

IVAN NECIUI-LEVYŢKYI

**CONCEPȚIA DESPRE LUME
A POPORULUI UCRAINEAN**

SCHIȚĂ DE MITOLOGIE UCRAINEANĂ

Redactor: **Corneliu IROD**

Coperta: **Iryna MOISEI**

Tehnoredactare: **Ioan HERBIL**

Referenți științifici:

Ioșif-Cristian PAȘCALĂU

Natalia BURDUJA

Corneliu IROD

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NECIUI-LEVYŢKYI, IVAN

**Concepția despre lume a poporului ucrainean : schiță
de mitologie ucraineană** / Ivan Neciui-Levytskyi ; trad. din
ucraineană și note de Cristina Silaghi, Mihaela Herbil ; pref.
de Mihaela Herbil. - București : R.C.R. Editorial, 2022

ISBN 978-606-745-114-6

I. Silaghi, Cristina (trad.)

II. Herbil, Mihaela (trad. ; pref.)

39

Carte finanțată de
UNIUNEA UCRAINENILOR DIN ROMÂNIA

IVAN NECIUI-LEVYŢKYI

**CONCEPȚIA DESPRE LUME
A POPORULUI UCRAINEAN**

SCHIȚĂ DE MITOLOGIE UCRAINEANĂ

Traducere din ucraineană și note de
Cristina Silaghi
Mihaela Herbil

Prefață de **Mihaela Herbil**

Editura RCR Editorial
București

2022

PREFAȚĂ

Ivan Semenovyci Levyțkyi (cunoscut sub pseudonimul literar Ivan Neciui-Levyțkyi), unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai direcției realiste din literatura ucraineană, despre care Ivan Franko afirma că este „ochiul colosal, atotcuprinzător al Ucrainei”, a dezvoltat tradițiile inițiate de către Hryhorii Kvitka-Osnovianenko, Taras Șevcenko și Marko Vovciok în ceea ce privește înfățișarea la scară largă a vieții diferitelor categorii sociale. „Viața ucraineană – scria Ivan Neciui-Levyțkyi – este ca o mină neexploată, care se află undeva în adâncurile pământului, deși mari talente precum Șevcenko au săpat deja în ea; este un material infinit care doar își așteaptă truditorii, întregi școli de truditori pe câmpul literaturii”.

Prin opera sa, Levyțkyi argumentează poziția realismului ucrainean după principiile „realului și naționalului”. Moștenirea sa literară, variată tematic (țărănimea ucraineană, iobăgimea, muncitorimea, burghezia, preoțimea, intelectualitatea, categoriile sociale defavorizate etc.) și ca gen literar (roman, povestire, nuvelă, schiță, dramă, basm), a marcat generații întregi de creatori ai prozei social-psihologice, în special pe Borys Hrinchenko, Panas Myrnyi, Ivan Franko, Myhailo Koțiubynskyi etc. Povestirea rămâne genul preferat al scriitorului, întrucât această specie literară îi permitea explorarea metodei descrierii, fie ea portretistică sau peisagistică, pe de

o parte, și oferirea unei imagini de ansamblu a vieții diferite-lor pături sociale, pe de altă parte.

Ivan Neciui-Levyțkyi s-a născut la 25 noiembrie 1838 în localitatea Stebliv, în familia unui preot. Cum era de așteptat, direcția urmată în educație era una teologică. Astfel că, între anii 1847-1865, parcurge toate treptele învățământului teologic (de la învățământul primar până la Academie). După absolvirea Academiei, ocupă catedra de profesor de limba rusă în cadrul seminarului. Odată cu publicarea, în 1868, în paginile revistei *Правда* (*Adevărul*), a primei sale povestiri, *Дві московки* (*Două moscovite*), autorul atrage atenția asupra sa atât din partea publicului, cât și a criticilor. Un an mai târziu, vede lumina tiparului o altă povestire, *Рибалка Панас Крют* (*Pescarul Panas Krut*), în timp ce prima sa culegere de opere, în care intră romanul *Хмару* (*Norii*) și povestirea *Запорожці* (*Zaporojenii*), apare la Kiev, în 1874.

Primii pași ai scriitorului în domeniul prozei sunt urmați de publicarea unor creații mult mai ample. Astfel, în anii '70 ai secolului al XIX-lea, Levyțkyi creează capodopere clasice cu teme din viața țăranimii ucrainene: *Микола Джеря* (*Mykola Djerea*) (1878), *Кайдашева сім'я* (*Familia lui Kaidaș*) (1879) și *Бурлачка* (*Burlacika*) (1880). În 1881, apare povestirea *Старосвітські батюшки та матушки* (*Preoți și preotese din vremuri de demult*), iar, patru ani mai târziu, când se stabilește la Kiev, scrie povestirile *Пронауці* (*Dispăruții*), *Над чорним морем* (*Deasupra mării negre*), *Навіжена* (*Nebuna*), *Поміж ворогами* (*Printre dușmani*), legenda *Скривдженні і нескривдженні* (*Năpăstuiții și porocoșii*), schița *Українські гумористи і шуткари* (*Umoriștii și comedienții ucraineni*) și altele.

Fascinat de istoria Ucrainei, publică, în 1897, romanul istoric *Князь Єремія Вишневецький* (*Cneazul Ieremia Vyshnevetskyi*), iar, între anii 1903-1914, apar povestirile *Неодинаковими стежками* (*Pe cărări diferite*), *На гастролях в Мукитянах* (*În turneu la Mukytiany*), *Київські прохачі* (*Cerșetorii kieveeni*), *Вольне кохання* (*Iubire fără constrângeri*), *Телеграма до Грицька Бинди* (*Telegrama către Hrytko Bynda*), schițele *На Дніпрі* (*Pe Nipru*), *Сільська старшина бенкетує* (*Conducerea sătească petrece*), *Уривки із моїх мемуаров і згадок* (*Fragmente din memoriile și amintirile mele*) etc.

Ivan Neciui-Levytskyi moare pe 15 aprilie 1918, la Kiev.

Opera lui Neciui-Levytskyi cuprinde, pe lângă creații literare, numeroase studii și lucrări de critică literară (de exemplu, studii despre opera lui Șevcenko, despre perspectivele dezvoltării literaturii ucrainene, articolul *Українська поезія* (*Poezia ucraineană*) etc.), în care își îndeamnă colegii de breaslă să depășească, în creațiile lor, limitele tematice, stilistice și lexicale. Acest lucru presupunea, în opinia sa, înfățișarea diferitelor categorii sociale, precum și nașterea ideii de protest în cadrul clasei muncitoare. Totodată, scriitorul atrăgea atenția asupra necesității evocării vieții poporului, a zugrăvirii tipurilor caracteristice, a obiceiurilor, a tradițiilor și a naturii relațiilor dintre diferite categorii sociale.

Noile teme și subiecte propuse presupuneau, la rândul lor, forme artistice noi, procedee stilistice noi și un stil nou. Critica vremii a remarcat deja în creația timpurie a lui Ivan Levytskyi originalitatea caracterelor, noutatea motivelor și diversitatea metodelor folosite. Bineînțeles că legătura cu predecesorii H. Kvitka-Osnovianenko și Marko Vovciok s-a

păstrat în maniera scriiturii sale (proză ritmică de factură folclorică), însă, în același timp, tânărul scriitor a realizat un salt impresionant de la maniera narativă (tradițională pentru proza ucraineană) la narațiunea obiectiv-epică, deschizând noi posibilități de zugrăvire a caracterelor, a descrierilor peisagistice, a procedeelelor relevării vocii auctoriale. Precizia și meticulozitatea realistă a caracterelor din creațiile sale se îmbină cu poetizarea eroilor naționali și cu folosirea procedeelelor expresive ale folclorului ucrainean (cântece, zicători, proverbe, legende, anecdote).

În opera scriitorului transpare Ucraina din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu precădere, satul ucrainean. Scriitorul a cunoscut realitățile acestuia în cele mai mici detalii din povestirile bunicii Motria, ale fetelor-slujnice, de la mama care vorbea o limbă ucraineană presărată cu zicători și proverbe, de la doica sa de la care a învățat nenumărate cântece populare, legende, într-un cuvânt, comorile folclorului ucrainean. Interesul pentru creația populară orală, pentru credințele și ritualurile poporului ucrainean s-a materializat în lucrarea *Світосгляд українського народу в прикладі до сьогочасності* (*Conceptia despre lume a poporului ucrainean, ca exemplu pentru contemporaneitate*) (1868), în care autorul urmărește procesul creării imaginilor mitice ale Zeului Soare, ale Zeiței Nor, ale Zeului Tunet etc. și a seriei de creaturi fantastice (rusalce, strigoi, vârcolaci, spirite ale pădurii etc.). Prin mituri, omul a tins să-și explice originea universului, apariția omului și a animalelor pe pământ. Toate popoarele lumii au miturile lor despre originea Soarelui, a Lunii, a Pământului, a cerului, a munților, a râurilor, a mărilor etc. Din acest punct de vedere, creația mitologică poate fi

considerată, la fel ca arta sau știința, una dintre manifestările cele mai vechi ale imaginației colective a conștiinței umanității. „Literatura fiecărui popor este cea mai frumoasă oglindă a vieții acestuia”, susține Ivan Franko. Mitologia ucrainenilor străbate toate laturile existenței umane, de la naștere până la moarte. Aceasta reflectă nu doar stările sufletești ale oamenilor, ci și întreaga gamă a relației omului cu natura. Folclorul ucrainean, a cărui bogăție este nelimitată, constituie parte integrantă a culturii poporului ucrainean. Cântecurile, legendele, basmele, proverbele și zicătorile populare deschid nu doar enciclopedia completă a vieții poporului, a obiceiurilor și sărbătorilor, ci și întregul univers al reflecțiilor și speranțelor ucrainenilor de-a lungul secolelor, caracterul, psihologia, filosofia și etno-pedagogia poporului, adică mentalitatea acestuia.

Lucrarea *Concepția despre lume a poporului ucrainean* a lui Ivan Neciui-Levytskyi mărturisește faptul că scriitorul era un bun cunoscător al fanteziei popular-poetice, precum și al cercetărilor folcloristice de la acea vreme. Acest lucru i-a dat posibilitatea să-și formeze propria viziune asupra folclorului, ca expresie a concepției despre lume a poporului și una dintre sursele cele mai importante ale creației literare.

Mihaela HERBIL

**BAZA, SCOPUL ȘI FORMA
MITURILOR VECHI UCRAINENE;
COLINDELE ȘI URĂRILE – CEL MAI BOGAT
MATERIAL PENTRU MITOLOGIE**

Poporul ucrainean este unul dintre cei mai tineri fii din familia popoarelor indo-europene. Mitologia sa încă nu apucase să se dezvolte bine, când creștinismul foarte timpuriu din Kiev, răspândirea foarte timpurie a culturii creștine bizantine au cuprins-o și au oprit-o în plin proces de evoluție, deturnând viața spirituală a poporului ucrainean pe un alt drum și distrugând multe lucruri interesante pentru știință, legate de mitologia ucraineană. Ne-au mai rămas doar fragmente din vechea mitologie, care au ajuns până în prezent prin graiul viu al poporului. Însă, deși dogmele și morala creștină au pătruns deja în viața poporului, acesta mai păstrează până azi elemente păgâne. Păgânismul există și azi în viața poporului: în obiceiuri și tradiții, în colinde, în cântecele de Anul Nou, în cântecele de primăvară, menite să trezească la viață natura, în cântecele de vară legate de Kupala, în jocurile de primăvară, în proverbe, superstiții și leacurile descântătoarelor de la sate.

Baza mitologiei ucrainene este aceeași ca a altor popoare ariene: este vorba despre fenomenele cerești, care au marcat cel mai mult imaginația și gândirea poporului. Cerul presărat cu stele, soarele, luna, luceafărul, norii, ploaia, vântul, roua, tunetul, fulgerul – toate acestea atrăgeau atenția

asupra lor, stârneau imaginația și înrăureau gândirea mai puternic și mai degrabă decât pământul și tot ce era pe pământ. Gândirea oamenilor era și mai mult stârnită de alternanța dintre vară și iarnă, frig și căldură, nopți și zi, lumină și întuneric, precum și de eterna și continua luptă de pe cer dintre forțele luminii și cele ale întunericului. Norii întunecați de zăpadă, groaznicele vânturi reci li se păreau oamenilor forțe ale răului; soarele strălucitor, căldura, tunetul și fulgerul erau considerate forțe luminoase ale binelui, care erau nevoite totuși să se lupte cu dușmanii lor răi și întunecați, să-și piardă puterile și chiar să moară, dar care, după toate acestea, învingeau forțele întunecate și reînviau în fața oamenilor, răspândind viața pe pământ.

Dăruit cu o minte sănătoasă și cu o imaginație bogată, vechiul ucrainean, de frică și de uimire, nu a putut fi nepăsător față de fenomenele cerești. El ar fi vrut să atragă spre sine forțele groaznice, foarte periculoase în viața de zi cu zi, ar fi vrut să se răsfete cu mărețele forțe luminoase ale cerului. Scopul vechii credințe ucrainene, la fel ca la alte popoare, era unul practic, iar la baza vechiului păgânism ucrainean se afla egoismul omului. Vechiul popor ucrainean slăvea forțele cerești luminoase, le făcea pe plac forțelor întunecate, pentru a atrage spre sine bunăvoința cerului, pentru a determina toate forțele să slujească scopurilor sale practice. Oamenii se rugau la cer, pentru a lua în stăpânire cerul, ploaia, căldura, roua, vremea bună, pentru a alunga de la sine frigul, norii, vremea rea. Vechii ucraineni, după cum vedem din cântecele tradiționale, voiau să atragă bunăvoința forțelor cerești, pentru a avea snopi deși pe câmp, multe roiuri în stupină, mulți miei, viței, mânji, pentru ca gerul să nu le înghețe secara, grâul și alte grâne, pentru ca pomii să

rodească în livadă, iar în curte să se înmulțească păsările. Scopul vechiului păgânism ucrainean era la fel de practic ca la hinduși, la greci, la alte popoare, care, în rugăciunile adresate zeilor lor, le cereau diferite lucruri bune.

Formele din care s-a alcătuit vechea mitologie ucraineană erau imagini reale luate de pe pământ, deoarece pământul era la îndemâna vechiului om, pe când cerul era mult mai departe. Sufletul tânăr lipsit de forță nu putea gândi logic și trebuia să cheme în ajutor imaginația. Vechii oameni trebuiau să gândească, să presupună prin intermediul formei imaginilor, și nu a sufletelor: prin aceasta, la toate popoarele, religia a luat-o înaintea filosofiei și a științei. Vechii ucraineni au trebuit să-și ia toate reprezentările pentru religia lor din natură, care le-a învăluit viața din toate părțile, la fel cum, din vremuri imemorabile, în mitologia lor, toate popoarele au transferat înainte de toate pământul la cer. De aici a rezultat că tot ceea ce în mitologie se întâmplă în cer, se făcea, se pare, și pe pământ.

Cele mai vechi mituri ucrainene aveau o formă geomorfică și, în mod sigur, zoomorfă, deși s-au păstrat foarte puține mituri zoomorfe. Cerul le părea vechilor ucraineni fie o câmpie, fie o mare, fie, pur și simplu, o frunză de arțar, pe care sunt desenate soarele, luna și stelele; norii le păreau păduri, dumbrăvi, stânci, o turmă de oi, o cireadă de vite; stelele păreau câpițe dese pe câmp sau o frunză pe apă; soarele le părea un șoim, fulgerul le părea un spin sau un foc de spini.

În mitologia ucraineană, miturile antropomorfe se configurează foarte expresiv, deși nu s-au dezvoltat atât de mult ca la alte popoare. Cu cât viața unui popor evolua mai mult, cu atât acesta își crea o mitologie antropomorfă superioară,

transferând formele sociale, cele legate de familie și de viața obișnuită, asupra neamului zeilor cerești. Poporul care avea forme superioare ale vieții obișnuite și ale celei sociale își crea generații de zei cu origine completă, cu înrudiri între ei, adevărate istorii ale zeilor, o adevărată lume cerească a spiritelor. În afară de aceasta, un popor pune pe zeii săi pecetea naționalității. Cine nu îi recunoaște pe greci în zeii greci, Olimpicii și reții și vicleni? Olimpul grecesc este însăși Grecia, mutată din Elada în cerul înalt, pentru că fiecare popor își creează zeii privindu-se pe sine și, după bunul plac, le dă forme în conformitate cu caracterul său.

În mitologia ucraineană, vedem forme vechi ale vieții păstorești și patriarhal-agrar. După creațiile populare orale ne putem da seama că poporul ucrainean a transferat de pe pământ în cer forma de viață familială: printre zeitățile din colinde, cel mai des și mai clar apar: tatăl-gospodar, mama-gospodină, fiica-domnișoară, fiul-un tânăr frumos. Este evident că poporului ucrainean i-a plăcut să-și întruchipeze zeitățile sub agreată imagine a familiei unui bogat agricultor gospodar. Subiectul preferat al colindelor și cântecelor de Anul Nou, în Ucraina și în Belarus, este acela în care se descrie gospodăria stăpânului, boii lui, vacile, oile, albinele, pământurile sale acoperite cu snopi deși. În unele imagini mitice, probabil mai târzii, devine vizibilă pretutindeni viața perioadei cnejilor.

Astfel, vechiul zeu al tunetului este deja înfățișat ca un războinic și prințul războinic sau fiul prințului este înfățișat cu oastea sa; zeitățile feminine sunt înfățișate în chip de prințesă sau fiică princiară. Poporul a conferit zeilor săi coloritul perioadei cnejilor din istoria ucraineană, astfel că, în unele colinde, de exemplu, baza mitologică este pătrunsă

în totalitate de elemente istorice din perioada cnejilor. Creștinismul a transferat încă un element în vechea mitologie ucraineană, conferind zeilor mitici o nuanță creștină, înlocuindu-i pe vechii zei cu Hristos, Sf. Petru, Sf. Nicolae și Născătoarea de Dumnezeu și amestecând faptele sfintei istorii creștine cu faptele mitologice.

Formele miturilor ucrainene au o trăsătură caracteristică: ele sunt foarte asemănătoare cu formele naturale. Noi nu observăm, în fantezia populară, preferința pentru imaginile mitice gigantice, inestetice, pentru acei eroi uriași, teribili, cu capul și cu gura mare, cu instincte nenaturale, pe care îi iubește mitologia germană și bogata mitologie rusă. În miturile sale, poporul ucrainean se dovedește cumpătat; imaginației lui nu îi place să treacă dincolo de limitele formelor lipsite de naturalețe; ea adoră adevărul și frumusețea, mai mult, se poate spune că descrie frumusețea imaginilor mitice în culori precum cele folosite în acatistele creștine pentru a descrie frumusețea sfinților, astfel că autorul nu mai știe cu ce să asemene frumusețea lor și viața sfântă.

Cel mai bogat material pentru cercetarea mitologiei ucrainene provine din colinde și din cântecele legate de sărbătorile de iarnă, care se cântă de Crăciun, de Sf. Vasile sau de Anul Nou. În Belarus, colindele se cântă și de Paște; acolo ele se numesc *volohovni pisni* și nu se deosebesc deloc de colindele ucrainene de Crăciun. Aceste cântece de Paște existau și în Ucraina, după cum se amintește în letopisețele noastre, și probabil au dispărut, iar acum au rămas doar *volocinnea*. Băieții mici și, uneori, și flăcăii umblă de Paște pe la case și îl slăvesc în versuri pe Hristos. În unele locuri din Ucraina, aceste versuri se numesc și azi *volocinnea*. E greu de stabilit, până azi, care este semnificația cuvântului *colindă*. E dificil

de acceptat că acesta provine din latinescul *calendae*, cuvânt care denumea la romani primele zile ale fiecărei luni. Poporul are mare grijă de propriile obiceiuri și tradiții, astfel că nu ar schimba un nume vechi cu unul nou care a venit de departe, și mai ales de la Roma.

Clerul însuși s-ar opune acestui lucru. Acum, în Ucraina, cuvântul *colindă* denumește fie câștigul dat colindătorilor pe la case, fie aldămașul pe care îl beau din banii primiți de la colindat. Poate, în timpurile cele mai îndepărtate, cuvântul *colindă* denumea zeitățile luminii și ale căldurii, ale căror praznice se sărbătoreau odată cu sărbătorile de Crăciun. Colindele poartă în ele urmele unui timp foarte îndepărtat. Într-adevăr, între ele sunt multe colinde pur creștine și pur istorice, care nu au nicio valoare pentru mitologie. Dar sunt și colinde creștinizate doar puțin, în care singurele elemente creștine sunt numele lui Hristos, al Născătoarei de Dumnezeu, al Sfântului Petru; există numeroase colinde pur mitice, care emană spiritul divin al unor vremuri îndepărtate. Colindele și cântecele de Anul Nou erau cântece religioase tradiționale, care erau cântate la sărbătorile zeilor luminii și căldurii, acestea erau ca niște dogme, tropare și condace în cinstea forțelor cerești luminoase. Prin ele, ca printr-o sămânță, au ajuns la noi vechi dogme păgâne, deoarece poporul păzește cu sfințenie obiceiurile și cântecele religioase, iar forma lor versificată le-a ferit de modificările fanteziei creatoare. Și acum, în ciuda faptului că unii preoți de la sate interzic să fie cântate, poporul le cântă totuși prin case, chiar dacă nu merg să-i colinde pe clerici. De aceea, colindele au un avantaj în fața tuturor creațiilor populare orale. Alături de colinde și de cântecele de Anul Nou, multe elemente mitice conțin chiar obiceiurile de Crăciun, de Sf. Vasile, de Bo-

botează, cântecele și jocurile de primăvară, cântecele de Kupala, zicătorile și descântecele populare. În studierea mitologiei, acordăm foarte puțină atenție basmelor. Deși ele au o bază mitologică, conțin și numeroase elemente secundare, cu caracter domestic, creștin, umoristic, moral: în ele se găsesc multe invenții ale fanteziei creatoare populare.

A construi pe baza poveștilor vechea mitologie este același lucru cu a scrie istoria unui popor pe baza romanelor istorice. Cine poate ști ce este aici adevăr și ce este fantezie! În basme este important doar fondul, fără îndoială mitologic, pânza pe care poporul a țesut tot felul de miracole, dar, pe acea pânză, trebuie găsite doar firele cele mai groase ale mitologiei adevărate. Basmelor pot fi privite ca niște variațiuni muzicale ale temelor mitice, care, uneori, ascund tema de bază, iar, alteori, evidențiază vechea temă. Colindele reprezintă una dintre primele și cele mai profunde formațiuni mitologice, pe când basmele sunt cea mai târzie formațiune mitologică a lumii. De aceea, în basme, pot fi considerate cu adevărat mitologice doar temele care pot fi găsite în alte creații populare orale vechi.

**ZEII LUMINII: DOMNUL GOSPODAR, ZEIȚA SOARE,
ZEIȚA STEA, ZEIȚA NOR, ZEUL TUNET-PĂSTOR,
ZEUL TUNET-PLUGAR, ZEUL TUNET-RĂZBOINIC,
ZEUL TUNET-VÂNĂTOR, VÂNTUL, ZEIȚA PRIMĂVARĂ.
JOCURILE DE PRIMĂVARĂ, KUPAILO, COLINDA.
FORȚELE ÎNTUNECATE ALE IERNII, PATIMILE ȘI
MOARTEA ZEILOR LUMINII. CRĂCIUNUL SOARELUI
ȘI AL ALTOR ZEI AI LUMINII**

Vechii slavi de pe Nipru, strămoșii poporului ucrainean, aveau mulți zei, dar noi nu știm multe despre ei: în letopisește, s-au păstrat doar numele lor, cu unele însușiri lipsite de însemnătate, care arătau cum erau acei zei. Strămoșii noștri credeau în Svaroh, zeul focului, în Dajboh, zeul soarelui, în Perun, zeul tunetului și al fulgerului, în Lelea, în Veles, zeul vitelor cornute, în Colindă, în Stryboh, în *dyvy*¹, în zâne ursitoare, în rusalce. Acum, în literatura populară, abia se pot găsi câteva nume ale vechilor zei, care sunt pomenite în letopisește. Astfel, în *Rutenia*², există zicători precum: „Perun să te trăsnească!”; „Dacă nu ar exista Perun, mulți

---

¹ *Dyvy* – ființe supranaturale asemănătoare omului, care apar sub forma unor uriași în a căror înfățișare se combină elemente de natură antropomorfică și zoomorfică. (n. trad.)

² *Rutenia* – denumire veche dată Galiției, Transcarpatiei și Bucovinei (ca părți ale Imperiului Rusi, cunoscut în istoriografie ca Rusia Kieveană), având la bază etnonimul *rutean* (< germ. *Ruthene*, prin care popoarele germanice, în special în perioada austro-ungară, îi numeau pe ucraineni: *rutean* = *rusin* = *ucrainean*) (n. trad.)

nu și-ar face cruce”¹. În Ucraina de est, se spune: „Vai de viața mea!”. În cântecele de primăvară, se cântă despre maica Lada: „Bindecuvântează-ne, maică, maică Lada, maică, primăvara s-o chemăm!”. Dar toate acestea au rămas simple cuvinte pe care oamenii nici măcar nu le mai înțeleg. Poporul ucrainean a uitat deja de tot de zeii săi vechi.

Cu toate acestea, în colinde, în cântecele de Anul Nou și în alte creații populare, găsim și azi atâtea elemente mitologice, încât, adunându-le pe toate, putem contura câteva imagini mitice din trecut.

În colindele și în cântecele de Anul Nou, colindătorii îl slăvesc pe gospodar, pe soția lui, pe fiul și pe fiica sa, slăvesc familia pentru care cântă colindele. În unele colinde, colindătorii îi slăvesc pe Hristos, pe Fecioara Maria, pe Sf. Ilie, pe Sf. Vasile, pe Sf. Petru. Lăsând la o parte colindele pur creștine, care amintesc de condacele și troparele de Crăciun, lăsând la o parte colindele în care, pur și simplu, se slăvește familia plugarului sau a cneazului, vom găsi numeroase colinde și cântece de Anul Nou, în care familiile acestora sunt slăvite în cuvinte, în culori care nu pot fi nicicum asociate nici cu familia plugarului din Ucraina, nici cu familia vechiului cneaz ucrainean sau hatman. Acele culori strălucitoare, acele însușiri neobișnuite se pot asocia doar cu ființele mitologice ale vechii Ucraine: pentru a le slăvi, poporul cânta colinde și cântece de Anul Nou în timpurile preistorice.

În colindele și în cântecele de Anul Nou, noi vedem familia vechilor zei ai luminii: domnul Gospodar, gospodina, fiica-domnișoară și fiul lor, frumosul domnișor. Cum sunt

---

¹ Пословицы Галецк. и Венг. Руси Вислоцк., 52, 95. (Notele autorului sunt redactate conform cu textul original.)

aceștia putem vedea clar într-o familie similară, despre care se pomenește în colinde și în cântecele de Anul Nou: este vorba despre familia aștrilor cerești, luna, soarele, steaua și, împreună cu ele, ploaia mărunță.

Într-una dintre colinde, se vorbește clar despre acea familie cerească. Un oarecare Ivan a fost atacat de tâlhari, în munți, și aceștia îl întreabă din ce neam este. El le spune că tatăl său este luna¹ cea limpede, mama sa este soarele strălucitor, sora sa este steaua cea luminoasă, iar fratele său este șoimul cenușiu². În alte colinde, în familia de aștri cerești, în locul șoimului apare ploaia mărunță³. Toți se numesc zei⁴ în colinde. Ei sunt oaspeții domnului gospodar, stau în curtea lui la mese îmbelșugate. Adunând la un loc toate însușirile acelei familii cerești, așa cum apar ele în colinde și în cântecele de Anul Nou, putem delimita următoarele tipuri de vechi zei ai luminii la poporul ucrainean: Domnul Gospodar, zeița Soare, zeița Stea, zeul Tunet, zeița Nor și zeița Primăvară. Imaginea Lunii, adesea, se întrepătrunde cu cea a Domnului Gospodar.

---

¹ În limba ucraineană, substantivul *lună* (місяць) este de gen masculin. (n. trad.)

² Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 53. Южно-русс. песни Метленск., 342.

³ *Ibidem*, 8, 19.

⁴ *Ibidem*, 19. Южно-русс. песни Метленск., 57.

DOMNUL GOSPODAR

În colinde, Domnul Gospodar este zugrăvit în culori care nu amintesc de un stăpân al familiei unui plugar sau a unui cneaz. Domnul Gospodar este frumos, falnic, mândru și bogat. El locuiește pe munte, într-o gospodărie mare. Gospodăria lui este așezată pe șapte stâlpi¹, este îngrădită cu un gard ghimpat² de aur, are o poartă³ scumpă bătută în aur. În curtea lui sunt poduri de aur și purpură, sunt mese întinse. El stă la masă, numără banii și așteaptă oaspeții. În jurul lui stau slugile, cu căciulile scoase. În fața lui, pe mese, sunt lumânări de aur, pocale din aur cu vin, sunt colaci din grâu de primăvară.

Gospodarul poartă o cămașă străvezie, albă ca zăpada, spălată în Dunăre, zvântată pe un corn de bour, călcată în biserică. El merge călare pe un cal alb, deși, în colinde, este arareori descris ca un războinic, mai des fiind înfățișat stând la masă, căzut pe gânduri și cu capul plecat sau stând în biserică. Pe podurile de aur și purpură sosesc la el, în vizită, zeii – soarele strălucitor, luna, stelele și ploaia mărunță⁴. Gospodarul însuși trece Dunărea pe podul de purpură spre rai; este întâmpinat de îngeri, care îl duc la biserică, îl așază la capătul tronului și țin o slujbă pentru el. În curtea sa, în partea de sus, se află o biserică minunată cu trei ferestre,

---

¹ Труды Чубинск., III, 321.

² *Ibidem*, 357.

³ Белорусск. песни Безсонова, I, 3.

⁴ Чтенія Имп. Общ., 1864, 8.

în care luminează luna, soarele și stelele; în acea biserică, slujba este ținută de însuși Fiul lui Dumnezeu.

Sub aceste culori se poate recunoaște vechea imagine mitică a unui zeu luminos. Gospodarul nu este un războinic, ci un om bătrân, serios și trist: îi place să se odihnească și să stea; este chiar purtat în brațe de îngeri. El este doar luminos, însă nu atât de strălucitor precum alte imagini mitice. Curtea gospodarului are un caracter pur mitic: vedem aur peste tot în curtea lui cât cerul de largă, la fel cum vedem pe cerul întins stelele de aur, luna, soarele strălucitor și fulgerul de foc. Gardul cu spini de aur este, probabil, fulgerul, deoarece spinul, în mitologia vedică, a crescut din ghearele șoimului, în care s-a transformat Indra, zeul tunetului și al fulgerului.

Podurile de aur și purpură, care nu sunt deloc necesare pe pământ, arată că întreaga curte a gospodarului este cerul întins, cu nori, curcubeu și raze de soare. Se poate presupune că Gospodarul este cel mai mare dintre zei, dacă la el vin alți zei, la fel cum la cneaz veneau în vizită boierii. Domnul Gospodar este vârstnicul zeu al luminii sau al cerului de altădată, asemănător zeului indian Varun, care a creat lumea și a pus pe cer soarele și stelele; este vechiul zeu Svaroh, zeul luminii, cel mai mare dintre toți zeii, tatăl lui Dajboh. Și nu poate fi nicio îndoială că Domnul Gospodar este o străveche zeitățe păgână.

Poporul ucrainean îl numește gospodar și acum, în zicători, pe Dumnezeu: „Dumnezeu este un gospodar bătrân, are mai multe decât poate dăruia.”; „Dumnezeu este bogat, o să ne dea și nouă”¹. Gospodarul din colinde este numit simplu

---

¹ Приказки Номиса, 2.

Dumnezeu: „A trecut luna pe cer. / Sora stea îi spune: / «Vino la mine să-l cauți pe Dumnezeu!» / L-am găsit noi pe Dumnezeu, pe Domnul Gospodar”¹.

Aici, Domnul Gospodar este numit nu doar Dumnezeu, ci chiar mai vârstnic decât luna și decât steaua.

---

¹ Труды Чубинск., III, 346.

ZEIȚA SOARE

În toate colindele și cântecele de primăvară, Soarele este descris în ipostază feminină de cneaghină, de mamă, de văduvă; există colinde în care Soarele este prezentat ca o domniță¹ frumoasă. Zeița Soare este înfățișată în culori atât de strălucitoare, încât este lesne de recunoscut și de distins de alte imagini feminine mitice. Adunând la un loc toate însușirile cuprinse în colinde, în cântece de primăvară și în alte cântece, vom obține următoarea imagine a zeiței Soare. După un perete de aur, adică după cerul roșiatic-auriu la apus, duminică dimineața, domnița se îmbracă în veșminte scumpe, iar deasupra lor pune argint și aur. Veșmântul ei scump a fost făcut dintr-o pânză de aur. Odată, ea stătea pe un pat alb în grădină și păzea pânza care se afla într-un copac. Au venit în zbor păsările raiului și au scuturat pânza din copac. Domnița a strâns pânza în poală, a scos scoarța de aur de pe copac și a dus-o la meșterii aurari, pentru a-i face din acea pânză o haină de aur, un brâu de aur ferecat, un inel de aur, o maramă împodobită cu perle, ba au și ornat fusta cu pulbere de aur și au presărat cu aur brâul ferecat.

Îmbrăcându-se în aur, încălțându-se în niște cizme galbene cu pinteni de argint, ea a ieșit de după perete în curte. Ieșind în curte, în urma ei cărarea-i luminoasă, curtea parcă se îndoaie. Ea trece prin curte, poartă o rochie cu nouă poale; rochia a început să strălucească atât de tare, încât, de la acea

---

¹ Южно-русс. песни Метленск., 613, 614.

strălucire, s-a aprins dumbrava; fetele au început să care apă cu ciurul, pentru a stinge dumbrava. A intrat domnița în tindă, tinda strălucește, a intrat în casă, casa-i cuprinsă de vâlvătăi, a intrat în biserică, biserica strălucește, lumânările se aprind singure. Domnii se ridică în fața ei, își scot căciulile, se înclină în fața ei; unii spun că ea e fiica țarului, alții spun că e fiica regelui¹.

Într-un astfel de tablou sublim, scăldat în aur, este descrisă zeița Soare în colinde și în cântece de primăvară. Perețele de aur, după care se îmbracă domnița, este cerul roșu-auriu înaintea de răsăritul soarelui; pânza de aur, scoarța de aur de pe copac, rochia largă de foc de la care se aprinde dumbrava reprezintă razele strălucitoare ale soarelui, care învăluie în aur grădinile și dumbrăvile și acoperă lumea cu un veșmânt larg și strălucitor.

Curtea, tinda, casa, biserica în care intră domnița de după peretele de aur reprezintă lumea, cerul. În această imagine, în care tânăra aprinde dumbrava cu veșmântul său de foc, se poate subînțelege fie arșița de vară de deasupra pădurilor și a grădinilor, pe care o stinge ploaia ce se revarsă din nori, de parcă cineva o lasă să curgă printr-o sită, fie focul ceresc din norii luminați de fulger.

În cântecele de primăvară, zeița Soare se mai numește fata Trandafir² sau, pur și simplu, Trandafirul roșu. Primăvara, pregătind-o pe fiica Trandafir pentru dans, mama îi pieptăna părul și îi dădea următoarele sfaturi: „Fata mea,

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1866, I, 113, 614; 1864, I, 50, 89. Труды Чубинск., III, 162, 286. Малорусск. Сборн. Мордовщ., 349.

² În limba ucraineană, substantivul *рожа* (*trandafir*) este de gen feminin. (n. trad.)

Trandafir! / Când te vei duce la dans, / Nu sta la marginea
Negurii¹: / Negura e un copil trădător...”.

Fata Trandafir este imaginea soarelui de primăvară, iar
Negura reprezintă norii de iarnă sau însăși iarna, ca dușman
perfid al soarelui. În Rutenia, în cântecele de primăvară, se
cântă despre trandafirul roșu: „Un trandafir roșu ardea, /
Sub el o față albă stătea; / Ea ducea apă cu ciurul, / Și cu ea
trandafirul roșu-l stingea”.

În locul fetei Trandafir, noi vedem aici soarele sub chipul
trandafirului roșu arzând, pe care îl stinge cu apă din ciur
o față albă, de fapt un nor alb de vară, care revarsă ploaia
peste dogoarea soarelui de vară.

În unele colinde, zeița Soare este descrisă sub chipul
unei cneaghine-stăpâne, care se plimbă prin curtea domnu-
lui stăpân, îmbrăcată în veșminte de aur, cu un brâu bătut în
aur, iar la brâu poartă niște chei de aur prinse cu lanțuri de
aur. Imaginea cneaghinei-stăpâne în care este descrisă zeița
Soare este, în mod sigur, mai târzie, fiind luată din viața
obișnuită a nobililor ucraineni, probabil atunci când colindă-
torii își slăveau zeii la sărbătoarea Colindei, în curți sau în
turnurile prințeselor de altădată, preluând nuanțe poetice
pentru imaginile mitice din realitatea înconjurătoare.

În perioada creștinismului târziu, poporul ucrainean a
transferat atributele zeiței Soare asupra Sfintei Parascheva.
Poporul a înlocuit-o pe zeița Soare cu Sfânta Parascheva,
probabil datorită faptului că, în viața Sfintei Parascheva, se
spune că tatăl și mama sa, care cinsteau foarte mult ziua de
vineri, zi a morții lui Hristos, i-au dat fiicei lor numele aces-

---

¹ În limba ucraineană, substantivul *муган* (*negură*) este de gen mas-
culin. (n. trad.)

tei zile. De aici, putem deduce că poporul sărbătorea vinerea în cinstea Soarelui. Și azi, în Ucraina, Sfânta Parascheva și ziua de vineri, mai cu seamă douăsprezece vineri din an, sunt foarte respectate. Sf. Vineri este mai mult o sărbătoare a femeilor. Pentru femei, e mare păcat ca vinerea să toarcă, să coasă, să melițe cânepa, să spele și să fiarbă în leșie rufe. Unele femei jură să nu lucreze nimic vinerea. O femeie a pus, într-o vineri, aluatul la dospit peste noapte, l-a așezat pe cuptor și, pentru ca aluatul să nu dea pe dinafară, l-a acoperit cu un ștergar. Toată noaptea s-a auzit în casă cum țipa un glas ciudat și nevasta s-a gândit că Sfânta Vineri a venit s-o pedepsească¹. În Ucraina, se spune că Vinerea umblă prin sate, noaptea, înțepată toată cu ace și fuse, deoarece femeile cos și torc vinerea. Faptul că poporul a transferat asupra zilei de Vineri atributele zeiței Soare se poate observa într-un cântec din Galiția: „I se plângea strălucitorul Soare, / Strălucitorul Soare bunului Dumnezeu: / Nu voi răsarăi devreme... / Pentru că gospodarii răi s-au ivit, / Și au tăiat lemne duminică dimineață, / Iar surcelele mi-au sărit în față; / Pentru că gospodinele rele s-au ivit, / Și au spălat rufe vinerea, / Iar mie mi-au turnat în față leșia, / Tinerele rele și-au pieptănat cosițele, / Și mi-au aruncat părul în față”.

Din acest cântec putem vedea că Soarele s-a simțit jignit de munca pe care e păcat s-o facă femeile vineri, pentru că ea naște praf, paie, abur necurat și poate prăfui și murdări fața luminoasă a zeiței Soare. Nu cu mult timp în urmă, pe vremea lui Mazepa, în Ucraina, în regiunea Cernihivșcina, în procesiunile bisericești, era plimbată o femeie cu capul gol,

---

¹ Стеблів Канівськ. пов.

cu părul despletit, iar, lângă biserică, i se aduceau daruri. O astfel de femeie se numea Vineri. Iar faptul că, în Ucraina, ziua de vineri era prăznuită la fel ca duminica se poate vedea din mesajul Patriarhului Constantinopolului, din 1589, către episcopii lituaniano-ruși, prin care interzicea sărbătorirea zilei de vineri la fel cu cea de duminică.

În colindele creștinizate, atributele zeiței Soare s-au transferat asupra Născătoarei de Dumnezeu, deasupra căreia înflorește un trandafir, iar din acel trandafir zboară o pasăre minunată. Trandafirul roșu, după cum am mai spus, reprezintă soarele și arată că Născătoarea de Dumnezeu din colindă este zeița Soare.

În mitologia vechilor popoare, vedem mitul despre soare apărând tot sub chip uman. În vechea Indie, zeul soarelui era Indra, apoi Vișnu, zeul sublimelor ținuturi întinse ale Indiei. Vișnu era descris tânăr și foarte frumos, adoratorii lui își pictau pe frunte, între sprâncene, un cerculeț roșu, iar deasupra sprâncenelor niște dungi albe, probabil ca semn al razelor soarelui. Încarnările divinității pe pământ îi aparțineau lui Vișnu, precum soarelui care moare în fiecare an și în fiecare an renaște. În Iran, zeul soarelui era Mitra, iar în Grecia antică, soarele apare așa în întrupările umane ale lui Helios, și, mai mult și mai expresiv, în altă imagine a frumuseții masculine tinere, a lui Apollo cel cu arcul de argint.

În creștinism, toate însușirile zeului soarelui sunt transferate asupra lui Hristos, „soarele adevărului, cel mai frumos dintre toți oamenii prin bunătatea sa, lumea de necuprins”. În vechea Rusie Kieveană, exista, de asemenea, imaginea masculină a soarelui și se numea Dajboh, iar, în „Cuvânt despre oastea lui Igor”, Iaroslavna îl numește pe soare stăpân: „Soare! Ești cald și frumos pentru toți... De ce, stă-

pâne, i-ai pârlolit cu razele tale pe oștenii dragului meu?”. Mitul despre soare se întâlnește sub formă feminină în mitologia lituaniană. Acolo se vorbește despre soare ca despre soția lunii: Luna s-a căsătorit cu Soarele. Atunci a fost pentru prima dată primăvară. Dar Luna s-a îndrăgostit de Stea și a început s-o curteze. Soarele a apucat o sabie și a tăiat Luna în două și, de-atunci, Luna este ciobită. În mitologia ucraineană actuală, imaginea feminină a soarelui este comună doar cu cea din mitul lituanian.

ZEIȚA STEA

În colinde, steaua este descrisă ca o domnișoară, ca o fiică, fiind înfățișată astfel încât, prin culorile folosite, zeița Stea poate fi recunoscută imediat în acea domnișoară din colindă. Imaginația populară a sesizat nuanțe subtile în culorile folosite pentru a descrie Steaua, care nu mai erau atât de strălucitoare, precum cele ale Soarelui: aici, ea apărea mai puțin aurie, mai mult argintie, cu mai multă strălucire de smarald și mărgăritare. Întrucât roua cade pe stea, imaginația populară nu a omis și această însușire a Stelei. În general, tipul zeiței Stea este perceput astfel: Steaua este o domnișoară tânără, care are un iubit. Ea se plimbă prin grădină, culege pene de păun, le pune în mânecă și își face din ele o cunună. Poartă un corset de mătase, o rochie înfoiată, pantofi de marochin, un brâu cu lanțuri de argint, cizme galbene cu piteni de argint, inele de argint și de aur.

Are la gât un colier de coral, iar capul îi este acoperit cu o maramă sîdefie sau de muselină. Uneori, ea îmbracă o rochie verde și-și pune cunună verde. Cununa pe care o poartă Steaua e fremătătoare – este o cunună care freamătă¹ mereu. Adunând la un loc toate aceste culori, verzi, sîdefii, de coral, mai mult argintii, decât aurii, parcă o vedem pe splendida Stea în strălucirea ei verzui-sîdefie, cu lumina ei sclipitoare mai mult argintie, decât aurie. Colierul roșu pe care îl poartă tânăra reprezintă cerul roșu la răsăritul soarelui, în zori. Și

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 81, 85, 86.

zeița Aurora avea un veșmânt roșu larg și degete trandafirii. Steaua se îmbracă în veșmântul său în curtea stăpânului, în odaia cea mare și frumoasă, se îmbracă pentru a merge la biserică duminică dimineața și i se laudă iubitului său, pentru ca acesta să vină la ea duminică dimineața până la răsăritul soarelui: atunci el ar vedea frumoasele ei veșminte.

Într-o colindă, se spune, pur și simplu, că fata cea frumoasă a intrat în biserică, de parcă ar fi răsărit o stea, atât era de strălucitoare¹. Într-o imagine foarte poetică, este descrisă Steaua așteptându-l pe iubitul său: ea așteaptă ca dragul ei să apară de sub soare, ridică stăvilare din veșmintele ei scumpe, construiește poduri, sădește viță-de-vie, îmbracă grădinile în țesături scumpe, împrăștie pe câmp perle mărunte. Aici este descris un tablou superb dinainte de răsăritul soarelui, la fel cum în zori, dis-de-dimineață, câmpurile sunt presărate cu perle de rouă, livezile și pădurile se acoperă cu picături mărunte de rouă, ca și cum ar fi o țesătură scumpă. Roua dătătoare de viață face ca livezile și vița-de-vie² să crească și să fie roditoare.

Deoarece roua cade în zori, zeiței Stea îi sunt atribuite multe astfel de însușiri, care se referă la vin și la apă. Astfel, în colinde, se cântă că fata cea frumoasă păzește strugurii sau, pur și simplu, vinul din ulcioare: sosesc în zbor păsările raiului, ciugulesc strugurii verzi, varsă vinul. Iar fata sădește, din nou, via, păzește în livadă merele galbene, grâul de primăvară și, în același timp, ridică poduri și stăvilare; se pornește vântul, îi smulge cununa din pene de păun și o aruncă în Dunăre, unde o găsește un pescar tânăr și i-o aduce.

---

¹ Южно-русс. песни Метленск., 331.

² Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 87.

Toate aceste imagini indică faptul că Steaua are legătură cu roua, cu apa cerească, ce cade în zori pe pământ, ca și cum s-ar revărsa dintr-un vas apa, datorită căreia cresc strugurii și devin zemoși, dau în pârg merele în livadă, crește grâul pe câmp. În imaginea zeiței Stea sunt demne de remarcat trăsăturile ucrainene naționale. Zeița Stea apare sub chipul țărănuței ucrainence, și poate chiar al cneaghinei de demult, care poartă corset, un colier, cizme galbene, o cunună din pene de păun. Și azi fetele din Kanivșcina își împodobesc capul cu pene de păun, cu pene crețe de rățoi și pene de pe gușa găștii, vopsită cu vopsea verde cerată. Și un lucru mărunț ca acesta arată faptul că națiunea ucraineană nu este ceva de ieri, de alaltăieri, întrucât miturile s-au format de-a lungul vremurilor.

În imnurile vedice hinduse și în mitologia greacă, Steaua apare mereu sub chipul unei femei, ca mamă, soră a soarelui, soție sau iubită a lui. Vechii greci credeau că Steaua stă pe un tron de aur, îmbrăcată în veșminte de culoare roșie și aurie și are degete roz, după cum se spune și în colindele ucrainene, că fata cea frumoasă stă pe un scăunel sau pe o farfurie de aur, poartă un colier roșu, cizme sau pantofi galbeni. În mitologia lituaniană, steaua de dimineață, Ausrine, este fata care îi aprinde focul Soarelui, iar steaua de seară, Vakarine, stinge focul și îi așterne patul Soarelui.

ZEIȚA NOR¹

De zeița Soare și zeița Stea trebuie distinsă, în cântece, încă o imagine feminină mitică, o fată, deoarece ea are trăsături caracteristice proprii, care ne permit să constatăm, fără dificultate, că acea fată este zeița Nor sau nimfa apei cerești din nori. Zeița Nor este numită fata² albă și apare mereu lângă apă: fie spală odăjdiile luate de vânt și duse în ceruri, fie spală cămășile la râu și duce apă cu gălețile, fie plutește pe o corabie pe marea albastră, fie, luând apă din Dunăre, cade în râu și plutește pe Dunăre, sau, pur și simplu, plutește pe apă, se scufundă și întinde mâna pentru a fi salvată³. În câteva cântece de primăvară, se spune despre fata albă că ea cară apa cu ciubărul sau cu ciurul și stinge dumbrava în flăcări sau trandafirul roșu. În toate acele imagini, nu e greu să o recunoaștem pe zeița Nor, care plutește pe cerul albastru nemărginit, se umple de apă și o varsă, ca din ciur sau din ciubăr, asupra focului din nori – fulgerul, sau asupra pământului înfierbântat de razele fierbinți ale soarelui; umplându-se de apă, ea se scufundă în Dunăre, adică se risipește, dispare de tot de pe cer.

În cel mai complet tablou, zeița Nor este descrisă drept o fată cârciumăreasă. Dumbrava cea verde freamătă, răsună, pentru că a auzit înlăuntrul ei o fiară fabuloasă, pe bourul-

---

¹ În limba ucraineană, substantivul *nor* (хмара) este de gen feminin. (n. trad.)

² Труды Чубинск., III, 181.

³ Чтения Имп. Общ., 1864, I, 80, 82, 89.

cerb cu zece coarne. Pe al zecelea corn se află un turn, iar în turn ține cârciumă o tânără frumoasă. Ea vinde trei băuturi: rachiu spumant, miere dulce și vin tânăr. Deschizând fereastră, tânăra privește întruna câmpia întinsă. În acel turn sosesc trei valahi: ei au băut și au convins-o pe tânăra cârciumăreasă să meargă cu ei. Nici n-au apucat s-o scoată pe fată din grădină, că au și comis o trădare: au străbătut cu ea vreo două mile, iar la a treia s-au odihnit, au lăsat caii să pască, iar cârciumăresei i-au poruncit să aștearnă patul. Ea le-a răspuns că mama ei nu a măritat-o, tocmai ca să nu trebuiască să aștearnă patul sub un paltin verde. Valahii au scăpărat foc, au aprins pinul de sus până jos: o smoală neagră a curs pe trupul¹ alb al cârciumăresei.

În acest tablou este descrisă zeița Nor, care șade pe norii-fiare de pe cer și, de aici, varsă pe pământ ploaia, care, în mitologie, este numită fie miere, fie vin, fie bere înspumată. Trădarea valahului este trădarea zeului *Hromovyk*², care străpunge norul și îl revarsă ca o smoală neagră, în chip de ploaie, pe pământ, aprinzând cu fulgerul copacul ceresc – norii. La vechii hinduși, norul de ploaie era descris ca o femeie cu sâni voluptuoși, pe care o trădează *Hromovyk*; și în mitologia greacă, Apollo o urmărește pe nimfa Daphne, o prinde din urmă, o apucă cu mâinile, dar ea moare în acel moment în îmbrățișarea lui. În aceste mituri, la fel ca în imaginea trădării și a morții cârciumăresei, este descrisă spargerea norului de vară de către tunet și dispariția lui în spațiul ceresc.

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 84, 87.

² *Нромовук* (*Громовик* < ucr. vechi *громъ* = tunet) – zeul Tunetului în mitologia ucraineană. (n. trad.)

Aceluiași tipar îi aparține și tânăra, înfățișată printre prietenele și slujitoarele sale, despre care este vorba într-un cântec: ea bea miere dulce, prietenele sale beau vin, iar slujitoarele beau rachiu și, în același timp, fata cântă la orgă, prietenele cântă la vioară, iar slujitoarele cântă din fluier¹. O asemenea orchestră minunată, necunoscută pe pământul ucrainean, cântă, cu siguranță, în cer. Tânăra însăși este zeița Nor, iar prietenele și slujitoarele sale reprezintă muzica cerească hindusă și baiaderele-apsarase sau norii, care parcă dansează în vânt și foșnesc pe timp de ploaie. În cântece mai este descrisă o fată care trăiește în munți. La ea vine un tânăr frumos, dar ea îi trimite vorbă să nu-și extenueze caii, să nu-i deranjeze pe oameni, deoarece va veni singură la el, plutind deasupra satului pe un norișor negru, iar deasupra dumbrăvii, sub forma unei ploi mărunte². Evident, fata însăși spune cine este. Stând pe un animal miraculos, fata își piaptână cosițele și cere ca vântul să n-o sufle și soarele să n-o lumineze: ei nu-i place soarele, la fel cum norul însuși îl acoperă pe acesta.

Adunând la un loc toate trăsăturile fetei-cârciumărese, observăm că, în imaginea ei, poporul a creat mitul despre zeița Nor, nimfa apei cerești. Vechii hinduși se uitau la nori ca la niște femei minunate, care adapă pământul cu laptele lor și ca la niște fete numite apsarase. Acestora le plăcea să se preschimbe în vaci, pe care le mulgeau semizeii Gandharvas³ și însuși Indra, zeul tunetului. Toate acele femei țineau în nori o băutură dătătoare de viață – amrita, la fel cum fata-cârciumăreasă ține o cârciumă cu băuturi pe coar-

---

¹ Труды Чубинск., III, 402, 403.

² Чтения Имп. Общ., 1864, I, 611.

³ Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, III, 121.

nele unui animal fabulos. Grecii le-au adus pe acele zeițe cerești pe pământ, numindu-le nimfe, nereide și naiade, care trăiesc în apă și cântă cântece minunate. În mitologia ucraineană, zeița Nor, adusă din cer pe pământ, a devenit rusalcă în râuri, izvoare, pe câmpii și în păduri, mavkā în munți și peșteri. Rusalcelor și mavcelor le place să apară lângă apă, le place să cânte și să spele rochii, la fel cum îi place și zeiței Nor, rusalca cerească.

O altă imagine a norului, probabil cea mai veche, este cea zoomorfă. Un șarpe¹ miraculos stătea sub o piatră albă. El a fost zărit de un tânăr și acesta a vrut să-l omoare. Șarpele îl roagă să aibă milă de el și îi promite ajutorul când se va căsători: îi va dura poduri, va aranja mesele, va pune stâlpi de aur, va așterne covoare de mătase și va aprinde lumânări de ceară². Șarpele înfăptuiește acele minuni care se petrec în timp ce tună și fulgeră, când cerul este acoperit cu mese și poduri, cu covoare, adică cu nori. Stâlpii de aur și lumânările de ceară arzând se referă la fulger. Un astfel de șarpe miraculos reprezintă norul în timp ce tună și fulgeră. Această imagine a norului este, fără îndoială, mai veche decât imaginea umană a zeiței Nor și seamănă mai mult cu animalul fabulos bour-cerb, pe care trăiește și cârciumărește zeița Nor.

---

¹ În limba ucraineană, substantivul *șarpe* (змія) este de gen feminin. (n. trad.)

² Труды Чубинск., III, 440.

ZEUL TUNET-RĂZBOINIC

Tunetul și fulgerul, mai mult decât toate celelalte fenomene cerești, au atras atenția oamenilor în timpurile preistorice. Imaginea înfricoșătoare, teribilă a cerului și, în același timp, atât de magnifică, de binefăcătoare pentru pământ, a aprins imaginația oamenilor și a oferit un material bogat pentru mitologie. Înainte de toate, tunetul și fulgerul li se păreau oamenilor un război purtat în cer de un zeu sub chipul unui războinic.

Adunând toate informațiile referitoare la el, răspândite în colindele pline de elemente de mitologie, putem creiona astfel chipul zeului Tunet. El este de neam nobil și, cel mai adesea, se numește Ivan. Este un domnișor tânăr, frumos, mândru și curajos. Mâinile lui sunt ferecate cu fier, iar picioarele-i ard parcă în lumină de aur și argint. El se află în slujba unui hatman sau a unui rege polonez. Curtea Tunetului este îngrădită cu ziduri albe și cu porți de aramă. În mijlocul curții, se află un cort alb de mătase, în cort se află un scaun de aur, iar pe scaun stă prințul Ivan, se joacă, aruncând în sus trei mere de aur și își pregătește tolba. În jurul curții lui, stă un paznic și, văzându-i pe dușmani, începe să bată în poartă. Trezindu-se dimineața, Ivan a aprins trei lumânări: la lumina primei lumânări s-a spălat pe față, la lumina celei de-a doua s-a îmbrăcat, iar la lumina celei de-a treia lumânări și-a încălecat calul și a plecat în câmp. El are o tolba de aur și o sabie strălucitoare. Călărește un cal neobișnuit: acesta are o coamă de aur, care îl acoperă în

întregime, are copite de argint, coada de mătase; urechile lui au ascultat veștile, ochii lui au numărat stelele, el a lovit în munte cu copitele lui de argint, cioplinind o biserică cu trei ferestre. Mama îl petrece la război și nu îi cere să se repeadă în fruntea oștirii și nici să rămână în urma ei. Tânărului Ivan nu-i pasă de asta, iese cu calul în fața oștirii, taie cu sabia în urma ei, trage cu săgeți din tolă și calcă pământul păgân, pe turci, pe tătari.

El vrea să cucerească cu oștirea orașul Byrvy sau Byj a unui împărat Vorota. Ivan a năvălit cu oștirea asupra orașului, asupra turlei de aur, a zburat ca un șoim, a lăsat caii ca o ploaie mărunță, a făcut săbiile să strălucească precum soarele în nor și a bubuit cu săgețile ca tunetul în cer. Calul s-a lăsat sub el, coama de aur s-a prelins. El a făcut porțile din aur curat. Orașenii aleargă care-ncotro, își frâng mâinile și se sfătuiesc ce să-i ofere. I-au adus un vas cu monede de aur, el nici măcar nu s-a uitat la ele; i-au adus un cal împodobit, el nici măcar nu s-a uitat la el; i-au adus o tânără gătită frumos, el a privit-o, și-a scos căciula și le-a mulțumit. Întorcându-se acasă, el aduce trei băuturi: vin, miere dulce și rachiu spumos. Toți îi urează fericire; în grădină e multă verdeață, în casă e o nuntă veselă¹. Într-o astfel de imagine poetică teribilă apar tunetul și fulgerul.

Ivan însuși povestește despre sine, despre neamul său. În colinde, se fac referiri clare la neamul său. Atunci când asupra lui au năvălit războinicii, în munți, el le răspunde la întrebări, spunând din ce neam vine: tatăl său e luna strălucitoare, mama – soarele luminos, sora lui e steaua cea scli-

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 61, 62, 63, 65, 68, 69. Южно-русск. песни Метленск., 334, 335, 337, 338.

pitoare, fratele – șoimul sur¹. Șoimul sur reprezintă norul de ploaie, care, în mitologie, este reprezentat, adesea, ca o pasăre. Prințul Ivan, după cum se poate lesne observa, este zeul Hromovyk, zeul fulgerului și al tunetului. Nu există nimic mai simplu care să evoce un tablou de război, decât să te uiți spre cer în timp ce tună și fulgeră. Fulgerul seamănă cu săgețile de foc, care zboară din cer spre pământ. Poporul ucrainean crede că acele săgeți pătrund în pământ și se înalță de-acolo, din nou, peste șapte ani.

Groaznicul zgomot seamănă foarte mult cu detunătura puștilor și a tunurilor. Zeul Tunet distruge orașul dușmanilor, adică norii cei negri. Prințesa care îi este adusă reprezintă soarele care, după ploaie, se ivește pe cer în toată splendoarea sa. Băuturile pe care Ivan le aduce cu sine reprezintă ploaia care începe după ce tunetul străpunge norul. După ploaie cresc diferite plante folositoare, iar Tunetul serbează nunta, deoarece imaginea străpungerii norului de către fulger este descrisă, în vechea mitologie indiană, ca o nuntă. Chiar și vechii arieni considerau tunetul drept un zeu-războinic, care o fertilizează pe zeița Nor; din nor se scurge pe pământ ploaia înviorătoare și rodnică.

În Vede, Indra, zeul Tunet, este descris ca un războinic cu arme de aur și aramă, iar fulgerul este numit suliță de aur. Învingătorul Indra distruge cu toiagul său grădinile lui Vritra, zeul cel rău al norilor și al frigului, care iarna construiește îngrădiri, închide în ele vacile cerești, adică norii de ploaie și ține acolo aurul, adică soarele. Indra străpunge stâncile cerești, norii, varsă apa pe pământ și face soarele să strălucească pe cer. El se luptă veșnic cu Vritra, deoarece

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 53. Южно-русс. песни Метленск., 57.

Vritra se ridică și își adună forțele după fiecare victorie a lui Indra. Ajutoarele lui Indra în această luptă sunt Maruti, vânturile care, în colinde, par a fi paznicii curții lui Ivan și ai oștirilor sale groaznice. Indra mai este numit aducător de hrană, la fel ca Ivan-Tunetul, aduce cu sine acasă trei băuturi, precum Ilie Prorocul, care, luând locul Tunetului în imaginația oamenilor, duce pe cer colaci, adică dă pământului forța de a rodi. Grecesul Jupiter este, de asemenea, înarmat cu săgeți. În Edda scandinavă, Odin este descris având o sulică strălucitoare și dușmanii săi, asupra cărora își îndreaptă sulica, nu vor scăpa de moarte. Odin are un coif de aur, o armură strălucitoare, un cal cu opt picioare. El zboară vijelios pe cer, iar după el aleargă o oștire amenințătoare. Tunetul este zgomotul scos de armele sale, iar fulgerul reprezintă scânteile ce apar când săbiile se lovesc. Idolul vechi slav Sviatovyd din Arcona avea cu sine o sabie puternică. Pentru a-l venera, era reținut în Arcona de 300 de soldați înarmați. Idolul Ruevit avea în jurul său șapte săbii, iar pe a opta o ținea în mâna dreaptă. În Belarus, s-a păstrat o legendă despre Perun, conform căreia el ținea în mâna stângă săgețile, iar în mâna dreaptă tolba. În prezent, în Ucraina, Ivan-Tunetul apare într-o formă creștinizată. Oamenii spun că, atunci când tună, Dumnezeu duce colacii, umblând pe cer, iar dracul zboară sub cer și se strâmbă, imitându-l cum merge cu zgomot prin nori. Iar Dumnezeu se supără și aruncă spre el un fulger ca o săgeată. Când se pregătește de ploaie, dracii știu și se adăpostesc din timp în pădure, ascunzându-se acolo ca niște vârtejuri unul după altul.

Dracii se ascund sub copac, în scorburii, sub animale, chiar și sub om. Și nimeni nu găsește vreun drac mort, deoarece el se prelinge ca o smoală, iar smoala intră în pământ.

Omului ucis Dumnezeu îi dăruiește mântuirea sufletului¹. În imaginația populară, acel drac reprezintă norii de ploaie, negri ca smoala, din care se revarsă ploaia, imediat ce pe cer tunetul tună și îi străpunge cu fulgerul. De aceea, țăranii își fac cruce auzind tunetul: ei alungă de la sine forța necurată. Acei draci, acea forță întunecată reprezintă vechiul pământ păgân, orașul Vyrvy, despre care este vorba în colinde și în care se află împăratul Vorota. Nu e greu să distingem în numele Vyrvy și Vorota numele schimbat al zeului rău Ved-Vritra.

---

¹ Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, I, 265.

ZEUL TUNET-PĂSTOR

Pe lângă faptul că Ivan-Tunetul este descris ca un războinic, el mai apare, în imaginația populară, sub chipul poetic al păstorului-cioban. De după un munte înalt, apare o turmă de oi ca un nor negru. În fața turmei, iese un păstor, mândru, cu părul balai, într-o cămașă cenușie. El este încins cu vrej tânăr sau mur, iar de funie sunt legate trei trâmbițe: una de aur, alta de aramă, a treia de paltin sau din corn de zimbru. Când trâmbițează din trâmbița de paltin, se aude în toate văile, în păduri și pe câmpii; când trâmbițează din trâmbița de aur, se aude până la cer; când trâmbițează din trâmbița de aramă, se aude în toată lumea. Odată, ciobanul s-a mâniat pe mama sa și a părăsit-o, luând cu el turma. Mânând turma peste un pod de piatră, el s-a prăbușit cu tot cu ea și și-a înecat oile în apă. Lui i-a părut rău nu atât după turmă, cât după calul sur, cu care a cutreierat trei ținuturi: ținutul turcesc, ținutul nemțesc și cel unguresc și care a cioplit cu copitele în piatră albă, ridicând o biserică cu trei ferestre minunate¹.

Păstorul-cioban este același Ivan-Tunetul, doar că dedublat, după cum ne putem da seama din faptul că el, într-adevăr, are un astfel de cal minunat, la fel ca Ivan-Cneazul. Încă în Vede, norii erau numiți vaci cerești pe care zeul rău Vritra le închide în cetate, iar Indra-Tunetul le eliberează de acolo. În colinde, turma de oi este numită, simplu, norul

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 59, 60, 66; 1866, I, 610.

negru care apare de după munte. Ciobanul însuși este alb și stă pe un cal sur, are trâmbițe strălucitoare de aur și de aramă, deoarece el este divinitatea luminoasă a tunetului și a fulgerului. Murul cu care este încins păstorul reprezintă fulgerul, fiind același lucru cu lumânarea cu care este încins miticul Hristos, despre care se cântă în colinde. Sunetul scos de trâmbițele sale umple tot cerul, tot pământul, deoarece este glasul tunetului. În cele din urmă, despărțindu-se de mama sa, adică de soare, care este descris în colinde sub chipul feminin al cneaghinei-stăpâne, păstorul-Tunet se prăbușește de pe pod și îneacă turma în apă, adică varsă ploaia din nori pe pământ și, odată cu aceasta, își pierde strălucitorul și minunatul cal, deoarece fulgerul dispare imediat ce ploaia din nori se revarsă pe pământ.

Imaginația populară a transferat, în zilele noastre, însușirile păstorului-Tunet asupra Sfântului Gheorghe care merge călare pe un cal alb. De Sfântul Gheorghe, în Ucraina și în Belarus, se îngroapă în câmp, pe haturi, oasele unui purcel sfințit, se sfințesc câmpurile și izvoarele, considerându-l pe Gheorghe zeul forței rodnice a pământului și al forței fertile a vitelor cornute, a cailor și a oilor. De Sfântul Gheorghe, și în Rusia, și în toate ținuturile slave, există obiceiul de a stropi vitele cu apă sfințită, de a face rugăciuni lângă izvoare și de a mâna vitele în câmp cu o ramură de salcie sfințită. De Sfântul Gheorghe, primăvara, acolo are loc o sărbătoare a păstorilor. Acestora li se dăruiesc plăcinte, ouă, lapte. În Bulgaria și în Serbia, de Sfântul Gheorghe, se taie și se frig miei, li se pune pe cap o cunună din flori și verdeață, se lipesc de coarne lumânări de ceară și se dau cu tămâie. Imaginea Tunetului-Păstor este, poate, mai veche decât imaginea Tunetului-Războinic, deoarece ea este preluată din străvechea

ocupație păstorească a poporului ucrainean. Tunetul-Păstor, încins cu mur, face referire la un mod de viață foarte patriarhal al poporului, când, poate, ciobanii ucraineni se încingeau, în realitate, cu mur sau cu răchită. Răchita este, în același timp, simbol al fulgerului, deoarece seamănă cu o viperă și cu un șarpe de casă, sub ale căror chipuri, din timpuri străvechi, oamenii își imaginau fulgerul. Acum, în Ucraina, oamenii spun despre Sfântul Gheorghe că paște animale sălbatice¹, cum ar fi lupii, iar lupii sunt numiți câinii lui Gheorghe.

Alături de Sfântul Gheorghe, în Ucraina, oamenii îl așază pe un alt păstor, al lupilor, pe *Polisun*² sau *Lisovyk*³. Acesta îi mână pe lupi cu un bici acolo unde se luptă popoarele unele cu altele. El pocnește din bici atât de tare, încât se aude foarte departe. Pocnetul biciului este tunetul. Polisun și Sfântul Gheorghe sunt așezați alături și au același rol, ca imagine dublă a păstorului-Tunet: o imagine veche și una din epoca creștină târzie. În popor, se povestește că erau odată doi frați: unul bogat, iar altul sărac. Odată, fratele cel sărac a urcat într-un stejar pentru a înnopta. La miezul nopții, a văzut cum un om mână o mulțime de animale sălbatice, iar, în urmă, un alt om mergea cu carul. Aceștia erau Lisun și Sfântul Gheorghe. Și iată că Lisun a mânat animalele chiar sub stejarul în care se afla omul. Sfântul Gheorghe a început să împartă colțurile de pâine ce erau în car, rămân-

---

¹ Приказки Номиса, 10.

² *Polisun* (Полісун) – divinitate care, conform credințelor, era protectorul lupilor, fiind supranumit și „zeul lupilor”. La vechile triburi ucrainene de est, Polisun era și zeul comerțului cu animale. (n. trad.)

³ *Lisovyk* (Лісовик) – în mitologia ucraineană, duh al pădurii, stăpânul ei. (n. trad.)

nându-i un colț de pâine. Sfântul Gheorghe i l-a dat săracului și i-a spus: „– Dumnezeu ți-a dat acest noroc! Cu acest colț de pâine te vei îmbogăți”. Și, într-adevăr, săracul nu a putut mânca tot colțul de pâine. Ce mânca creștea la loc a doua zi, și colțul rămânea la fel. A început să-l invidieze fratele bogat pe cel sărac, s-a dus și a urcat în stejar chiar în vârf. Lisun și Gheorghe au mânăat lupii. Atunci, nu i-a ajuns unui lup pâine: Gheorghe i-a poruncit să-l mănânce pe fratele bogat. Oamenii cred că lupii aleargă în haite doar până la Bobotează. Cum aud împușcături pe râul Iordan, fug care încotro. Aceasta înseamnă că norii iernii trebuie să se împrăstie și să dispară când va bubui pe cer primul tunet de primăvară.

ZEUL TUNET-PLUGAR

În colinde, zeul Tunet apare și sub o a treia înfățișare: ca un plugar care ară un ogor neobișnuit. Un gospodar, probabil zeul luminii, al fulgerului și al tunetului, are câmpul nemăsurat, nearat și neșemănat. El a fost măsurat de cei trei fii ai gospodarului cu sulițele, a fost arat cu săbiile, a fost grăpat cu pană de struț și semănat cu grâu de primăvară.

Câmpul însuși este descris ca fiind pământ unguresc, arat și semănat, grăpat cu pană de păun, îngrădit cu săbii lucitoare de norul cel rău. Pe acel câmp ară un plug de aur cu șase boi plāvani cu coarne de aur. Boii au juguri de tisă, de cedru, iar opritorile sunt de aramă. În urma plugului, merge însuși Dumnezeu. Sf. Petru mână boii, iar Maica Domnului duce semințele de aur. Pe acel câmp semințele au rodit – viță verde, tulpini de argint, spice de aur. Secerătorii au așezat pe câmp snopii deși ca stropii de ploaie, stoguri nenumărate ca stelele pe cer; căruțașii le cărau părănd un nor negru, clădeau clăi cât munții. Gospodarul însuși stătea printre stoguri, precum luna cea luminoasă între stele. Iar deasupra acelor clăi stă un șoim, privește marea albastră, privește întreg pământul¹. Un astfel de câmp sublim, acel pământ unguresc, reprezintă cerul care, în mitologie, este, adesea, reprezentat ca un câmp semănat cu semințe de aur, care sunt stelele. Dumnezeu și Sf. Petru sunt doar imaginea dedublată a zeului Tunet, care ară ogorul, anume cerul, cu plugul său de aur, cu boii săi cu coarne de aur.

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 8, 16, 17, 57.

Boii sunt imaginea norilor cerești, iar plugul de aur reprezintă fulgerul cu care, într-adevăr, zeul Tunet parcă sfâșie cerul în bucăți, acoperindu-l cu pene de păun și de struț. Maica Domnului, împrăștiind semințele de aur, este zeița Nor, deoarece acele semințe se numesc, pur și simplu, vinul verde, iar vinul reprezintă, în colinde, ploaia. Snopii, stogurile, clăile sunt stelele și norii, care acoperă cerul-câmp pe timp de vară precum clăile și snopii. Șoimul de deasupra stogului și al clăilor este soarele, care cuprinde cu privirea toată marea, tot pământul, fiindcă, în colinde, soarele este, adesea, înfățișat sub chipul șoimului.

Tunetul și fulgerul, înfățișați sub forma aratului și a semănatului, apar și la alte popoare. Sciții-agricultori se trăgeau din cel mai mic fiu al soarelui. Odată, din cer a căzut un plug din aur fierbinte cu jug de aur. Doi dintre fiii mai mari ai soarelui, apucând plugul, și-au ars mâinile. Doar fiul cel mic a știut să mânuiască acel plug și de aceea a devenit rege al Sciților¹. Iason al grecilor a arat câmpul cu boi de aramă, care scoteau flăcări pe nări și l-a semănat cu colți de dragon (șarpe) din care au apărut războinici. O epopee populară ru-sească povestește despre Mykula Selianynovyci care ara cu un plug aurit. Legenda ucraineană despre Kyryl Kojemiaka povestește că Kyryl, învingând un șarpe, l-a înjugat la plug, a arat cu el brazda până la mare și l-a înecat în mare. În altă povestire, se povestește cum a apărut un șarpe groaznic, căruia i se dădea câte un băiat din fiecare familie. I-a sosit rândul și fiului de împărat, care a fost dus la șarpe. Atunci i-a apărut îngerul și l-a învățat să spună „Tatăl nostru”, poruncindu-i să fugă de șarpe și să tot rostească rugăciunea.

---

¹ Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, I, 558.

Trei zile și trei nopți a tot fugit fiul împăratului și nu mai putea deja să alerge mai departe. A zărit o fierărie, în care Sfinții Hlib și Borys făureau primul plug pentru oameni. Ei au apucat șarpele, l-au înjugat la plug și au arat brazda care există și azi, lângă Kiev, fiind numită „zidul șarpelui”. Astfel de ziduri sunt multe în Ucraina. Însușirea Tunetului-Plugar a fost transferată, apoi, de ucrainenii asupra lui Hlib și Borys și asupra lui Pantelimon și, într-o oarecare măsură, asupra prorocului Ilie. În ziua acelor sfinți, oamenii se tem să sece-re, pentru ca tunetul și fulgerul să nu le aprindă clăile pe câmp. Ucrainenii cred că însuși Dumnezeu i-a dat primul plug lui Adam, iar Evei i-a dat fuiorul, alungându-i din rai. Imaginându-și tunetul și fulgerul sub forma aratului și a semănatului, ucrainenii au înzestrat sărbătoarea Colindatului cu toate obiectele specifice muncilor de primăvară. În seara de Ajun, în Pokuția se pun pe masă snopi de secară, iar, în Galiția, se pune pe masă un brăzdar de plug, pentru ca șoarecii și cârțițele să nu strice cerealele, ba chiar umblă, înainte de Anul Nou, cu plugul pe la case. De acolo a venit obiceiul de Anul Nou de a împrăști grăunțe prin casă. Oamenii au făcut legătura dintre acele obiceiuri, care aminteau de semănat și arat, și momentul întoarcerii astrilor cerești dinspre iarnă spre vară.

ZEUL TUNET-VÂNĂTOR

În colinde, zeul Tunet este descris și sub chipul vânătorului, care merge la vânătoare, însoțit de ogari și șoimi. Tânărul Ivan s-a sculat înainte să cânte cocoșii, a zbârnâit arcul și și-a trezit frații. El le-a poruncit să înșeueze caii, să cheme ogarii și să meargă la plimbare, la vânătoare. Luând cu sine ogarii și trei șoimi, el a ieșit în câmp, a dat drumul calului pe câmp, ogarilor în pădure, iar șoimilor pe lac. Calul s-a întors și a adus cu el o întreagă turmă, ogarii au adus un jder, iar șoimii au adus pește. În colinde, se descrie, adesea, cum Ivan gonește un bour-cerb fabulos cu nouă coarne. Un astfel de animal miraculos ne amintește de animalul-rege pe care Tunetul-războinic, făcându-l prizonier, îl leagă de șa, îl târăște prin măracinișuri, îl duce pe sub jar și prin jar; regele-animal și-a fript picioarele, sângele scurs din trupul lui a șters urmele¹. Acest animal fabulos cu coarne este, în mod evident, mai vechi decât regele care apare în colinde și în cântecele de Anul Nou: el este prototipul său; este imaginea norilor amenințători pe care îi străpunge Tunetul, îi trage peste norii-măracinișuri și peste fulgerul-jariște; iar sângele regelui reprezintă ploaia din norul întunecat care stinge focul din cer. Deseori, la vânătoare, Ivan se pregătește să tragă într-un șoim aflat într-un copac minunat; și animalul bour, și șoimul îi vorbesc, rugându-l să nu-i omoare. Animalul îi dă coarnele sale, iar șoimul promite să îl ajute. Ivan le

---

¹ Труды Чубинск., III, 270.

spune fraților săi că, în pădure, el a găsit un jder într-un copac și o fată într-o tufă de porumbar. Fraților le promite să le dea jderul din copac, iar el vrea s-o păstreze pe fata din tufă. Apoi se transformă, din nou, din vânător în războinic, distruge orașul cu porți de aur și pe regele Vorota și și-o ia pe fată¹.

În imaginea lui Ivan-vânătorul, din tabloul de vânătoare, vedem mitul despre tunet și fulger cu ploaie și nori. Imaginea pentru mit a fost împrumutată de oameni din viața cnejilor, din partidele de vânătoare ale vechilor cneji ucraineni cu ogari și șoimi. Șoimii care pescuiesc ne transpun în Extremul Orient. Și acum, în China, pe râuri și pe mare, se pescuiește cu ajutorul unor păsări antrenate, care sunt așezate, în șiruri, pe niște stinghii deasupra apei. Ideea de a înfățișa tunetul și fulgerul sub forma vânătorilor a apărut, cu siguranță, în acele vremuri îndepărtate când încă oamenii erau vânători, necunoscând agricultura.

În mitologia ariană, norii care plutesc sunt descriși ca niște turme, cirezi, animale, păsări și chiar pești. În imaginea miraculosului bour-cerb cu nouă coarne nu e greu de recunoscut norul de ploaie sau de zăpadă care este străpuns de tunet și de fulger. Mitul despre norul de ploaie și despre tunet sub chipul vânătorilor apare rar în vechea mitologie a popoarelor ariene și s-a dezvoltat pe deplin doar în mitologia germană. Aici se povestește o saga despre prada de sălbăticiuni a lui Vodan. În timpul unei nopți liniștite, se aude, deodată, un zgomot groaznic, un vuiet, un șuierat; luna se întunecă, vârtejul șuieră, copacul se frânge și cade la pământ, iar prin aer, în furtună, zboară sălbaticul vânător Vodan pe

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 2, 62, 154; 1866, I, 604; 1864, I, 48.

un cal alb ca laptele; calul scoate flăcări pe nări; Vodan poartă o pălărie largă, iar veșmintele îi flutură în vânt. Saga povestește că vânătorul cel sălbatic merge, câteodată, la vânătoare într-un car de foc tras de cai ce scot flăcări pe nări, precum merge Sfântul Ilie al nostru prin nori într-un car. Cel ce îl mână pocnește din bici, iar din bici sar scânteii precum fulgerul.

În urma lui Vodan cel bărbos zboară ciori, la fel cum, după Ivan-vânătorul zboară șoimi, întrucât cioara este pasărea zeului Odin, la fel cum, la noi, șoimul joacă un rol mitic în timpul zeilor luminii. După car aleargă, latră și urlă câini negri. Vodan vânează cai, cerbi și porci, iar, uneori, aleargă după o fată cu pieptul mare, la fel cum Ivan-vânătorul vânează cai, bourul-cerb, jderi, prinde pești, iar, în final, găsește o tânără într-o tufă de porumbar, distruge orașul și o ia prizonieră pe fată. Ivan-vânătorul care găsește fata într-o tufă este zeul Tunet, care împrăștie norii, limpezește cerul și o scoate la lumină pe zeița Soare.

În colinde, se mai descriu tipuri mitologice deosebite, unul masculin și unul feminin: rolul lor este să interpreteze la instrumente, să cânte frumos și să danseze. Ivan, domnișor mândru și fiu de rege, se află întins pe un pat alb sau stă pe un scăunel de aur în mijlocul unui cort alb de mătase, pe o pajiște întinsă; stând așa, prințul cântă la țiteră și cântă frumos. La el vin trei tinere din Viena, îmbrăcate în aur și în argint și îl întreabă cine l-a învățat să cânte la țiteră atât de frumos. Prințul spune că l-a învățat să cânte o doică bătrână, sculându-se de trei ori pe noapte, îmbăindu-l în vin și în miere, dându-i să bea miere dulce, distrându-l cu un măruț

roșu și lovindu-l ușor cu o vărguță șfichiuitoare¹. Prințul Ivanko se pricepe nu doar să cânte, dar îi place să și danseze. Pe pajiști arde un foc, iar în jurul focului se dansează o horă mare; în acest dans apare prințul Ivanko, are un șoim pe cap, cu mâna dreaptă ține un cal, iar în stânga ține o guslă. În colinde, se mai pomenește de o fată, care seamănă cu prințul Ivan. Acea fată dansează în odaia cea frumoasă, în fața domnului din Peremyșl; ea poartă o rochie arămie, cizme cu șiret, un brâu căzăcesc cu lanțuri galbene și chei de aur. Inelul ei de aur arde fără foc, iar cununa din pene de păun flutură fără vânt².

Aceste mituri despre cântăreți, muzică și dansatori le înțelegem din mitologia vechilor hinduși. În urma zeului indian al tunetului, Indra, atunci când acesta se ducea la război, mergeau Ghandarva, cântăreții cerești și Apsarasele, baiaderele cerești. După Indra mergeau la război și luptătorii Maruta, îmbrăcați în zale strălucitoare. Cu armele în mâini, ei zboară prin furtuni pe cer, în care trase de antilope. Îmbătându-se cu băuturi cu miere, ei îl ajutau pe Indra în război, se aruncau în luptă, desfereau munții cerești, mulgeau vacile cerești și ridicau în slăvi victoria lui Indra, cântând un răsunător cântec de laudă, de la care se cutremura cerul și pământul, se împrăștiau norii și se surpau munții. Toți acești cântăreți și dansatori mitici sunt vânturile, furtunile și norii care apar odată cu tunetul; cântecele și dansurile lor reprezintă o metaforă pentru șuieratul vântului și freamățul norilor pe cer, care parcă dansează un dans în jurul lui Indra Tunetul.

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 65; 1866, I, 610.

² *Ibidem*, 71, 94.

În Ivan, fiul cneazului din colinde, nu e greu să recunoaștem un zeu al luminii, poate pe dedublatul Tunet. Mama sa l-a învățat să cânte nu ziua, ci noaptea, deoarece noaptea suieratul vântului se aude mai bine în casa liniștită, murmurul și foșnetul vântului amintind, uneori, cu claritate de niște voci care cântă. Mama l-a îmbăiat pe Ivan în miere, l-a hrănit cu vin și miere, iar acele băuturi sunt, în mitologie, metafore ale ploii, la fel cum, odată cu tunetul și vântul, se revarsă pe pământ ploaia. Vărguța sfichiuitoare și merișorul roșu servesc drept semne ale fulgerului rapid de pe cer. Este foarte original tabloul rugului aprins de porumbar pe pajști, în jurul căruia se întinde o horă mare, horă în care s-a prins Ivanko, fiul cneazului, cu un șoim pe cap, ținând într-o mână calul, iar în cealaltă gusla. Acest tablou mitologic amintește foarte mult de focurile de lângă apă, de la sărbătoarea lui Ivan Kupalo, când se aprindeau crengile de porumbar ca simbol al focului ceresc și, mai ales, al fulgerului.

Hora largă, în care s-au prins mulți oameni, ne proiectează într-un trecut îndepărtat, în care poate că ucrainenii dansau în jurul aceluia foc, precum grecii dansau în jurul idolilor, iar evreii în jurul vițelului de aur. Să umbli, în timpul dansului, cu un șoim pe cap, ținându-te cu o mână de cal, iar în cealaltă având gusla reprezintă, în lumea obișnuită, un lucru nevăzut și neobișnuit și, mai mult decât atât, în acel tablou se poate vedea imaginea focului ceresc în timpul tunetului, în jurul căruia s-a dezlănțuit dansul norilor care cuprind întreg cerul, iar între aceștia se mișcă o zeitate mitică, poate chiar Hromovyk. Șoimul de pe capul său semnifică faptul că această zeitate este luminoasă, după cum șoimul însuși este simbolul zeului Hromovyk. Încă în vechea Indie, zeii erau înfățișați cu o pasăre în mână și pe cap, la fel

cum, la noi, Dumnezeu și Hristos sunt înfățișați cu un porumbel deasupra capului, unificând forma timpurie și cea târzie a divinității, în timp ce zeii egipteni erau descriși, pur și simplu, cu capete de animale și păsări, desigur, la trecerea de la miturile zoomorfe la cele antropomorfe. Și în biserică, deasupra Născătoarei de Dumnezeu din colinde, înflorește un trandafir, iar din acel trandafir își ia zborul o pasăre; într-o colindă ea este descrisă cu un șoim în mână¹.

Gusla din mâinile prințului Ivanko este fie simbolul șuieratului vântului, fie al bubuitului tunetului pe cer. Prințul Ivan poate fi considerat una și aceeași persoană cu zeul Hromovyk, cu zeul *Posvystaci*², pe care, într-o dumă, îl roagă soția să dea vreme bună, să nu tulbure mărire³, sau cu vechiul zeu *Stryboh*⁴, ori cu Orfeu, cântărețul din vechea mitologie greacă. Fetele sosite de la Viena, care dansează în fața domnului Peremyshlyskyi, purtând cununi ce foșnesc, deși nu este vânt, sunt, desigur, ființe identice cu baiaderele cerești indiene ale zeului Indra. Trebuie spus faptul că, în mitologia diferitelor popoare, toate duhurile, toți zeii vântului, ai furtunii și ai norilor, nimfele, sirenele, nixele, elfii, zânele pădurii și ale apelor, rusalcele noastre și vrăjitoarele iubesc cântecele și dansul. Imaginea prințului Ivan din colinde, cântărețul și dansatorul, o găsim acum în diavolul apei, despre care, în popor, se spune că iese noaptea din apă și cântă cântece, iar oamenii ascultă și le învață de la el. În

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 47.

² *Posvystaci* (Посвистач < укр. *посвистаю* = a șuiera; a fluiera) – în mitologia slavă, zeu al vânturilor și al vremii. (n. trad.)

³ Записки Куліша, I, 176.

⁴ *Stryboh* (Стрибог) – în mitologia slavă, zeu al vântului și al văzduhului. (n. trad.)

unele sate din Ucraina, sunt numite acele cântece pe care le-a cântat diavolul noaptea și fetele nu le cântă, fiind un păcat să facă acest lucru. Vântul care ridică vârtejuri și ploaia sunt numite, în popor, dansuri la nunta dracului, iar vârtejul este numit nunta dracului. Când plouă în timp ce e soare, în popor, se spune că dracul își mărită fata sau că dracul se însoară cu o vrăjitoare. Dansurile, cântecele și jocurile prințului Ivan susțin și mai mult ideea că el reprezintă o imagine mitică.

ZEIȚA PRIMĂVARĂ

În cântecele populare, zeița Primăvară apare sub chipul unei fete descris în culori atât de vii și de bogate, în forme atât de clare, încât, în doar câteva versuri, imaginația populară a pictat un întreg tablou al primăverii. Iată cum este descrisă în cântecele de primăvară fata Primăvară. Trecea o apă printr-o luncă, iar lângă luncă era o cărare; pe acea cărare trecea o fată; ea s-a spălat cu apă, s-a șters cu o pânză roșie de mătase, a agățat pânza pe mare, a semănat mărgăritare pe câmp, a ridicat stâlpi de aur, iar pe stâlpi a ridicat poduri de argint pentru iubitul său. Fata cere: când va veni la ea iubitul ei, să fluture pe mare pânza, să înflorească mărgăritarele pe câmp, să strălucească stâlpii de aur, să zăngăne podurile de argint¹.

Aici putem vedea un tablou complet al primăverii. Apa râurilor se revarsă în lunci; la răsărit sau la apus flutură norii, în lumina roșiatică a razelor soarelui de primăvară; soarele strălucește pe cer ca un mărgăritar; pe cer strălucesc stâlpi de aur și poduri de argint – curcubeul, norii albi, coloane din razele de soare; în acel ceas de primăvară, tună și răsună pe norii de argint iubitul Primăverii – zeul Hromovyk. Oamenii cântă despre primăvară încă din momentul întoarcerii soarelui dinspre iarnă spre vară, la sărbătoarea Colindei. În colinde, oamenii cântă deja despre flori, despre rândunele, despre cuc, despre îngerii care, de Crăciun, au

---

¹ Малорусск. Сбори. Мордовщ., 351.

revărsat asupra râurilor duhul dumnezeiesc, livezile au înflorit și au crescut, a sosit în zbor rândunica, cucul a cântat în livadă până la răsăritul soarelui, căutând un loc unde să-și facă cuib; a vrut să-și facă cuibul în pădure, în aluniș, dar se temea de oameni; a vrut să-și facă cuibul deasupra unui râu, dar se temea că apa o să i-l înece; și-a făcut cuibul în livada unui gospodar, pentru a putea cânta dis-de-dimineată și pentru a-l trezi pe gospodar. În colinde, se spune că vacile au fâtat tăurași cu bot bălai, ielele au fâtat mânji negri ca pana corbului cu copite albe și coama aurie, oile au fâtat berbecuți gemeni cu coarne răsucite, albinele au roit¹. În colindele de Paște sau în cântările pastorale din Belarus, primăvara este descrisă ca o frumoasă tânără însărcinată, care poartă în pântec trei fii: un păstor, un crescător de cai și un agricultor. Fiii se roagă la Dumnezeu să rodească secara, să pască pe săturate caii și să roiască albinele². Desigur, acea mitică tânără însărcinată a dat naștere, cândva, secarei, ierbii și a făcut roiurile să roiască; nu degeaba ea este comparată, în colindă, cu o salcie rămuroasă, copacul care se înmulțește cel mai ușor. În unele locuri din Ucraina, se celebrează sărbătoarea Primăverii; astfel, în Pinșcina, cea mai frumoasă fată este înfășurată cu ramuri de mesteacăn și arțar și este plimbată prin sat. Acea fată este numită *Tufă*, iar, în ținutul Poltavei, este numită *Plop*. Sărbătoarea Primăverii se celebra de Rusalii.

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 16, 32, 78. Белорусск. песни Безсонова, 21.

² Белорусск. песни Безсонова, 5.

JOCURILE DE PRIMĂVARĂ

Primăvara, începând cu Paștele, fetele și băieții interpretează jocuri de primăvară și cântă cântece de primăvară. Aceste cântece au o bază mitologică: ele se referă la forțele cerești luminoase și întunecate; în ele, vedem copia a ceea ce se petrece primăvara pe cer și pe pământ. Se poate crede că, în timpurile îndepărtate, jocurile de primăvară au fost începutul unui cult religios, poate chiar al cultului care a devenit, în timpurile creștine, o distracție, după cum unii vechi zei păgâni au devenit, apoi, forțe necurate. Nu întâmplător jocurile de primăvară sunt jucate de către tineri în cimitir și în jurul bisericii și încep chiar în ziua de Paște.

În toate jocurile de primăvară, observăm trei forme principale de mișcare a fetelor și băieților: în cerc, răsucită și mișcarea a două șiruri opuse. Figura cea mai îndrăgită a jocurilor de primăvară este cea în cerc. Băieții și fetele se iau de mână, formând un cerc, se învârt neapărat după soare și cântă cântece de primăvară. Așa, joacă jocuri precum *Regele*, *Flocosul*, *Șopârla*, *Iepurașul* și *Prepețița*. În unele jocuri, fetele și băieții își împletesc mâinile, așază pe mâini un băiețel sau o fetiță și umblă așa în jurul bisericii, ca, de exemplu, în jocul *Stăpânul*. Forma de cerc a jocurilor de primăvară reprezintă copia mișcării astrilor cerești de jur împrejurul cerului. Prototipul tuturor jocurilor de primăvară sub formă de cerc, în care este exprimată cel mai clar ideea mitică, poate fi considerat jocul de-a *Regele* sau de-a *Împăratul*. Băieții și fetele se iau de mâini și fac un cerc sau o îngră-

ditură, învârtindu-se după soare. În mijlocul cercului, se aşază o fată care este numită fiica împăratului, iar în afara cercului umblă un băiat care se numeşte fiul împăratului. Fetele cântă ca prinţul să se apropie, să i se închine prinţesei până la pământ, scoţând-o din şir. Aceeaşi temă o putem observa şi în colindele în care prinţul Ivan Hromovyk distruge oraşul duşman al împăratului Vorota şi o cucereşte pe prinţesă. Fata-prinţesă este soarele pe cerul de primăvară, iar fiul împăratului este zeul Hromovyk, care străpunge norii iernii şi eliberează soarele. Mişcarea în cerc din jocul de-a *Regele*, din jurul fetei-prinţese, aminteşte acel dans larg din luncă în jurul focului, în care umblă prinţul Ivanko cu un şoim pe cap şi cu o guslă în mână. Poate, în timpurile vechi, fetele şi băieţii slăveau în cântecele de primăvară însuşi soarele şi abia apoi, în locul lui, au început să o slăvească pe fata-prinţesă.

Într-un alt tip de jocuri de primăvară, vedem imaginea mişcării răsucite, ca, de exemplu, în dansul *Strâmb*, în dansul *Muşeţelului* şi în altele. În dansul *Strâmb*, se bat în pământ trei pari în trei colţuri, tinerii se iau de mână în două şiruri şi se învârt printre acei pari. O astfel de mişcare, dezordonată şi nesfârşită, cum se cântă în timpul dansului *Strâmb*, aminteşte de mişcarea neregulată şi neuniformă a norilor pe cer, de vântul care îi goneşte ba într-o parte, ba în alta, iar, uneori, norii de dedesubt merg într-o parte, iar cei de deasupra în alta. În dansul *Strâmb*, fetele cântă despre cunună; fata împleteşte cununa şi o agaţă într-un foişor din copac, pe o ramură de aur, pe un şnur de mătase. Copacul cu foişor este copacul cu vârf de aur din mijlocul lumii, cu cuibul şoimului în vârf, după cum este descris în colinde; sunt norii de pe cer cu soarele deasupra, cu şiroaiele de ploaie, iar cununa

reprezintă soarele, care atârnă pe cer mai sus de nori. În alte jocuri de primăvară cu mișcare răsucită, de exemplu, în jocul *Larma*, se cântă că mama unei fete a împletit nuiiele ca pe un ciur, pentru ca ierburile fetei să fie verzi; iar, în jocul *Dumbrăvioara*, se cântă despre fata Nastecika, ce stingea dumbrava în flăcări, cărând apă cu ciubărul și cu ciurul. Aceste imagini arată clar că, în jocurile cu mișcare răsucită, se cântă cântece în cinstea zeiței Nor, care parcă învăluie cerul cu un gard de nuiiele, împletește din nori site și ciururi, varsă apa din nori ca printr-o sită sau o toarnă ca din ciubăr, pentru ca pe pământ să crească ierburile verzi¹. Însuși cuvântul *Dumbrăvioara*, care este numele jocului, ne indică deja că, în jocurile de primăvară, se slăvesc norii-dumbrăvi din cer, unde este zgomot din cauza vântului, iar sintagma *Dansul Strâmb* face aluzie la imaginile mitice ale zeițelor nori care dansează, numite la hinduși apsarase. Luând în considerare toate aceste însușiri, se poate spune că jocurile de primăvară cu mișcare răsucită se jucau demult întru slava nimfei cerești, zeița Nor.

Mai există niște jocuri de primăvară, care se referă deopotrivă la nori și la soarele de primăvară, ca, de exemplu, jocul *Stăpânul* și altele. În jocul *Stăpânul*, fetele își împletesc mâinile în forma unui gard și așază acolo un băiețel, cântând despre Stăpân sau Paznic. La Stăpân au venit niște slugi, cu picioarele în apă până la genunchi, trimise din partea unui împărat. Și strigă să li se deschidă poarta. Slugile aduc daruri: argint, aur și albine tinere. Li se spune că darurile sunt

---

¹ Prin urmare, în cântece sunt, adesea, alăturate imagini care, aparent, nu au nicio legătură una cu alta și care pot fi explicate numai prin mituri, ca de exemplu: „Mi-a dat mama o sită-ciur, pentru ca plantele mele să fie verzi!”.

puține, iar ei promit să-l ofere în dar pe mezinul hatmanului, îmbrăcat cu totul în aur, argint, acoperit cu catifea; el e alb, poartă cizme roșii, stă pe un scăunel de aur, se joacă cu un măr mic roșu, pe care îl taie cu un cuțitaș de aur. Într-o altă variantă, slugile mai oferă, în plus, o tânără fată toată în aur, argint și cu o cunună de rută¹. Măinile împletite amintesc de norii încâlciți, iar băiețelul mitic reprezintă o analogie cu prințul Ivan din colinde. Micul copil de hatman este descris, în cântecul de primăvară, cu aceleași culori cu care, în colinde și în cântecele de Anul Nou, este descris Ivan, fiul de cneaz, căruia, de asemenea, îi place să stea pe un scăunel de aur și când era copil, se juca cu un măr roșu mic. Mezinul este fie soarele, fie însuși zeul Hromovyk la vârsta copilăriei, după cum primăvara, fulgerul și tunetul și însuși soarele abia încep să-și arate pe cer forța, aproape copilărească. În imaginea copilului care are slugi și este acoperit cu catifea neagră, fiind în baltă până la genunchi, vedem că soarele și fulgerul se acoperă, primăvara, de nori negri, care păreau, în imaginația populară, o catifea neagră și o baltă. Cuvântul Volodar este luat, poate, din istorie, fiind transformat din cuvântul Vorotar, care este mai apropiat de împăratul Vorota din colinde, analoage cu cântecele de primăvară. Analogia lor ne dă dreptul să credem că împăratul Vorota din colinde s-a transformat în împăratul Vorotar în cântecele de primăvară. Și Vorotar, și Vorota sunt împărații unui oraș dușman, care țin prizonier un strălucitor zeu de aur și de argint. În ei se poate vedea vechiul zeu hindus rău Vritra, zeul frigului și al forțelor întunecate, dușmanul lui Indra, zeul luminos al tunetului.

---

¹ Въсти Европы, 1874, 587.

A treia mișcare în cântecele de primăvară este cea în două rânduri opuse sau în grămezi, ca, de exemplu, în jocurile *Jelman*, în *Larma*, în *Pris*. Din cele două tabere și din cântece, în care se pot recunoaște motive ostile, observăm că un duh potrivnic separă două tabere. În jocul *Larma*, fetele îi dojenesc pe băieți, pentru că aceștia nu se însoară. În jocul *Jelman*, o jumătate se leagă de pețit, iar cealaltă îi dă replica. În jocul *Înfruntarea*, fetele se năpustesc unele asupra altora cu pumnii. În acest al treilea tip de jocuri de primăvară, observăm imaginea întrecerii și a luptei de pe cer dintre forțele întunecate ale iernii și forțele luminoase ale primăverii.

În alte jocuri și cântece de primăvară, se descrie poetic și se cântă toată natura de primăvară în cele trei împărțiri ale sale, se cântă iubirea care se trezește primăvara mai deslușit în inima omului. Astfel, fetele se iau de mâini într-un șir lung și se așază în jurul unei fete care stă pe loc, rostind: „Înfășoară, Doamne, cotorul”, arătând cum se leagă în căpățâni varza; fie arată cum se răsucesc castraveții verzi, fie cântă despre macul cu rădăcini și cu căpățână, despre mazărea ce se răsucesce în păstăi. În cântecele și în jocurile de primăvară, sunt descrise păsări și animale: prepelița, vrăbiuța, cloșca cu pui, iepurașul, capra, șopârla. Fetele cântă despre iubire, jucându-se de-a soțul și soția. În jocurile de primăvară, găsim o aluzie subtilă la falus, în jocul *Băgătorul*, în care o fată aruncă încetișor un bețișor în poala unei alte fete, iar altă fată trebuie să ghicească. Primăvara a fost zeița cea mai iubită și cea mai dragă, mai ales pentru fete și băieți, fiind anotimpul cald al plimbărilor pe-afară și timpul poetic al iubirii.

KUPAILO¹

Vechea sărbătoare păgână a lui Kupailo a fost transferată de popor asupra sărbătorii lui Ioan Botezătorul (la 24 iunie), poate pentru că însuși cuvântul *botezător* se potrivește cu cuvântul *Kupailo*², după cum cuvântul *a boteza* se potrivește cu cuvântul *a îmbăia*. Cuvântul Kupailo a apărut, probabil, pentru că forțele cerești strălucitoare de vară, soarele, fulgerul și tunetul, unindu-și puterile, parcă scaldă pământul, dăruindu-i, în timpul sărbătorii lui Kupailo, cea mai mare forță de a rodi, sau poate pentru că, la această sărbătoare, oamenii se îmbăiau, crezând în forța miraculoasă a apei, la fel cum azi, în Rusia, ei fac baie în copcă de Bobotează, crezând în marea forță miraculoasă a apei.

Noaptea de Kupailo este foarte importantă pentru ucraineni. Este momentul când puterea soarelui și a căldurii atinge apogeul. Forța fertilă a pământului atinge cel mai înalt nivel. Grânele încep să se coacă, iarba și toate plantele sunt înflorite. Frunza verde îmbracă splendid pământul; nicăieri nu se vede vreo frunză galbenă. Apa râurilor încă nu seacă de arșița verii. În noaptea de Kupailo, se înfăptuiesc mari minuni în cer și pe pământ. În păduri, înflorește feriga, ca o scânteie de foc; floarea ferigii este păzită de draci, de vrăjitoare, de vârcolaci și de tot felul de forțe necurate. În acest

---

¹ *Kupailo* – personaj mitologic slav, legat de sărbătoarea solstițiului de vară. (n. trad.)

² În limba ucraineană, verbul *кынаму*, de la care derivă cuvântul *Kupailo* (Купайло), înseamnă *a îmbăia*. (n. trad.)

ceas, oamenii răi încâlcesc grânele pe câmp. În respectiva noapte, vrăjitoarele umblă să mulgă vacile. Țăranii pun pe ferestre urzică, iar în grajduri pun ramuri de plop pentru a se feri de vrăjitoare și de orice forță necurată. Pentru ca laptele să nu le rămână vrăjitoarelor, gospodinele lasă noaptea vițeii împreună cu vacile. În acea zi, umblă pe pământ rusalcele și fetele poartă ziua întreagă la subsuoară pelin, pentru a nu se lega de ele rusalcele. Fetele merg pe câmp să culeagă tot felul de plante, împletesc cununi din ele și își ghicesc despre cel drag. O fată este așezată în groapă în pădure, este legată la ochi și i se dau în mâini cununi din plante verzi și uscate. Fata se cheamă Kupailo. Luându-se de mână, fetele umblă în jurul ei și cântă cântece. Fata căreia Kupailo îi va da o cunună din plante verzi va fi fericită în cuplu, iar fata căreia îi va rămâne o cunună din plante uscate va fi nefericită; fata care va fi prinsă de Kupailo nu se va căsători în acel an. În noaptea de Kupailo, copacul se mișcă dintr-un loc în altul, vorbește fremătându-și frunzele. Toate animalele și plantele povestesc între ele. Toate plantele capătă, în acea noapte, puteri neobișnuite și descântătorii le culeg pentru farmece. Groaznicul șarpe de aramă orb deschide ochii, se năpustește asupra oamenilor și îi străpunge. Astfel de minuni au loc în noaptea de Kupailo!

În Ucraina, sărbătoarea lui Kupailo se celebrează în forma în care vechiul obicei păgân a ajuns până în vremurile noastre. De Kupailo, fetele și băieții fac o păpușă din măhuri, din paie, din urzică și măceș și, cel mai adesea, din arțar tătareasc; păpușa este împodobită cu flori, panglici, i se pune o cunună și se așază pe apă. Păpușa aceea se numește Marena. Apoi se face o altă păpușă din paie, i se pune o cunună, o cămașă, o catrință și mărgelă și se pune alături de Marena.

Cealaltă păpușă se numește Kupailo. Adesea, se ia o ramură de arțar tătăresc, se atârnă pe ea cununi, panglici și ramura aceea se cheamă Marena. Sub ramură se pune păpușa Kupailo. În fața Marenei și a lui Kupailo se întinde o masă cu băutură și mâncare, se face un foc și fetele și băieții, luându-se de mână, sar peste foc și cântă cântece specifice acestei sărbători. Între timp, băieții se furișează, fură păpușa, o rup și o aruncă sau o îneacă în apă. Fetele nu se supără pe ei și fac o altă Marena, dojenindu-i pe flăcăi că au furat-o nu pe Marena dragă, ci pe cea pe care fetele au pus-o intenționat pentru a-i păcăli. După aceea, fetele rup Marena, își iau câte o crenguță acasă și o aruncă pe strat între castraveți, deoarece se spune că, dacă faci asta, castraveții vor crește mai bine. După toate acestea, Marena este aruncată în apă și, odată cu ea, este înecat și Kupailo.

Niciun alt obicei popular nu ne transportă în timpuri atât de îndepărtate așa cum o face obiceiul de Kupailo. În el s-a păstrat, până azi, închinarea păgână la zei. În fața noastră se află doi idoli: Kupailo și Marena; în fața idolilor se află masa cu jertfele, lângă masă este focul sfânt; în jurul focului, fetele și băieții celebrează sărbătoarea prin cântece și dansuri. Cei doi idoli sugerează faptul că sărbătoarea era închinată la două zeități mitice sau la două grupe de zei. În obiceiurile de sărbători, două elemente îndeplinesc un rol: focul și apa. De aceea, putem spune că sărbătoarea de Kupailo era închinată celor doi zei: zeița Soare și zeița Nor, nimfa ploii.

Focul de Kupailo este un element foarte vechi în mitologia popoarelor: el era cunoscut nu doar de tribul arian, ci și de semiți. Focul era aprins peste tot, deasupra apei, în munți, pe câmp și chiar și în grădini. Nu atât de demult, în

secolul al XVII-lea, focul de Kupailo era aprins la Paris și la Mecca. În piața din mijlocul orașului, se așezau lemne, care erau acoperite cu frunze și flori; primarul era primul care aprindea focul. În Germania și în Pirinei, focul de Kupailo era binecuvântat chiar de preoți și sărbătoarea era celebrată nu doar de oamenii simpli, ci și de nobili și cneji. Tinerii purtau cununi și dansau în jurul focului; bătrânii și tinerii săreau peste foc și purtau copiii dintr-o parte în alta a focului pentru ca aceștia să fie sănătoși. Din foc se luau acasă cărbuni și tăciuni ca leac împotriva bolilor și a vrăjilor. Focul de Kupailo era aprins de oameni în cinstea soarelui, ca semn al forței lui extraordinare pe pământ, care asigură rodnicia vieții în natură.

Păpușa numită Kupailo era, în timpurile îndepărtate, imaginea zeiței Soare. Păpușa Kupailo în haine de fată, cu mărgelile, cămașă și cunună amintește foarte mult de acele fete mitice despre care se cântă în colinde. Deși cuvântul Kupailo este de gen neutru, totuși, într-un cântec, apare la genul feminin: „Kupala noastră, Kupala! / A strălucit soarele deasupra lui Ivan”¹.

În cântecele legate de această sărbătoare, cuvântul Kupailo stă alături de soare: „Mergeau fetele lângă Marenocika, / Lângă idolul meu Kupalo; / Soarele îl va lumina pe Ivan”.

În alte cântece de Kupailo, soarele este pomenit sub forma unui cuptor, în care sunt înfipite de jur împrejur stele și cristei, purtat prin sat². Cuptorul în mijlocul satului reprezintă soarele în mijlocul cerului, iar cristeii sunt razele lui, cu care se aseamănă.

---

¹ Труды Чубинск., III, 217.

² *Ibidem*, 216.

Într-un cântec de Kupailo, se cântă despre pasărea-de-foc care zbura deasupra satului, s-a oprit să se odihnească pe o casă și a aprins-o. Pasărea-de-foc reprezintă fie soarele care se odihnește pe cer și aprinde întreg cerul cu razele sale, fie fulgerul care nimerește casele și, adesea, le aprinde. Și șarpele mitic de aramă, care apare de Kupailo și străpunge omul, nu este altceva decât forța grozavă a fulgerului, care, de cele mai multe ori, ucide oamenii. Cântând cântece în cinstea soarelui, oamenii nu au uitat de tunet și de fulger, apropiate de soare prin forța lor binefăcătoare pentru pământ. În cântecele de Kupailo, tunetul și fulgerul sunt descrise foarte poetic sub chipul unui frate care și-a tăiat sora, a mărunțit-o în bucăți mici ca macul și a semănat-o în trei grădini și în trei straturi; iar din acel mac s-au născut busuiocul, brebenocul și leușteanul: „Tros, tros pe drum! / Glas, glas în dumbravă! / Ce zgomot e acela pe drum? / Ce glas e acela prin dumbravă? / Vai, fratele vrea s-o taie pe sora sa”.

Sora zice către frate:

„- Mărunțește-mă ca macul / Și seamănă-mă pe trei straturi, / Să răsară cele trei plante: / Prima să fie busuiocul; / A doua să fie brebenocul, / Iar a treia – leușteanul”¹.

În această imagine este descris clar cum tunetul străpunge norul, îl transformă într-o ploaie mărunță, iar, datorită acestei ploi, vor crește pe pământ felurite plante.

Tot ca emblemă a soarelui sau a fulgerului trebuie privită și floarea mitică a ferigii, care înflorește și dispare la fel de strălucitor și de repede ca o scânteie. Astfel, croații o numesc floarea lui Perun, iar corutanii o numesc soare. Despre floarea ferigii oamenii din Ucraina povestesc tot felul de

---

¹ Труды Чубинск., III, 213.

minuni. Ei cred că feriga înflorește târziu în miez de noapte, până la cântatul cocoșilor și cade acolo unde în pământ sunt bani. Când înflorește feriga, ea trosnește, iar floarea ei strălucește roșiatic ca focul, încât ochii nu pot suporta s-o privească. Floarea ferigii se poate obține astfel: trebuie să pătrunzi în pădure acolo unde nu ajunge glasul găinilor, trebuie să te așezi lângă ferigă pe un ștergar întins, să faci în jurul tău un cerc cu cretă sfințită și să ții în mâini o cruce și un cuțitaș. Apucând floarea în palmă, trebuie tăiată imediat pielea la degetul mic al mâinii stângi și trebuie pusă acolo floarea. Atunci forțele necurate – vrăjitoarele, dracii, vârcolacii, strigoi, spiritele caselor – vor scoate un zgomot, un hohot, un strigăt, pentru a-l speria pe om și a-i lua floarea. Se povestește cum dracul l-a ispitit pe om, transformându-se într-un evreu și un mijlocitor al păcii. Odată, de Kupailo, unui om i-au dispărut boii. Căutându-i, el s-a culcat în pădure, iar, noaptea, în opincile lui a căzut o floare de ferigă. Omul a ghicit numaidecât unde îi sunt boii, i-a găsit și i-a mânat spre casă. Dar iată că îi apare în cale un evreu și îi oferă pentru opinci o pungă cu bani. Abia i-a dat omul opincile, că evreul a izbucnit în hohote de râs, a dispărut, iar banii s-au transformat în cioburi¹. Floarea de ferigă reprezintă lumina soarelui sau a fulgerului, care are o mare putere și face minuni în natură. Toate acele dihanii care păzesc floarea de ferigă și o fură cu lăcomie, luându-i forța tainică miraculoasă sunt forțele întunecate ale iernii, veșnicii dușmani ai forțelor luminoase, gata mereu să se lupte cu ele și să le fure forța vitală. Nu doar floarea de ferigă este o emblemă a soarelui și a fulgerului, ci și alte flori, ierburi și rădăcini. Astfel, sârbii

---

¹ Труды Чубинск., III, 197, 198.

cred că într-o grădină minunată înflorește o tufă de trandafir. Sub rădăcinile acelei tufe stă o dihanie. Dacă dihania ar scoate rădăcinile tufei, pământul s-ar usca. În trandafirii acelei tufe se află tunetul și fulgerul. În Transcarpatia, în cântecele de primăvară, soarele este numit trandafir roșu arzător. Din toate acestea, observăm că, la sărbătoarea lui Kupailo, oamenii o celebrau pe zeița Soare și întregul șir de forțe cerești luminoase, care au, în luna iunie, cea mai mare putere asupra pământului, jucând cel mai important rol în viața naturii.

Altă păpușă legată de această sărbătoare se numește Marena. Aceasta poate fi privită ca emblemă a zeiței Nor, ca emblemă a divinității cerești a apei-ploaie, care este la fel de importantă pentru pământ și pentru toată viața de pe pământ ca soarele. De Kupailo, apa are aceeași importanță ca focul. Fetele, aprinzând pe mal focul, luând în mâini smocuri de paie arzânde și punându-și pe cap cununi din pelin și din tot felul de plante de câmp, sar peste foc direct în apă; plutind în apă, ele țin într-o mână smocurile de paie. După ce se îmbăiază, fetele își prezic viitorul în apă: lasă cununile pe apă, punând pe ele lumânări de ceară aprinse. Pe care parte a apei va fi dusă cununa, din acea parte trebuie să-și aștepte ursitul¹. După sărbătoare, fetele aruncă Marena în apă, cântând: „S-a înecat Marenocika, / S-a înecat / Și a apărut la suprafață cosița!”.

Marena care se scufundă amintește de acea fată din colinde ce plutește pe Dunăre, se îneacă în Dunăre sau în mare, ea fiind zeița Nor, deoarece norul, plutind pe cer ca pe mare, se împrășteie și dispare după ploaie. Păpușa Marena se

---

¹ Стеблів Канівськ. пов.

realizează, cel mai adesea, din ramuri de arțar, dar, uneori, se face și dintr-o ramură de arțar tătăresc. În acea ramură, vedem copacul mitic al lumii, stejarul, care crește sau plutește pe o mare. Precum copacul mitic al lumii, Marena este emblema norilor de ploaie. Marena făcută din ramură de arțar, aruncată cu totul în apă, este analoagă cu copacul mitic, care crește pe apă, după cum se cântă în colinde. În cântecele de Kupailo, se cântă despre un copac miraculos la fel ca în colinde: „Ei, am cărat noi un copăcel / Prin sătucul nostru, / Iar din acel copăcel / Am făcut o bisericuță”.

Rupând ramura, fetele duc câte o bucată pe la casa fiecăreia și o aruncă pe stratul de castraveți, pentru a avea o recoltă bogată. E evident că vor să aducă din cer, pe strat, ploaia din norul de vară. În cântecele de Kupailo, se cântă despre o vrăjitoare care „a urcat în stejar, a ros scoarța, a căzut din stejar, a scăldat plantele”. Este descrisă aici o nimfă a apei cerești din nori, care stă pe nori, cade pe pământ sub formă de ploaie și stropește sau scaldă plantele. Vrăjitoarele, după cum vom observa apoi, sunt ființe pe jumătate mitice și, probabil, au fost cândva zeițe ale laptelui ceresc, adică ale ploii. Astfel, oamenii cred că în noaptea de Kupailo începe împărăția vrăjitoarelor: lor atunci le place cel mai mult să mulgă vacile și se adună pe Muntele Pleșuv. De Kupailo, rusalcele ies din apă și le place să umble pe pământ, astfel că fetele poartă toată ziua pelin la subsuoară, pentru a se feri de rusalce. Ziua de Kupailo este, în același timp, și sărbătoarea rusalcelor, a nimfelor apelor. Trebuie spus că Kupailo a fost sărbătoarea zeiței Soare, care atinge forța maximă și conferă pământului forță rodnică, și a zeiței Nor, care trimite ploaia pe pământ și ajută pământul să rodească. De aceea, în cântecele de Kupailo, se cântă despre o

fată pe care fratele său a tăiat-o, a mărunțit-o în bucăți mici precum macul, a împrăștiat-o pe straturi și, astfel, a crescut trifoiul. Acea fată este norul de vară, care, din cauza tunetului, se revarsă pe pământ sub formă de ploaie și datorită căreia cresc toate plantele.

Trebuie amintit că, la sărbătoarea de Kupailo, oamenii observau și întoarcerea soarelui din vară spre iarnă și vedeau în asta moartea zeității luminoase. În cântecele de Kupailo, auzim deja motive ale morții și ale înmormântării; „Petreciko a murit, Nastecika strigă: fugiți, trageți clopotele!”. Actul morții soarelui a apărut la sărbătoarea zeului Iarylo care era trimis undeva în Ucraina odată cu Kupailo. Femeile tinere fac o păpușă din paie cu organe reproductive, o pun într-un sicriu și, după apusul soarelui, o scot pe uliță. Mamele tinere plâng și spun: „El a murit, a murit!”. Apoi o îngroapă în pământ.

COLINDA

Colinda era o veche sărbătoare de iarnă în cinstea zeilor verii și ai căldurii: soarele, tunetul, fulgerul, norul de vară și ploaia. Oamenii au remarcat, în timpul iernii, întoarcerea soarelui dinspre iarnă spre vară și au marcat acest lucru printr-o serie de sărbători. Toate obiceiurile și datinile populare de azi, de Crăciun, de Sfântul Vasile și de Bobotează sunt, în mod sigur, vechi obiceiuri păgâne, peste care s-au suprapus sărbătorile creștine. Acele sărbători durau mai mult de o zi și erau denumite printr-un singur cuvânt – Colindă.

Sărbătorile de iarnă ale forțelor luminoase ale verii erau sărbători mari, cum era Kupailo vara, deoarece cădeau într-un moment important pentru natură. De sărbătoarea Colindei, la fel ca de sărbătoarea de Kupailo, se înfăptuiesc mari minuni pe pământ. Toate serile de la Crăciun până la Bobotează sunt considerate, în popor, sfinte. După apusul soarelui, în această perioadă, nu se poate lucra, e păcat să torci, e păcat să duci gunoiul din casă. În noaptea dinainte de Crăciun, capătă glas boii și chiar prevăd viitorul. De Bobotează, apa râurilor se sfințește și chiar există un moment când toată apa se transformă în vin. Se spune că un om a vrut să bea apă din râu în acel moment și în râu era vin; el a luat vinul, s-a îndepărtat puțin și a încercat să bea din el, dar acesta s-a transformat, din nou, în apă. De Bobotează, se stropește cu apă sfințită casa, sălașul, vitele, albinele, se toarnă fiertură în jgeaburi (sau în troacă), începe obișnuirea cailor tineri. Se spune că apa din seara de Bobotează nu se

strică niciodată și, dacă se păstrează vreme îndelungată, se transformă în argint viu și strălucește noaptea ca focul...

Să ne uităm la obiceiurile pe care le păstrează oamenii la sărbătorile de Crăciun. Înainte de Crăciun, se pregătește *kutia*¹ cea bogată, înainte de Bobotează se face kutia flămândă. De Melanky, înainte de Sfântul Vasile, în seara de Ajun a Anului Nou, se coc *mlynți*² și se umplu caltaboșii. În Belarus, a doua kutia se face de Melanky, în Ajunul Anului Nou, dar în Ciornorus (partea nord-vestică a Belarusului), în gubernia Vieneză, în județele de nord ale Horodnianscynei și în cele vestice din Minșcyna, a doua kutia se serbează de Bobotează, ca în Ucraina, după cum Ciornorus, prin obiceiuri, limbă și literatura populară este mai apropiată de Ucraina decât Belarus. Kutia este o mare sărbătoare în popor, în timpul căreia stăpânii se așază la masă alături de servitori și de servitoare, ca la o cină a iubirii. În seara dinaintea Crăciunului, stăpânul aduce în casă fân curat, fără buruieni, și, închinându-se de trei ori, îl așază într-un colț. În colțuri se pune câte-un snop de secară, grâu și ovăz, iar pe fân se pune o oală cu kutia și una cu *ozvar*³. Ozvarul se acoperă cu pâine, iar kutia cu o lipie sau cu o plăcintă. Un băiețel, ducând oalele în colț, cotcodăcește, pentru ca puii să iasă cu bine din ou. În fața icoanelor arde o lumânare și prin casă se dă cu tămâie. După cină, stăpânul aruncă o lingură

---

¹ *Кутя* – mâncare tradițională a ciclului sărbătorilor de iarnă, făcută din boabe de grâu și ovăz, fierte în apă cu miere; se pregătește de trei ori pe an: în Ajunul Crăciunului (*багата кутя* „kutia cea bogată”), în Ajunul Anului Nou pe stil vechi (*щидра кутя* „kutia cea darnică”) și în Ajunul Bobotezei (*голодна кутя* „kutia cea flămândă”). (n. trad.)

² *Млынці* (ucr. *млинці*) – un fel de clătite. (n. trad.)

³ *Ozvar* (ucr. *узвар*) – compot din fructe uscate. (n. trad.)

din kutia în tavan, spunând: „Gerule, gerule! Vino la noi la cină și nu îngheța secara, grâul și orice alte grâne!”.

După numărul de boabe care se lipsesc de tavan, se ghi-cește dacă vor roi albinele. Stăpânul scoate un pai din fân și, după lungimea sa, ghicește dacă va fi recoltă bună pentru pâine sau nu. După cină nu e voie să bei apă, deoarece celui care va bea îi va fi sete la seceriș. Cine strănută după cină, acela va fi fericit, tatăl îi va dăruia o găscă sau o oiță ori un vițel. În Galiția, pe masă se pune usturoi și un mâner de plug, pentru ca șoarecii să nu strice grânele pe câmp. După cină, se pomenesc neamurile răposate, viii care nu sunt acasă, mamele plâng după copiii cu care nu au putut fi împreună în seara de Crăciun. În Ajunul Crăciunului, se trimit plăcinte și colțunași rudelor și, negreșit, moașei copiilor gazdei. Fânul din colț se dă vitelor, se fac din el cuiburi pentru păsări, cu paie se leagă pomul din livadă, ca să rodească cu spor. De Sfântul Vasile, băieții aruncă din mâneci tot felul de cereale. La sfîntirea apei și la Bobotează, bătrânii merg cu troițe. După seara de Bobotează, se trage cu armele sau se bate cu un pisălog în poartă, alungând kutia. Din cauza împușcă-turilor, se împrăștie lupii și încetează să mai dea târcoale haitele acestora.

Analizând toate tradițiile de Crăciun, vedem că poporul celebrează două grupe de forțe luminoase ale verii, forțe de foc și de apă, și sărbătorește, în primul rând, ca un popor-agricultor, care imploră din partea zeilor luminoși o bună recoltă de secară, grâu și orice cereale. În toate tradițiile de Crăciun, observăm două elemente, care joacă un rol esențial: grânele și apa. Kutia se fierbe din boabe, prin case se împrăștie semințe, în colțul casei se așază un snop de grâne, cina trimisă este din grâne, în seara de Ajun, se fierbe obli-

gatoriu mazăre, pomul se înfășoară cu paie, pe masă se pune plugul, colindătorii din Galiția poartă cu ei un plug. Din toate acestea, deducem că, în obiceiurile de Crăciun, oamenii celebrează începutul noului an agrar, care joacă un rol esențial în viața poporului ucrainean. Pentru a-și proteja recolta de grâne de forțele întunecate ale iernii, omul îndeplinește câteva ritualuri de jertfă pentru *Ger* și pentru *Frig*: gospodarul, aruncând o lingură din kutia în tavan, îl invită la cină pe Ger, pentru ca acesta să nu-i înghețe grânele, iar, în Belarus, de *Melanky*¹, după cină, se lasă pe masă câteva linguri din kutia pentru *Dziudia* (*Diudia*), zeul iernii, un bătrân cu plete albe și cu barbă albă, pentru ca gerul să nu-i provoace pagube. În popor, se asociază cina din seara de Ajun (kutia) cu recolta, nu e voie să bei apă după cină, pentru ca recolta să nu fie chinuită de sete pe vreme de arșiță. Întrucât forțele luminoase ale verii – soarele, fulgerul și tunetul – au o mare influență asupra agriculturii, în tradițiile lor de Crăciun, oamenii au adunat la un loc obiceiurile legate de agricultură și de forțele cerești ale verii. După Bobotează, se trage cu armele sau se bate cu un pisălog în poartă, pentru a alunga kutia și lupii. Acest obicei reprezintă simbolul tunetului care alungă iarna și anul vechi, făcând loc noului an agrar. Astfel, colindătorii umblă pe la case cu capra; capra este, aici, simbolul soarelui. Despre acea capră se cântă, în colinde, că are „copite de aur; unde calcă ea, acolo crește secara; pe unde nu calcă, totul se culcă la pământ; unde tropăie capra, acolo se fac șapte grămezi de secară; unde capra dă cu cornul, acolo secara e cât stogul”². Capra spune că ea nu se teme de

---

¹ Ajunul de Sfântul Vasile. (n. trad.)

² Труды Чубинск., III, 265, 266, 277.

trăgători, ci doar de „Moșul cu barba căruntă”. Moșul cu barba căruntă este moșul Diudia, zeul iernii și al gerului, dușmanul soarelui și al tuturor forțelor cerești de vară. Troițele care le stau alături la sfințirea apei de Bobotează și în seara de Ajun de Bobotează se numesc *hromnyi*¹.

Aghiasma mare de la Bobotează, după cum știm, are o mare importanță: cu ea se stropește toată gospodăria. Oamenii cinstesc cel mai mult apa sfințită în fântână în seara dinainte de Bobotează, poate pentru că obiceiul amintește tradiția de primăvară de a sfinți fântânile la Odovania praznicului Botezului Domnului și pentru că fântânile au o mare importanță în popor, ca simbol mitic al norilor-fântâni cerești. Apa aceasta este băută pe stomacul gol, li se ung celor bolnavi cu ea ochii, pieptul, fruntea. O astfel de venerare a apei sfințite și miturile legate de puterea ei miraculoasă indică faptul că oamenii celebrează, de sărbătorile de iarnă, o altă grupă de forțe cerești de vară, norii și ploaia de vară, care joacă un mare rol în agricultură.

---

¹ О мифичномъ значеніи обрядовъ Потебні, 6.

FORȚELE ÎNTUNECATE ALE IERNII

Forțele întunecate ale iernii sunt descrise, în colinde, ca dușmani ai zeilor luminoși; ele gonesc după zeii luminoși, se bat cu ei, îi înving și îi omoară.

Forțele întunecate ale iernii se descriu în imagini luate din istorie și din viața poporului, dar mai există, în creațiile populare, și imagini mitice ale acestor forțe. Ele sunt prezentate fie ca o hoardă care se năpustește în curtea Gospodarului și o distruge, fie ca turci și tătari, fie ca un oarecare împărat Vorot cu care se bate Ivan-Hromovyk. Și mai adesea, forțele întunecate sunt descrise ca evrei, ca 700 de evrei, evreice și fete de evrei, care aleargă după mama lui Hromovyk, îl caută pretutindeni, sorb marea, pradă pădurile, cosesc iarba, sparg piatra, seceră grâul și ajung unde doresc: îl găsesc pe zeul luminos, îl chinuie, îi bagă după unghii tot felul de așchii, lasă sângele să se scurgă din el, îi sfășie coastele cu cârligele. Imaginea evreilor ca forțe întunecate ale iernii a apărut, în fantezia populară, datorită istoriei sfinte a patimilor lui Hristos. Dușmanii zeilor luminoși sunt descriși, uneori, ca niște tâlhari; ei s-au năpustit în munți asupra lui Ivan-Hromovyk, l-au luat în timp ce el dansa în jurul focului, i-au luat șoimul, gusla și calul negru și l-au aruncat în temniță. Cea mai veche formă mitică a groaznicilor forțe ale iernii o reprezintă animalul bour-cerb cu nouă coarne, pe care l-a zărit pe geam Stăpâna (soarele) și a poruncit să se tragă în el. Pe un corn al acelui animal se află un turn sau o cârciumă. Animalul umblă prin pădure, pe el se

află un scăunel, iar pe scăunel stă o tânără frumoasă. Uneori, în colinde, animalul bour-cerb este numit împărat, pe care Hromovyk îl târăște prin tufe și prin foc legat de șa. Acest animal mitic este imaginea iernii cu nori negri, cu zăpadă, cu vânt, geruri, este Vritra, zeul indian cel rău, dușmanul lui Indra, zeul Tunetului. Iarna le părea oamenilor un animal care fură soarele și fulgerul și îi ține la el, sub chipul unei tinere frumoase ce stă pe un scăunel de aur. În colindele din Belarus, se vorbește despre un animal identic, care stă, sub forma unui șarpe, în plină câmpie, sub o piatră albă. Șarpele este găsit de slăvitul tânăr (Hromovyk), vrea să tragă în el, adică să străpungă norii iernii cu săgeata sa – fulgerul¹.

Lupta și victoria forțelor întunecate ale naturii asupra celor luminoase este descrisă în jocul de primăvară *Corbul*. Aici, apar doi adversari: mama alături de fiica ei cea mare și frumoasă și de copii, pe de o parte, și Corbul, pe de altă parte. Mama stă față în față cu Corbul, iar în spatele ei stau fata cea frumoasă și toți copiii; ei se țin tare unul de altul într-un șir. Lângă mamă se așază Corbul și sapă cu un băț un cuptor. Corbul vrea să înfierbânte apa pentru a le-o azvârli copiilor în ochi. Jocul începe cu discuția dintre mamă și Corb. Mama îi cere Corbului apă, care se află sub o salcie. Corbul îi răspunde să meargă ea și să bea. „Dar mi-e frică, pentru că apa este păzită de un lup și de un șarpe”, spune mama. Din discuția mamei cu Corbul vedem că acesta a mâncat pe săturate, a băut, stă într-o grădină înaltă, iar în spatele său stă un drac cu barbă. Mama spune că și ea are o grădină; deși este îngrădită cu un gard mic, Corbul nu-l va putea sări. După discuție, Corbul începe să-i vâneze pe copii

---

¹ Белорусск. песни Безсонова, 12.

mamei, îl apucă pe câte unul și-l duce în grădina sa. Rămânând singură, mama vine în grădina Corbului să-și găsească copiii. În acest joc este descrisă lupta dintre iarnă și vară. Corbul, imagine a norului, ține apa sub salcie, care este numită în povești apă vie și tămăduitoare și care este păzită de șerpi. Apa aceea este ploia de vară, care dăruiește pământului forța vitală. Corbul vrea să-i omoare pe copii și pe tânăra cea frumoasă, aruncându-le în ochi nu apă rece, ci apă fierbinte. Acest lucru ne conduce la concluzia că, în acest joc, s-a păstrat, probabil, vechiul mit indian, în care Vristra cel rău era nu zeul iernii polare reci, ci al groaznicei ploii fierbinți a Indiei, care, uneori, este la fel de dăunătoare pentru pământ ca și iarna noastră cea rece. Mama cu copiii și cu fata cea frumoasă reprezintă imaginea familiei forțelor cerești luminoase, iar fata cea frumoasă, pe care se bazează tot jocul, este soarele în timpul verii. Corbul în grădina sa, cu dracul în spatele său, cu șarpele și cu lupul reprezintă familia forțelor întunecate ale iernii. El răpește familia forțelor luminoase, după cum, într-un cântec, mama, un șarpe negru, mănâncă aștrii cerești: „*Tu nu ești mamă – șarpe întunecat! / Ai mâncat soarele, ai mâncat luna, / Mănâncă și steluțele, copilașii mărunței*”¹.

Primăvara, în unele locuri din Ucraina, oamenii alungă iarna cu Mara (la alți slavi – Morena). Ei fac o păpușă, care se numește Mara, o îmbracă în haine femeiești, o duc pe munte și îi dau foc, cântând cântece de primăvară², iar, în Pidliassia, oamenii aruncă păpușa Marei în apă sau într-o baltă, rostind: „Să te ia dracul!”³.

¹ О мифичномъ значеніи обрядовъ Потебні, 234.

² Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, III, 696.

³ *Ibidem*.

PATIMILE ȘI MOARTEA ZEILOR

Vara se sfârșește și norii negri acoperă cerul: şuieră un vânt rece, încep gerurile, zăpezile duc la moartea naturii. Viața în natură moare pentru întreaga iarnă. Soarele se ascunde după nori și-și pierde puterea; tunetul, fulgerul, ploaia caldă de vară, toate forțele luminoase ale verii se ascund undeva până la următoarea primăvară. Întrecerea dintre iarnă și vară le-a părut oamenilor o luptă, iar pierderea forței soarelui și a tunetului li se părea că reprezintă patima zeilor luminoși, chinul și moartea. În cântecele tradiționale ucrainene, a rămas urma acelei lupte și a întrecerii dintre forțele întunecate și cele luminoase. În colinde, este descrisă o femeie; pe ea o cheamă fie sfânta Olena, fie Maica Domnului, fie, simplu, văduva. Femeia își caută fiul, care este numit zeu drag sau Hristos ori Ivan. Ea îi întreabă pe soarele cel luminos, pe luna cea strălucitoare, pe stelele sclipitoare, dacă nu i-au văzut fiul. O stea povestește că l-a văzut pe Ivan, fiul văduvei, care a murit, deoarece el are deja pețitorii în pădure – păsările, iar druștele sunt peștii din apă; că fiul a fost chinuit pe cruce pe un munte înalt și zace acolo în mormânt. Neluând în considerare faptul că colindele se cântă de Crăciun, în ele se descrie chinul și moartea miticului Hristos, se povestește cum a fost chinuit de evrei, cum i-au pus pe cap o cunună de spini, cum i-au înfipt sub unghii așchii, cum l-au răstignit pe cruce și i-au împuns coasta cu sulița, lăsân-

du-i sângele să se scurgă¹. Asupra lui Ivan-fiul de împărat, după cum se spune în colinde, s-au năpustit slugile unui stăpân, i-au furat calul, șoimul și gusla, l-au legat și l-au aruncat în temniță. Fiul suferind este zeul Hromovyk în timpul iernii, care este învins de forțele întunecate ale iernii și pe care îl chinuie până la moarte. Însă, în colinde, se vorbește nu doar despre moartea unui fiu, ci și despre moartea altor zei luminoși: pe un munte înalt, se află trei morminte – într-unul zace însuși Dumnezeu, în al doilea zace Fiul Domnului, iar în al treilea – Maica Precistă. În acest tablou, nu există nicio urmă de creștinism. Aici este vorba despre trei zei luminoși: soarele sub chipul Precistei, fiul Hromovyk și, desigur, Stăpânul, ei au fost chinuiți până la moarte pe munte, pe trei cruci, de către evrei, adică de forțele nimicitoare ale iernii².

Moartea zeului luminos este descrisă într-un tablou scenic în jocul de primăvară *Kostriubonko*. O fată se așază în mijlocul cerului, ca fiind Kostriub, iar fetele cântă cum a slăbit Kostriub, cum a murit, cum s-au tras clopotele pentru el. Fata care îl interpretează pe Kostriub se întinde pe pământ și se prefacă că e moartă. Toate fetele plâng și o duc să o îngroape în cimitir. Dar, în acel moment, Kostriub se ridică, fuge după fete și o prinde pe una dintre ele. Jocul de-a *Kostriub* amintește mitul grecesc al lui Dionis, chinurile, moartea, înmormântarea și învierea căruia erau sărbătorite de greci primăvara în misterele lor. *Kostriubonko* este zeul luminos care moare pe timp de iarnă și învie primăvara.

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 23, 43, 46.

² *Ibidem*, 47.

CRĂCIUNUL SOARELUI

Întoarcerea soarelui dinspre iarnă spre vară este descrisă în colinde drept crăciun al zeității luminoase. A sosit ceasul ca Maica Domnului să-l nască pe Fiul său. Ea vrea să fugă de dușmanii săi evrei și, mergând pe câmp, întâlnește un țăran care semăna grâu. Ea îl roagă pe țăran să nu le spună evreilor că a trecut pe acolo și că ducea în mâini un șoim. Evreii au pornit în goană după Maica Domnului, l-au întâlnit pe țăran și l-au întrebat dacă nu a trecut pe-acolo o femeie cu părul alb cu un șoim în mână. Țăranul secera grâul; el le-a spus evreilor că a trecut o astfel de femeie, dar când el semăna grâul pe acel ogor¹. Mama l-a născut pe Fiu, l-a îmbăiat în mare, a spălat veșmintele în Iordan, l-a înfășat în scutece de mătase și l-a pus în leagăn, agățându-l în paltini². Șapte sute de evrei au aflat de Maică și o întreabă unde l-a pus pe Fiul său. Ea le spune că i-a dat drumul pe marea albastră. Evreii păgâni au sorbit marea, dar nu l-au aflat pe Fiu³. Apoi ea le-a spus că l-a ascuns pe Fiu în pădurile întunecate, în grâul de primăvară, în piatra cea albă. Evreii au tăiat pădurile, au secerat grâul, au cosit iarba, au sfărmat piatra albă și tot nu l-au găsit pe Fiu. Apoi, totuși, l-au găsit în paltini, în leagăn. Unii au spus: să-L răsturnăm, alții au spus: să-L legănăm, iar alții au spus: să-L luăm cu noi. Mama nu li l-a dat pe Fiu. Au venit în zbor vulturii; L-au

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 9.

² *Ibidem*, 9.

³ *Ibidem*, 12.

luat pe Fiu în ceruri; cerurile s-au deschis și Fiul a rămas în tăria cerurilor.

În tot acest tablou, nu există nimic evanghelic, deși este vorba despre Maica Domnului, despre Fiul său și despre evrei, iar înălțarea Fiului lui Dumnezeu la ceruri pe aripi de vultur, imediat după Crăciun, este un lucru necunoscut în evanghelie. Aici este descris Crăciunul Soarelui sau al unei alte zeități luminoase primăvara, sub chipul mitic al femeii cu șoimul în mâini, în care se poate distinge, la modul cel mai natural, zeița Primăvară. Evreii reprezintă imaginea ier-nii ca un dușman crunt al forțelor luminoase ale verii, iar pădurile, grâul, iarba, marea și pietrele sunt simbolul norilor, în care se ascunde soarele. Paltinul în care este atârnat leagănul cu copilașul reprezintă stejarul, arborele mitic al lumii și amintește copacul din mijlocul mării, în vârful căruia stă, într-un cuib aurit, șoimul, pasărea mitică, imaginea soarelui. Copilașul, fiul este soarele care învinge, primăvara, forța norilor de iarnă și se ridică deasupra lor, sus pe cer. Acel copil mai este numit, în colinde, pur și simplu, *Crăciun*, *minunea-minunilor*, *mai de temut decât focul*¹. Odată, toți sfinții s-au așezat la masă, doar că lipsea dintre ei sfântul Crăciun. Domnul i-a spus lui Petru: du-te și adu-l pe sfântul Crăciun. Petru s-a dus, a întâlnit minunea-minunilor, mai de temut decât focul, s-a speriat și s-a întors. Atunci Domnul a spus că acea minune a minunilor, mai de temut decât focul era Crăciunul și ar fi trebuit să-l ia de mână (ca pe un copilăș), să-l aducă și să-l pună pe masă.

Chiar și în colindele de Paște din Belarus, în locul patimilor și al morții Fiului lui Dumnezeu, este descrisă nașterea

---

¹ Труды Чубинск., III, 351.

Lui din Maica Preacurată. Pe câmpuri de aur, peste poduri de argint, trecea Precista într-o caleașcă trasă de șase cai. Sfântul Gheorghe era vizitiu, Sfântul Ilie mâna caii, iar Sfântul Nicolae era ajutor. Precista a sosit la curtea Domnului și acolo a născut. Copilașul a fost înfășat în scutece albe, legat cu un brâu de mătase, a fost dus la biserică, l-au pus pe tron, iar preoții, diecii și magii i-au ales numele. Deși caleașca Precistei seamănă cu caleașca unei contese poloneze, în ea nu e greu de recunoscut familia zeilor luminoși, iar în copilaș recunoaștem soarele de primăvară¹.

De sărbătoarea nașterii Soarelui sau a altui zeu luminos ține sărbătoarea Lăsatului Secului. În luna dinaintea Lăsatului Secului, femeile tinere se adună la cârciumă, pun pe masă o bucată de lemn sau o buturugă și o înfășoară într-o pânză; apoi se așază și beau țuică, felicitându-se cu ocazia nașterii buturugii. După aceea, femeile se împrăștie pe la casele lor, iar buturuga rămâne înfășurată pe masă. Ea este păstrată până sâmbătă și se spune că buturuga se naște luni, marți se sărbătorește botezul, miercuri se sărbătorește ziua de după botez, joi buturuga moare, vineri este înmormântată, iar sâmbătă o plâng. Întreaga săptămână dinainte de Lăsatul Secului, tinerele femei leagă buturuga de feciori pentru ca aceștia să nu se însoare de Lăsata Secului, iar feciorii trebuie să se răscumpere cu un aldămaș². Nașterea buturugii trebuie privită ca nașterea primăverii sau a soarelui, ori a norului de vară, ca forțe cerești luminoase ale verii. Motivul pentru care fantezia populară a legat nașterea zeității luminoase de buturugă îl putem înțelege amintindu-ne că, după

---

¹ Белорусск. песни Безсонова, I, 4.

² Труды Чубинск., III, 7.

credința populară, oamenii au apărut din butuci, din copaci, iar copacul, în mitologia ucraineană, reprezintă emblema norilor de vară sau a apei-ploaie cerești de vară, care asigură viața pe pământ. Moartea și înmormântarea buturugii amintesc de jocul de-a *Kostriub*, făcând o scurtă istorie a vieții zeității luminoase. Petrecerea tinerelor femei lângă buturugă amintește, puțin, bacantele grecești în cinstea lui *Bachus* sau *Dionysos*.

RUSALCELE, MAVCELE, POLISUNY, POLIOVYKY, DOMOVYKY, DRACII, VRĂJITOARELE, STRIGOIL, VÂRCOLACII, DOLIA ȘI ZLYDNI

În afară de zeitățile superioare, imaginația poporului ucrainean a creat numeroase spirite și semispirite inferioare cu care a împânzit pământul. Astfel de spirite și semispirite sunt: rusalcele, mavcele, poliovyky, domovyky, forța necurată a apelor sau dracii (didky). Soarta și creaturile semimitice: vrăjitoarele, strigoi, vârcolacii. După cer și fenomenele cerești, cel mai mult atrăgeau atenția asupra lor pământul și viața pe pământ, prin mișcarea lor, prin frumusețe, prin forțele tainice ale vieții, adânc ascunse. Fantezia oamenilor a populat apa, pământul, pădurile, munții cu spirite inferioare și semispirite, care, la fel ca forțele pământeste, sunt mai slabe decât cele cerești, neimpresionând în așa mare măsură imaginația colectivă precum forțele strălucitoare, de foc ale cerului.

RUSALCELE ȘI MAVCELE

Rusalcele sunt zeițele apelor de pe pământ. Ele trăiesc în mări, în râuri, în izvoare, în iazuri. Locuiesc chiar pe fundul apelor, în minunate palate de cleștar. În râuri, dar mai ales în Nipru, ele trăiesc în grupuri întregi. Toate rusalcele sunt fete sau fetițe de șapte ani. Rusalcele sunt foarte frumoase, cu cosițe roșcate sau verzi, din rogoz, cu ochi verzi sau negri.

Ele își lasă părul lung despletit pe spate, până la genunchi, umblă doar într-o cămașă sau complet dezbrăcate, acoperite de părul lung și având pe cap coronițe verzi din rogoz sau din verdeață. Însă, uneori, rusalcele se arată oamenilor în haine omeneste, în fustă, cămașă și cu salbă roșie. Trăiesc în apă tot anul, ies afară doar primăvara, în Joia Mare, și umblă pe pământ până toamna; cel mai adesea, pot fi văzute din Joia Mare până la Sfântul Petru. În această perioadă, ele ies din apă în fiecare seară și aleargă prin lunci, păduri, văi și câmpii. Cel mai mult le place să se plimbe pe malurile râurilor, între sălcii, pe ogoare verzi, în lanurile de grâu și secară. Pentru rusalce, luna reprezintă soarele, ele putând fi văzute, de cele mai multe ori, în nopțile cu lună. Ieșind din apă, rusalcele se agață de sălcii, se leagănă pe crengi, aleargă prin iarbă precum vântul, unduind iarba verde și lanurile de cereale, strigă prin pădure, îi cheamă pe oameni, cu precădere pe flăcăi, îi ademenesc cu cântece minunate. Cine aude cântecele lor, acela nu se poate împotrivi, urmând glasul lor. Ademenindu-l pe om în pădure, ele îl gâdilă la subsuoară până moare sau îl trag cu ele în apă¹. În apă, rusalcele se joacă aidoma fetelor, se zbenguie, se stropesc cu apă, înoată, se așază pe roțile de moară, se cufundă sub roți în spumă, încurcă plasele de pescuit ale pescarilor, distrug zăgazurile, podurile, prind găște, încurcându-le aripile. Alergând prin lunci și văi, rusalcele cântă: „Uh, uh! Spirit de paie, / Pe mine mama m-a născut / Și nebotezată m-a omorât”.

Dacă văd fete lângă apă, între sălcii, rusalcele întrebă: pătrunjel sau pelin? Dacă fata își amintește să răspundă pelin, atunci rusalcele fug, pentru că le este frică de pelin.

---

¹ Труды Чубинск, I, 207.

Din cosițele despletite ale rusalcelor curge apă; dacă părul lor se usucă, ele mor. În Cernihivșcyna, există două izvoare, foarte respectate de popor: Zaručeska și Suhomlynska¹. Se spune că, în săptămâna înainte de Rusalii, în fiecare an, pe marginile fântânilor stau fete cu părul despletit, pieptănându-se. Oamenii le zic rusalce sau, pur și simplu, *krynyți*, adică fântâni. Se spune că, demult, în râul Bukovyșce, s-a înecat o fată, fiica unei vrăjitoare. Aceasta a blestemat Bukovyșce, aruncând în râu o tigaie fierbinte, iar rusalca acelui râu a ieșit din apă sub forma unei fete frumoase, îmbrăcată în fotă, cu șirag, a părăsit râul, s-a dus în Bialyția și a plâns așa de amar, încât și dumbrava suspina. Oamenii au văzut cum, în Bialyți, ea s-a așezat pe marginea unei fântâni, și-a pieptănat cosița și a sărit în ea.

Rusalcelor le place dansul. Se povestește cum, odată, noaptea, au ademenit un cioban și l-au rugat să cante la fluier. Ciobanul a cântat la fluier neîntreput, iar rusalcele au dansat întreaga noapte. A doua zi, pe acel loc unde rusalcele au dansat, pe iarbă, se vedeau niște cercuri, iar în locul unde ciobanul a cântat și a bătut ritmul cu piciorul era o adâncitură. Acolo unde rusalcele dansează, crește mai bine secara, iar iarba e bogată și verde precum ruta. Rusalcelor le place să toarcă, le plac pânda, firele, fuiorul de cânepă, uneori, fură de prin sate fuioare și torc, întind pe iarbă, lângă izvoare, pânda și o înmoaie în apă. De Rusalii, ele stau cățărare în copac și cer de la oameni cămăși sau pânză. Și acum, în Ucraina, de Rusalii, se agață pentru rusalce, în copac, pânză, ștergare, cămăși, ațe, iar cine întârzie în această perioadă în pădure și se întâlnește cu ele trebuie să le arunce năframa

---

¹ Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, III, 127.

sau să rupă o bucățică din hainele sale. Rusalcele sunt inteligente și le place să le dea oamenilor ghicitori, iar pe cine nu răspunde corect ele îl gâdilă până-l omoară. Odată, o rusalcă a fugit după o fată și i-a dat trei ghicitori: „Ce crește fără rădăcină?”; „Ce aleargă fără hățuri?” și „Ce înflorește fără sămânță?”. Fata nu a ghicit, iar rusalca a gâdilat-o până fata a murit. Uneori, rusalcele se transformă în gheme și în alte lucruri. Ele trăiesc și în mare; de îndată ce marea se învolbură, din valuri ies oamenii mării, jumătate om, jumătate pește, și cântă. Negustorii ascultă acele cântece, le învață și le răspundesc prin sate¹.

O categorie a rusalcelor o reprezintă mavcele. În Ucraina, se povestește că mavcele trăiesc în păduri, iar, în Galiția, se spune că mavcele trăiesc în munții Carpați, în peșteri, iar seara, urcă în munți, se distrează și dansează. Noaptea, ele înoată în râuri, lacuri, se scaldă în izvoare. Unde dansează mavcele, acolo iarba crește frumoasă și bogată. Sub picioarele lor, iarba nu se îndoiaie. Legănându-se pe ramuri de salcie, ele cântă: „Gratii noi, / Butoiaș nou: / Pe mine mama nu m-a legănat / Și în apă m-a scăpat”.

Mavcele se arată oamenilor sub forma unor fete frumoase, care încep să vorbească, să glumească, iar dacă cineva prinde drag de ele, atunci ele îl omoară prin gâdilatul sau îi taie capul.

Dintre toate miturile despre spiritele secundare, poporul ucrainean a dezvoltat și a îmbogățit cel mai mult mitul despre rusalce, poate pentru că apa joacă rolul cel mai important pe pământ, provocând cel mai mult fantezia populară. Imaginea mirifică a unui mare râu, într-o noapte senină,

---

¹ Записки Куліша, II, 36.

liniștită: un iaz strălucitor precum oglinda, apa curgătoare, vie care adapă pământul, dă viață malurilor verzi, veșnic în mișcare, leagănă rogozul verde și nuferii, toate acestea au inspirat, în cea mai mare măsură, fantezia populară în crearea imaginii rusalcelor. Chiar și strămoșii ucraineni aduceau jertfe lacurilor și izvoarelor, se rugau deasupra apelor, considerau râurile drept zeițe, aprindeau lumânări deasupra izvoarelor și aduceau jertfă zeitelor-protectoare. Și în zilele noastre, oamenii respectă apa, considerând-o drept o stihie sfântă, baza lumii, împărăteasă. Fiecare gospodină de la țară, pe timp de noapte, după ce adună la un loc jarul din cuptor, pune pe sobă o oală cu apă, întrucât apa și focul sunt doi îngeri care trebuie să fie în casă zi și noapte. Lângă izvoare, oamenii pun cruci, icoane, ridică paraclise, ca lângă un loc sacru, sfințesc apa din izvoare primăvara, dar, mai ales, pe timp de secetă. Poporul crede foarte mult în icoanele făcătoare de minuni, care parcă se arată deasupra apelor, pe râuri și izvoare, întrucât ele sunt reminiscențe ale credințelor străvechi în spiritele apelor, care, uneori, erau cauza exploatării barbare a credinței populare... Este foarte cunoscut rolul apei sfințite, în general, și, în special, al celei de la Poceaiv, care a apărut pe urma tălpii Maicii Domnului, ocupând, aici, locul zeiței cerești și pământești. Poporul a observat marea putere a apei pe pământ, ilustrând acest lucru prin imaginea mitică a rusalcelor.

Prin trăsăturile lor, rusalcele se aseamănă cu zeița Nor, rusalca apei cerești, căreia, la fel, îi place să se arate pe lângă ape sau să spele la râu cămășile, îi place să-și pieptene părul și urăște soarele. Aceeași stihie din cer și de pe pământ a dat același material pentru fantezia oamenilor. Dansurile rusalcelor sunt valurile apei, iar cântecele lor – vuietul valurilor.

Rusalcelor le place să gâdile, la fel cum apa caldă, de vară mângâie corpul, dar, uneori, pentru omul neatent acea mângâiere a apei poate duce la moarte. Câteodată, vârtejurile adânci îi trag pe oameni: cineva care era pe cale să se înece povestea cum adâncurile îl trăgeau în străfunduri. Cu siguranță, acest lucru a dus la ideea că rusalcele îi trag pe oameni la fund. Rusalcele sunt frumoase, vesele, cântă frumos, dar, în egală măsură, sunt și periculoase pentru oameni, la fel cum este apa, care este frumoasă și dătătoare de viață, dar, în unele situații, poate fi și dăunătoare. Rusalcele sunt nimfele grecești, nereidele, driadele și sirenele, zeițele râurilor și ale lacurilor, ale pădurilor și ale peșterilor. Ele toate trăiau în ape, în păduri, în peșteri, le plăcea muzica și dansurile, le plăcea să coasă și să toarcă în palatele lor, îi ademeneau pe oameni cu cântecele lor fermecate, iar apoi îi înecau în apă.

Astăzi, poporul crede că rusalcele sunt sufletele fetelor înecate și ale copiilor nebotezați. Dar era o vreme când copiii nu erau botezați defel și se poate presupune că, atunci, oamenii credeau că rusalcele sunt sufletele copiilor sau ale oamenilor care, după moarte, rămâneau într-un spațiu acvatic și rătăceau în el, agățându-se de împărăția spiritelor apelor. Și astăzi, în unele locuri din Ucraina, ziua de Sfinții Petru și Pavel se numește ziua pomenirii rusalcelor, iar, undeva lângă Kiev, rusalcele sunt pomenite în prima zi de luni de după sărbătoarea Sfinților Petru și Pavel. Pomenirea rusalcelor poartă numele *rozyhry*, care sunt foarte asemănătoare cu înmormântările creștine. Tinerele femei și bărbații se adună pe la case, prin livezi și, câteodată, chiar și în cârciumi, aduc plăcinte, rachiu, mănâncă și beau ca în cimitir, la înmormântări.

Joia din săptămâna de după Rusalii se mai numește Paștele rusalcei, iar în cântece rusaliile sunt sfinte: de Sfintele Rusalii, mama l-a blestemat pe fiu, iar acesta s-a transformat în paltin¹. Se alătură rusalcelor și spiritele mitice *niciky*. *Niciky* (germ. *nachtmar*, rus. *kykymory*) – spirite feminine care trăiesc în case, se distrează noaptea, le place să toarcă. Tinerele gospodine ascund de ele, noaptea, pieptenii cu firele de tors, pentru ca ele să nu toarcă².

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1866, III, 15.

² Труды Чубинск., III, 137.

POLISUNY ȘI POLIOVYKY

*Polisuny*¹ sau *lisuny* trăiesc în păduri, iar *poliovyky*² pe câmpii. Polisuny de culoare cenușie au păr pe corp, umblă îmbrăcați, iar, uneori, și dezbrăcați. Ei se arată oamenilor sub înfățișare obișnuită, umană, dar există și polisuny de înălțimea copacilor din pădure. În iarbă, polisuny sunt de înălțimea ierbii. Poliovyky trăiesc pe câmp; dacă spicele cerealelor sunt înalte, și ei sunt de înălțimea lor, iar când spicele sunt secerate, sunt de înălțimea miriștei. Polisuny au soții, *lisunky*, ba chiar și copii. Se povestește cum o femeie a găsit în pădure un copil mic, gol și l-a acoperit cu o haină. A venit *lisunka* și i-a dat un pumn de jar; femeia a dus jarul acasă, iar acesta s-a transformat în bani. Câteodată, polisuny îi ajută pe oameni la tăiat lemne și le cer pâine, dar se întâmplă să mănânce și oameni. Odată, în pădure, transformându-se în berbeci, *lisuny* au atacat un vânător, i-au luat găina prăjită și au mâncat-o, au vrut să-l mănânce și pe vânător, dar acesta a scăpat, apărându-se cu pușca. Polisuny îi îmbolnăvesc, în pădure, pe oameni, îi zăpăcesc de cap și-i fac să rătăcească prin pădure până la cântatul cocoșilor; se transformă în oameni cunoscuți, vorbesc cu trecătorii, îi atrag în desigurii, stufărișuri și mlaștini, iar după aceea fac haz de ei. Cel mai adesea, polisun se arată oamenilor sub

---

¹ *Polisun* (Полісун) – conform credinței populare, duhul pădurii (< ucr. *ліс* = pădure). (n. trad.)

² *Poliovyk* (Польовик) – conform credinței populare, duhul câmpiei (< ucr. *поле* = câmp). (n. trad.)

forma unui moș cu barbă lungă, căruntă, cu muci sub nas. Iarna, mucii îi îngheață și atârnă până la pământ ca țurțurii la case. Asemenea moș le dă oamenilor fericire: se spune că trebuie tras de barbă sau lovit și atunci el se împrăștie sub formă de bani. O fată s-a dus, toamna, în pădure și a văzut un moș mucos. Moșul tremura de frig. Fata i-a șters cu șorțul nasul, iar el s-a risipit în fața ei în argint¹.

Polisuny și poliovyky nu se pot numi spirite ale pădurilor: ei au puține trăsături care să indice că reprezintă imagini ale acelei forțe a pădurii care se manifestă în copaci și în animale. În vremurile de demult, oamenii considerau că norii sunt pădurile și munții din cer. Pe-atunci, polisuny erau spirite ale norilor, iar abia după aceea au fost transferați, de fantezia populară, din cer pe pământ și în păduri. Culoarea lor este cenușie, gri, precum cea a norilor, iar nu verde ca a pădurilor. Imaginea moșului păros cu barbă și muci amintește mai mult de norii întunecați de ploaie și zăpadă. La fel cum moșul se risipește în aur, atunci când este tras de barbă sau lovit, la fel și norul produce fulgere când este lovit de tunet. O formă și mai clară a acestui mit s-a păstrat în Polissia, unde poporul crede că Dziedko are ochi și barbă de foc. Pe locul unde sunt îngropați banii, i se vede doar capul roșu, iar oamenilor li se pare că ard banii. Mitul despre lisuny nu este bine dezvoltat în mitologia ucraineană: oamenii îi confundă cu dracii care se ascund în scorburi sau sub copaci. Dumnezeu îi lovește cu fulgerul, de aceea, deseori, copacii sunt loviți de fulger, iar oamenilor le este frică să se adăpostească sub copac, ca acolo să nu se fi ascuns dracul.

---

¹ Труды Чубинск., I, 211. Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, II, 330, 343.

Dacă fulgerul îl lovește pe drac, el se revarsă sub formă de smoală, la fel ca norul negru care, lovit de fulger, varsă apă. De aceea, în Ucraina, există zicători: „S-a îndrăgostit ca dracul de părul uscat.”; „Se bate ca dracul lângă salcia uscată.”; „Ai venit din pădure, du-te la dracu”¹.

---

¹ Приказки Номиса, 168.

DOMOVYKY

În zilele noastre, sub influența creștinismului, oamenii consideră că *domovyky*¹ reprezintă forța necurată, care face pagube în casă. Se întâmplă, deseori, în Ucraina, să se audă că domovyky fac năzbâtii în casă: deschid noaptea ușa, geamurile, zdrăngăne ușița de la sobă, aruncă în casă cu pietre, cu bucăți de lut de pe cuptor, uneori cu pisici, îi bat pe oamenii adormiți cu băte; alteori, în casa închisă, se găsește ba-legă proaspătă de animale. La sate, adesea, este chemat preotul pentru a sfinți casa și a o apăra de necuratul. Domovycilor le place să călărească noaptea caii în grajd, să le încâlcească într-un mod aparte coamele, rezultând ceea ce se cheamă *cuibul dracului*, iar, câteodată, intră în cai. Pentru a-i ține departe, se obișnuiește ca, în grajduri, să fie aduși țapi și să se agațe ciori și coțofene moarte. Construind o casă nouă, meșterii o ridică spre moartea stăpânului sau a copiilor lui, ceea ce amintește de vechile jertfe aduse lui domovyk.

În trecut, domovyk era zeul focului din casă și al cuptorului și, bineînțeles, era un zeu bun, iar nu unul malefic... În Galiția, chiar și acum, oamenii cred că acele spirite care stau pe prichici intervin în gospodărie cu intenții bune². În Ucraina, despre oamenii fericiți se spune că „s-au născut în cuptor”³ și se crede că pe oamenii bogați îi ajută domovyk. Se

---

¹ *Domovyk (Домовик)* – conform credinței populare, duhul casei (< ucr. vechi *домъ* = casă). (n. trad.)

² Поэтич. возвр. Славян Афанасьева, II, 76.

³ Старосвѣтск. бандурист, 213.

spune că bogații și-l procură pe domovyk astfel: dacă un vârtej suflă o găină, atunci ea se va oua o stârpitură. Cine vrea să-și crească un domovyk trebuie să-și pună acea stârpitură, adică acel ou mic, la subraț, pe care să-l poarte nouă zile, după care din ou va ieși drăcușorul-domovyk¹. De aici, și zicala: „În cuptorul vechi, dracul face focul.”; „Bogatului dracul îi leagăna copiii.”, adică, cel înstărit este ajutat în toate de domovyk. Se povestește cum un om a găsit într-o casă părăsită un domovyk bun.

Era o casă în care, indiferent cine locuia, îi mureau copiii. Casa a fost părăsită. Dar un om sărman a venit în acea casă și a spus: „– Bună ziua celui care se află în această casă!”. „– Ce vânt te aduce pe-aici?” întrebă dracul de pe cuptor. „– Eu sunt un om sărac și vreau să locuiesc în această casă pustie”, spuse omul. „– Locuiește, dar spune-i nevastei tale ca în fiecare sâmbătă să ungă cuptorul, iar copiii să nu se urce pe el”, spuse domovyk. Omul sărman s-a mutat în casa părăsită, și, odată, când se plângea de sărăcia sa, domovyk a scos din cuptor un cazan plin cu bani și i l-a dat². Se spune că, uneori, domovyk îl trezește noaptea pe stăpân, dacă se întâmplă să fie vreun incendiu sau să fie călcat de hoți. A rămas o urmă a credinței în domovyk, ca fiind ocrotitorul curții și al gospodăriei, al cailor și al vitelor. În Belarus, și astăzi îl numesc pe domovyk Vozyla. El are chip de om, copite și urechi de cal, trăiește în grajd, apără caii de boală, iar, în câmp, de animale sălbatice. Vitele sunt ocrotite de domovyk Bahan (de la *bahattia*³). În grajduri și la stâne, oamenii construiesc

---

¹ Труды Чубинск., I, 192.

² Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, II, 69.

³ *Bahattia* – foc, rug. (n. trad.)

pentru Bahan iesle mici, unde pun fân proaspăt, iar din acele iesle le dau de mâncare vacilor care au fătat. În acele iesle trăiește Bahan. În Belarus, în calitate de ocrotitor al bunăstării gospodărești, lui domovyk i se spune *klietnyk* (de la *кльмь* – bordei), după cum zice proverbul: „Rapid vrea să ajungă *klietnyk*, deși bani nu are”. În Podolia, domovyk este numit vistiernic. Vistiernicul locuiește la bogați și le păzește averea, iar când se întâmplă ca un hoț să atenteze la averea bogatului, domovyk îl încremenește și-l ține pe loc până vine stăpânul, iar pentru acest lucru cel din urmă trebuie să-și dea sufletul dracilor¹.

Domovyk este zeul indian Agni, zeițele greacă și romană Hestia și Vesta. La indieni, Agni era zeul fulgerului sau, pur și simplu, al focului, întrucât popoarele străvechi considerau focul de pe pământ ca fiind furat din cer și adus oamenilor. Hindușii îl considerau pe Agni stăpânul casei și al familiei; el ocrotea familia de toate nenorocirile, se preocupa de bunăstarea gospodăriei, de hrana, fericirea și pacea din familia stăpânului. Grecii și romanii divinizau focul din casă și cuptorul sub forma zeiței Hesta, respectiv Vesta, numind-o stăpâna casei și a familiei. Cuptorul era cândva altarul Hestiei, iar lângă cuptor sau pe cuptor stăteau penanții și lares, fiind considerați zei ai casei. Și domovyk, căruia îi place să stea pe cuptor era considerat zeul casei și al focului din casă. Și în ziua de azi, poporul ucrainean respectă foarte mult focul, considerându-l rege, înger, sfânt, slujitor al lui Dumnezeu: „focul sfânt se răzbună dacă nu-l respecti. Domnul în cer s-a înălțat, iar după Domnul, și slujitorul Lui, focul sfânt l-a

---

¹ Труды Чубинск., I, 139.

urmat”¹. Oamenii consideră a fi păcat să stingă incendiul provocat de tunet, să scuie în jărat, să nu le iasă bube pe buze, să măture cenușa de pe prichici cu o cârpă murdară sau cu mătura. Se povestește cum două focuri vorbeau între ele, iar unul dintre ele se plângea că stăpâna nu-l respectă, ci îl mătură cu o mătură murdară. Mai apoi, acelei gospodine i-a ars casa. Cuptorul este la mare cinste, existând și zicala: „aș spune ceva, dar cuptorul e în casă”, când cineva vrea să spună ceva rușinos sau urât. Există multe ritualuri populare care se referă la cuptor ca la centrul gospodăriei și la zeul cuptorului: pe ușița de la cuptor se pune mâncare pentru porcii mistreți sau se pune o bucată de pâine pentru vaca de curând cumpărată și adusă în gospodărie, când copiii se sperie sunt așezați pe mătură sau pe lopată și se face descântec de sperietură deasupra capului lor. Când se botează un copil, nașa înfășoară în scutece, alături de pâine și sare, și o bucățiță de lut uscat de pe cuptor. În timpul pețitului, tânăra fată trebuie să stea lângă cuptor și să scobească lutul; iar, în unele zone, aceasta stă pe cuptor, de unde coboară, doar dacă acceptă să se căsătorească, părăsindu-și, parcă, penajii săi și acceptându-i pe alții. Aici, se potrivește și zicala: „Nici lui Dumnezeu lumânarea, nici diavolului vătraiul; caută alți zei străini, pe când acasă îi are pe ai ei”.

În Ucraina, nu găsim urme ale credinței în domovyky ca fiind sufletele strămoșilor decedați, ale stăpânilor casei, așa cum găsim la poporul rus. Există doar o singură expresie: *чур тобі, нек тобі!* Prin analogie cu rusescul *чур*, cum îl numesc acolo pe domovyk (de la *чур* ca în cuvântul *прачур*²),

---

¹ Старосвѣтск. бандурист, 193.

² Прачур = strămoș. (n. trad.)

se face aluzie la ceva asemănător, iar *nek* – sinonimul cuvântului *цyp* – poate confirma ideea că domovyk era zeul străvechi al cuptorului, penatul ucrainean. Acum, oamenii îl numesc pe domovyk, pur și simplu, necuratul, dracul, și cred că domovyky au apărut în lume atunci când Dumnezeu i-a permis Diavolului să-și creeze propriile slugi, acesta din urmă înmuindu-și degetul în apă și scuturându-l. Așa au apărut mulți draci care s-au împrăștiat pe la case și prin odăi sub formă de domovyk¹. Astfel, oamenii au creat mitul despre draci și domovyky, pe care i-au amestecat printre ei.

---

¹ Труды Чубинск, I, 192.

DRACII

În concepția sa, poporul ucrainean a amestecat viziunea străveche păgână asupra forței tenebroase cu imaginea creștină a diavolilor, iar din această combinație, în fantezia populară, s-a născut un nou tip al forței demonice întunecate. Dracii sunt acum ceva între rusalce, polisuny și domovyky. Înainte de toate, dracii¹ sunt spirite ale apelor. Legenda populară îi atribuie mării. Când Dumnezeu a creat cerul, când era doar apa fără pământ, Satana stătea în spuma apei și urla. Dumnezeu l-a luat de acolo și i-a poruncit să semene pietre, iar El Însuși a început să semene pământ. Satana a semănat pietre care au crescut până la cer: de atunci există munți pe pământ. Dumnezeu i-a permis lui Satana să-și creeze un ajutor, scuturând o dată degetul udat în apă. Dracul a scuturat o dată și a văzut în spatele său o pocitanie la fel ca el. Atunci el și-a făcut mulți draci. Dorind să fie la același nivel cu Dumnezeu, le-a poruncit dracilor să construiască un turn foarte înalt. Când dracii au urcat în cer, Dumnezeu a dărâmat turnul, iar dracii au căzut 40 de zile și 40 de nopți: cine a căzut în apă a devenit *vodianyk*², cine, în pădure – *lisovyk*, cine, în baltă – *bolotianyk*³, cine în stufiș – *oceretnyk*⁴, cine, în câmp – *poliovyk*, cine, în casă – *domovyk*⁵.

---

¹ *Draci* – *дідьки* (formă de plural) < *дідько* = drac. (n. trad.)

² *Vodianyk* – *водяник* < *вода* = apă. (n. trad.)

³ *Bolotianyk* – *болотяник* < *болото* = baltă, mlaștină. (n. trad.)

⁴ *Oceretnyk* – *очеретник* < *очерет* = stuț, stufiș. (n. trad.)

⁵ Труды Чубинск., I, 190, 191 і далі.

În această formă dualistă, persană, fără îndoială, a mitului despre Ormuzd și Ahriman, care a trecut în Ucraina prin eres maniheist, observăm că Dracul era la același nivel cu Dumnezeu, la fel cum forțele întunecate ale iernii sunt la același nivel în lupta cu forțele luminoase ale verii. Dracii provin din apă, întrucât ei sunt imaginea norilor negri, înfri-coșători, pe care îi sparge hromovyk, revărsându-i ca râuri provenite din ploaie peste tot pământul. Din acest motiv, apa este locul preferat al dracului și apa este necurată, întunecată: mlaștinile, vârtejurile de sub stăvilare, pline de resturi și mizerie. Noaptea, dracii ies din apă, se așază pe zăgazuri, pe poduri și sub poduri, se distrează în mori și în fabrici, în stufărișuri, în păduri, uneori stau în ruinele caselor, prin aceasta amintind de o rudă mai veche a lor, domovyk. Diavolul se arată oamenilor sub înfățișarea unui bărbat foarte urât, păros, cu bot de câine, cu cornițe, bărbiță și picioare de țap.

Are codiță scurtă, mâini lungi, cu gheare, fața neagră, nasul lung, dinții strâmbi, ochii roșii ca focul. Câteodată, dracul se arată oamenilor în chip de domn neamț, polonez, în frac scurt, de sub care atârnă codița; poartă o pălărie, prin care se văd cornițele. Dracul se transformă în animal sălbatic, pasăre, câine, țap, cocoș, berbec, din când în când, în oameni morți, chiar și în preot, doar pentru a-l păcăli pe om. Se povestește cum un om se întorcea de la nuntă și a văzut un preot, stând pe stăvilar. El s-a apropiat pentru binecuvântare, însă preotul a izbucnit în râs și a fugit. Odată, un om și-a vândut oaia la iarmaroc și, seara, pe când se întorcea acasă, și-a văzut oaia mergând pe drum. Bărbatul a prins-o și a spus: „Sărmana mea oiță!”, iar oaia s-a smuls din mânăie lui, a pufnit în râs și a zis: „Sărmana mea oiță!”. Un alt om,

întorcându-se de la iarmaroc, a găsit pe drum un cocoș legat, l-a dus acasă, l-a pus sub cuptor și s-a pus să aștepte până acesta va începe să cânte. A venit timpul să cânte, dar cocoșul nici gând. Bărbatul a aprins lumina: când se uită, în fața cocoșului, numai aur și argint. Omul l-a luat pe cocoș și l-a aruncat de pe pod în apă. Râul s-a învolburat, s-a pornit vântul, încât era să-l arunce și pe el în apă. Când s-a întors acasă, pe locul unde erau aurul și argintul a găsit doar smoală. Dracul apare, uneori, și sub înfățișarea unui funcționar. În acest fel a mers, noaptea, la un om bolnav să-i scrie testamentul.

Se povestește că dracii, prefăcându-se în domni, îi atrăgeau pe oameni, dar cel mai mult pe muzicanți, îi duceau în palatele lor somptuoase, îi puneau să cânte toată noaptea, le dădeau să mănânce și să bea, dansau toată noaptea și erau generoși cu banii. Dar, la cântatul cocoșilor, totul dispărea, iar omul păcălit se trezea în pustiu, în spelunci sau în mlaștini. În loc de bani, în buzunare, avea cioburi. Se spune că dracii se mai arată și în biserică, rânjind, noaptea, în geamuri. Dracii se căsătoresc, fac nuntă domnească, fac copii și nu mor niciodată. Ei au bani cu nemiluita și aur cu toptanul. Pentru a te îmbogăți, trebuie să faci pact cu diavolul, pecetluindu-l cu sânge din degetul mic. Unui om dracul i-a umplut beciul cu aur. Despre aceia care se îmbogățesc peste noapte, oamenii spun că au făcut pact cu diavolul, numindu-i farmazoni. Fac pact cu diavolul morarii, vrăjitorii și vrăjitoarele. Dracii vin sub chipul morților la femeile care îi jelesc foarte mult pe soții lor decedați, zboară la fete sub formă de *perelesnyk*¹, luând chipul acelor băieți de care fetele s-au

---

¹ *Perelesnyk* – conform credinței populare, spiritul răului care, luând chipul celor dragi, decedați, le face pagube oamenilor. (n. trad.)

despărțit și pe care îi regretă foarte mult. Dracii apar și în vârtejuri, iar pe locul unde acesta se învâрте, trebuie înfipt cuțitul cu care se taie sfânta pască, iar atunci pe pământ se va vedea sânge. Acele haine care sunt luate de vârtej sunt duse la biserică, întrucât dracul îl va învâрти pe acela care le va purta. În norii cu grindină, urlă diavolul¹. Se spune că atunci când plouă, dar este și soare, are loc nunta diavolului cu vrăjitoarea.

Din toate cele arătate, observăm că dracul este spiritul apei, imaginea norilor de toamnă și de iarnă mohorâți și întunecați. Dracii sunt acele forțe întunecate care, în colinde, sunt imaginea evreilor și a zimbrului; imaginarul colectiv îi plasează pe pământ în locuri murdare, mocirloase, pline de gunoaie, așa după cum de la ploile de toamnă și de iarnă se formează noroaie și băltoace. Satana se sfătuia cu ei pe mare, iar marea, în limbaj mitologic, este cerul. În acei stropi din degetul Satanei din care au fost creați dracii se poate recunoaște ușor acel fenomen când dintr-un nor se formează alți nori, acoperind tot cerul sau cum dintr-un nor se revarsă fără încetare stropii de ploaie. Diavolul care urla în spuma apelor șuieră în norii cu grindină, la fel cum șuieră și urlă vânturile de toamnă și de iarnă, iar dorința lui de a dansa pe muzică amintește de mișcarea norilor pe cer și de faptul că el aparține categoriei spiritelor apelor: vodianyky și rusalky. Se spune că dracii ies noaptea din apă și cântă la fel ca rusalcele apelor, iar oamenii ascultă și învață acele cântece. Dragostea dracilor față de muzică și cântece face aluzie la zgomotul norilor și al ploii, la șuieratul vântului. De aceea se spune că este păcat să fluieri în casă, deoarece fluieră doar

---

¹ Пословицы Галицк. и Венг. Руси Вислоцк., 95.

dracii, iar prin fluierat aceștia pot fi chemați. Imaginea de animal a dracului, cu coarne, cu coadă și cu blană indică imaginea străveche, mitică a zimbrului cu nouă coarne. Banii dracului, aurul, argintul și bogăția lui reprezintă fulgerul ascuns în nori sau acea forță roditoare a ploii care, chiar dacă este ascunsă în nori negri, de culoare întunecată, revarsă peste pământ roade, pâine, bogăție. În legendele populare, dracii, când sunt loviți de tunet, se revarsă sub formă de smoală. Iar smoala este apa de ploaie închisă, mocirlele care se formează toamna și iarna. Trebuie reținut că, în legendele populare, dracii nu sunt zăgrăviți în tonuri atât de negative, cum sunt în creștinism. Se pare că oamenii încă nu le-au atribuit elementul moral, privindu-i mai mult ca pe niște stihii ale naturii. Dracii sunt veseli, poznași, le place să danseze, să râdă, să chefuiască, la fel ca veselii domni din vremurile de demult, să se distreze pe seama oamenilor, însă fără a le produce pagube majore. De-aici și proverbele: „Nu este dracul așa negru precum pare.”; „Dracul nu e așa de rău, doar că oamenii îl consideră rău.” și „Dracul are nevoie, uneori, să i se aprindă o lumânare”. În basmele ucrainene, peste tot, dracul este descris ca fiind prost; el este păcălit chiar și de nevestele tinere și de babe. În unele povești, dracul este descris ca fiind bun. De exemplu, un fecior care păștea vitele lângă grajd a observat cum un lup se apropie de un om care dormea, cu intenția să-l mănânce. Flăcăul a strigat, lupul a fugit, iar omul a sărit în iaz. Într-o altă rela-tare, este vorba despre un flăcău pe care l-au prins ciclopul și voiau să-l taie, dar dracul l-a salvat, a luat de la ciclop banii pe care i-a dat băiatului și chiar l-a dus acasă în spinare¹.

---

¹ Южно-русс. сказки Рудченко, I, 41.

DOLIA¹ ȘI ZLYDNI

Oamenii cred că există Soartă rea și Soartă bună. Soarta rea se mai numește și Ghinion sau Necaz și Sărăcie. Fiecare om are Soarta lui. Ea se naște împreună cu omul; mama îi dă copilului Soartă, la fel cum îi dăruiește viață: „M-a născut mama în ceas rău, / Mi-a dat Soartă rea; ce mă fac cu ea? / Ei, de ce, Necazule, te-ai lipit de mine? / – Eu, nenorocosule, m-am născut odată cu tine! / Ei, de ce, Necazule, te-ai legat de mine? / – Eu, nenorocosule, m-am cununat cu tine”.

Soarta nu-l părăsește pe om până la moarte: ea se cunună cu el, umblă peste tot cu el, pas cu pas. De Soartă nu poți nici fugi, nici nu te poți ascunde. Într-un cântec, se vorbește despre o fată care a vrut să scape de Soarta rea: o blestema să se înece, să se rătăcească în pădure; Soarta îi spune că ea se va agăța de gâtul fetei, când aceasta va merge la scăldat și că o va găsi în pădure, când fata va merge să culeagă călină. Soarta nu poate fi nici dusă, nici vândută; ea îl va ajunge din urmă pe cel care voia să scape de ea și va urca în căruță. Soarta este și a femeii, și a bărbatului. Ea se arată în chip de fată și în chip de fecior. Se spune că erau doi frați: cel mic era bogat, iar cel mare, sărac. Odată, cel mare a mers la cel mic să secere pentru snopi. Seceră el ce seceră, când, deodată, vede pe câmp o fată în zdrențe, ca o cerșetoare, care scotea cele mai mari spice din snopii lui câștigați și le băga în cele ale fratelui său. „– Cine ești?” o întrebă fratele cel

---

¹ *Dolia* – *Доля* < ucr. *доля* = soartă. (n. trad.)

mare. „– Eu, spuse ea, sunt Soarta fratelui tău; el stă și doar-me, în timp ce eu muncesc zi și noapte pentru el și voi munci până la moarte; am grijă de copiii lui, îi ud câmpul și grădina cu rouă, îi umplu iazul cu pește, iar stupii cu albine, îi ocrotesc animalele, dăruiesc fericire familiei lui. Iar Soarta ta nu face nimic, ci se îmbracă frumos, cântă, iar, acum, se odihnește sub un păr”. „– Ce să fac ca și Soarta mea să fie așa de harnică cum ești tu?” întrebă omul. „– Du-te, zise Soarta, omule, ia un par, furișează-te pe după păr și lovește-o cât de tare poți, spunând: «Asta e pentru tine, Soartă rea, pentru că nu vrei să muncești pentru mine!»”. Fratele cel mare i-a dat o mamă de bătaie Sortii sale, și, de atunci, a devenit mai bogat decât fratele său¹. Există și o altă variantă a acestei povești despre cei doi frați, unde Soarta apare în chipul unui flăcău. În concepția populară, Soarta nu este o noțiune abstractă a fericirii și a nefericirii în formă umană. Soarta este o imagine mitică, este fortuna din vremurile de demult. În imaginile Sortii și ale Nenorocului, oamenii își exprimă viziunea asupra forței de nebiruit a fericirii oarbe, a forței oarbe a naturii, asupra acelor situații din viață în fața cărora omul nu are nicio putere, chiar dacă ar lucra zi și noapte, după cum zice cântecul: „Unii oameni muncesc și umblă în haine, / Iar eu trudes și adun, și nici cămașă n-am”.

Așa era văzută fericirea oarbă de către popor, în acele vremuri de demult, când omul nu-și conștientiza forța voinței și a minții, cu ajutorul căreia el ar fi putut atrage Soarta bună și s-o înlătura pe cea rea. Și acea forță invizibilă, de nebiruit i se părea o ființă pentru care el lucrează, care îi ia toate bunurile, abandonându-l în sărăcie. Și cel sărac, la fel

---

¹ Труды Чубинск, I, 217.

ca bogatul, muncește, dar nu are nimic; și săracul credea că o anume forță, sub forma diavolului sau a lui domovyk, sau a Sorții bune îi dă bogatului bani și bunăstare. De-aici și zicalele: „De ce n-ar bea, dacă Soarta lui nu doarme.”; „El doar stă, iar Dumnezeu îi ține Soarta.”; „Dacă n-ai Soartă, și stăpânul se va zgârci.”; „Copilul doarme, iar Soarta îl crește”¹. În Soartă și în Nenoroc, se poate observa influența stării economice asupra fanteziei populare. Din vremuri îndepărtate, oamenii din popor trebuiau să muncească pentru boieri, trebuiau să plătească biruri și se poate spune că acea Soartă rea pentru popor erau chiar boierii, cei care doar se odihneau, se îmbrăcau frumos, cântau și dormeau la umbră, culegând toate roadele din truda poporului. Din acest motiv, în legendele și povestirile populare, oamenii sunt supărați pe Soarta rea, sunt gata s-o bată cu parul, în condițiile în care niciun personaj mitic nu este pedepsit de popor: nici rusalcele, nici domovyky, nici chiar dracii, deși sunt considerați personaje negative.

Foarte apropiate de Soartă sunt Zlydni² – creaturi mici care se aciuează în casă. Unde se pripășesc, acolo omul sărăcește, chiar dacă ar fi cel mai bogat. Se povestește cum, odată, un frate sărac a prins pește și l-a dus fratelui bogat, de ziua numelui. Fratele bogat i-a mulțumit, dar nu i-a dat nimic. S-a dus sărmanul acasă îngândurat, iar pe drum a dat peste un moș care l-a întrebat de ce este trist. „– Păi, s-a așezat Necazul în casa mea”, răspunse săracul. „– Vinde-mi mie acel Necaz”, spuse moșul și îi dădu omului un chimir cu

---

¹ Приказки Номиса, 35, 36.

² *Zlydni* – *Злидні* < ucr. *злидні* (< *зли* „rele” + *дні* „zile”) = sărăcie. (n. trad.)

bani. Omul sărac și-a cumpărat imediat de acei bani o casă nouă, iar pe cea veche a abandonat-o, ba chiar a și închis-o. Odată, soția sa îi spune: „- N-am făcut bine că am lăsat în casa veche pietrele de moară. Du-te după ele”. Vine omul la casa veche, iar din casă cineva îi vorbește: „- Vezi cum ești! Ai devenit bogat și ne-ai părăsit”. „- Cine sunteți?” întrebă omul. „- Noi suntem zlydni tăi. Ia-ne cu tine!”. „- Bine! spuse omul, doar că trebuie să-mi aduceți în spinare pietrele de moară”. Au luat zlydni pietrele și au plecat. Când au ajuns pe pod, omul le-a împins de pe pod, iar ele s-au înecat.

Zlydni reprezintă imaginea despicată în două a Nenorocului, după cum este și vorba proverbului: „Un necaz nu vine niciodată singur”. Zlydni sunt copiii Sortii rele. Trăiesc în casă sub cuptor – centrul gospodăriei: „Soartă bună! Urmează-mă de pe cuptor ca o flacăra, iar din casă precum o piatră!”, după cum spune mireasa din regiunea Polissia, în momentul părăsirii casei părintești.

VRĂJITOARELE ȘI VRĂJITORII

Vrăjitoarele¹ și vrăjitorii² sunt creaturi semimitice. De când oamenii au început să uite vremurile mitice de odinioară, să amestece miturile cu viața, de atunci au transferat pe pământ multe din cele ce se petreceau în cer. Fantezia populară a transformat imaginile pur mitice ale vrăjitoarelor în oameni obișnuiți cu puteri neobișnuite ale vrăjitoriei. Însă toate atributele vrăjitoarelor și ale vrăjitorilor indică imaginea lor străveche cerească, pur mitică.

În poveștile populare, vrăjitoarele și vrăjitorii fac lucruri supranaturale: țin în mâinile lor ploaia, grindina, roua, norii și vâltejurile, fură de pe cer stelele și luna, zboară în văzduh pe Lysa hora (Muntele Pleșuv), unde împreună cu dracii organizează jocuri stranii, se transformă în animale, în ghe-me și în tot felul. Toate aceste caracteristici arată că vrăjitoarele și vrăjitorii reprezintă imagini cerești transferate, mai târziu, pe pământ asupra oamenilor.

Însăși imaginea, figura vrăjitoarelor indică faptul că ele nu sunt simple femei. Se împart în: *născute* și *învățate*. Vrăjitoarele născute au o codiță de două degete, iar când fac vrăji, coada le crește ca la un câine. Ele știu multe, nu fac rău nimănui, ba chiar îi ajută pe oameni cu farmecele lor. Se spune că o bătrână din localitatea Stebliv era vrăjitoare născută, știa multe, dar nu făcea rău nimănui; odată, în toiul

---

¹ În limba ucraineană, *відьма* (la sg.) și *відьми* (la pl.). (n. trad.)

² În limba ucraineană, *відьмак* (la sg.) și (la pl.). *відьмаки* (n. trad.)

verii, a vărsat dintr-un ceaun în albie apă clocotită care a înghețat pe loc, la fel ca iarna, pe timp geros. Vrăjitoarele învățate sunt rele. În miez de noapte, cu părul despletit și într-o cămașă albă, lungă merg să mulgă vacile. O astfel de imagine a vrăjitoarei cu părul lung despletit, în cămașă albă, cu coadă și cu donița și strecurătoarea în mâini amintește de imaginea nimfei apelor, rusalka, cu părul despletit și în cămașă albă, sau pe cea a fetei mitice albe care stinge dumbrava în flăcări cu apă din ciubăr și ciur. Vrăjitoarea este imaginea nimfei cerești a apelor, transferată pe pământ, în viața de zi cu zi a oamenilor. Și norii se împart în dăunători și benefici, depinde dacă revarsă pe pământ ploaie de vară sau grindină și zăpadă. Norul de vară poate da, în mijlocul verii, grindină, la fel ca vrăjitoarea născută care poate transforma, vara, apa clocotită în gheață.

Primul atribut al vrăjitoarelor este acela că fură de pe cer ploaia și roua și le păstrează în oale, în casă sau în cămară. Se povestește că o vrăjitoare a ascuns ploaia într-o oală, în colțul cu icoane. Odată, vrăjitoarea s-a dus pe câmp, lăsând-o acasă pe slujnică și poruncindu-i să nu se atingă de oala din colț. Slujnica nu s-a abținut, s-a dus și a deschis oala, iar de acolo a auzit o voce: „*Va ploua!*”. Nu a apucat să fugă în cerdac, că a și început să plouă cu găleata. Ajunge acasă stăpâna. Imediat ce a acoperit oala, ploaia s-a oprit brusc. „– Dacă mai rămânea puțin oala neacoperită, ploaia ar fi potopit tot satul”, a spus vrăjitoarea. Despre o altă vrăjitoare se spune că ținea în cămară niște putini astupate. Când nu era acasă, slujnica s-a dus în cămară și a dezlegat putinile. De-acolo au ieșit broaște, șerpi și tot soiul de lighioane. S-a pornit un zgomot îngrozitor, s-au adunat nori negri, s-a pornit furtuna și a început o ploaie torențială. A venit în fugă vrăjitoarea,

a aruncat șerpii în putini, le-a astupat, iar ploaia s-a oprit imediat. Același lucru se povestește și despre vrăjitori. Un vrăjitor secera pe câmp împreună cu alți secerători. S-a întâmplat ca, în mijlocul zilei, să se adune nori negri pe cer: secerătorii au lăsat snopii din mâini și s-au adăpostit care încotro, iar vrăjitorul și-a văzut în continuare de treabă. Secera și spunea: „– Nu va ploua”. Și norii au trecut, fără să plouă. Odată, a apărut un nor cumplit. Un om negru pe un cal negru s-a dus la vrăjitor și i-a spus: „– Dă-mi drumul!”. „– Nu-ți dau drumul, spuse vrăjitorul, nu trebuia să te încarci atât de tare”.

Omul negru a dispărut, iar norii s-au albit. Secerătorii credeau că imediat se va porni grindina. Când colo, se apropie de vrăjitor un alt om, cu totul alb, pe un cal alb și strigă: „– Te rog, dă-mi drumul că nu mai pot!”. Vrăjitorul a întors capul și i-a spus: „– Du-te odată, dar deasupra acelei râpe care e după câmp!”. Și, deasupra râpei, brusc, s-a revărsat grindina¹. Odată, un om muncea pe câmp. Când se uită, spre el venea un vârtej. A apucat securea și a aruncat-o în vârtej. Securea s-a înfipt în vârtej ca într-un copac, fiind dusă de parte. După aceea, acel om s-a dus în sat și a intrat, noaptea, în casa unui țăran. Acolo, stăpânul stătea culcat și gemea. Omul îi întreabă pe copii ce s-a întâmplat cu tatăl lor, iar ei i-au spus că s-a rănit cu securea. Se uită el sub laviță, iar acolo era securea lui. Omul și-a dat seama că a aruncat cu securea în vrăjitor, așa că a fugit din casă. Din toate acestea, se poate observa că vrăjitorii și vrăjitoarele au putere asupra norilor și a vântului, că țin în mâinile lor ploaia, grindina, vremea bună și vremea rea, pot trimite secetă și recoltă

---

¹ Записки Куліша, II, 40.

proastă. În timpurile de demult, vrăjitoarele erau una dintre imaginile nimfelor apei cerești, iar vrăjitorii erau demonii vântului și ai norilor.

Al doilea atribut al vrăjitoarelor este acela că ele fură de pe cer stelele. Oamenii vorbesc despre stele căzătoare, pe care le fură vrăjitoarele și le ascund în vase. Cele mai multe stele sunt furate de Crăciun și de *Kupailo*¹; tot atunci, deseori, vrăjitoarele fură și luna, iar dacă uneori le scapă o stea, o prind cu șorțul. Se povestește că era un sat unde trăiau aproape o mie de vrăjitoare. Ele au furat așa de multe stele de pe cer, încât era aproape beznă. Dumnezeu l-a trimis pe Sfântul Andrei; acesta a lovit cu un toiag și tot satul împreună cu vrăjitoarele s-a cufundat în pământ, iar în locul lui a apărut o mocirlă. Noaptea, după ce oamenii adorm, strigoaicele ies afară în cămăși albe lungi, cu părul despletit, îmbrățișează cerul înstelat, acoperă luna cu nori, iar, mai apoi, norii pun stăpânire pe întregul cer. Imediat se pornesc tunete și fulgere, iar vrăjitoarele fug să mulgă vacile. Le mulg așa de tare, încât împreună cu laptele iese și sânge. Câteodată, ele mână luna în grajd și, la lumina ei, mulg vacile². Din toate acestea, putem constata că vrăjitoarele sunt imagini străvechi ale norilor, care ascund stelele și luna de ochii omului, iar când încep tunetele și fulgerele, din vacile-nori cerești susură ploaia.

Cel de-al treilea atribut al vrăjitoarelor este acela că ele zboară pe Muntele Pleșuv. De îndată ce vrăjitoarea se pregătește să zboare pe Muntele Pleșuv, pune la fiert ghințură galbenă. Când ierburile încep să dea în clocot, vrăjitoarea își dă jos cămașa, se unge sub genunchi și la subsuoară cu o

---

¹ Sărbătoarea lui Kupailo are echivalent în tradiția folclorică românească – Noaptea de Sânziene (23-24 iunie). (n. trad.)

² Поэтич. возвр. Славян Афанасьева, III, 488.

alifie, se așază pe o mătură sau pe-un vătrai sau pe cuțitul meliței și zboară pe horn spre Muntele Pleșuv. Există mai multe locuri denumite Muntele Pleșuv, unde se adună vrăjitoarele: și în Kiev, și în suburbia Kievului, deasupra Niprului. Pe Muntele Pleșuv, vrăjitoarele sunt conduse de un vrăjitor. La lumina rugului arzând, vrăjitoarele se distrează, dansează, se joacă de-a războiul, aruncă una asupra alteia cu săbii și zic: „– Te tai, dar nu de tot!”. Imediat ce cântă cocoșii, vrăjitoarele se urcă pe mături și pe vătraie și se întorc acasă. Se povestește cum un moscal, stând cu chirie în casa unei vrăjitoare, a observat cum gazda lui, făcând treaba ei vrăjitoarească, a zbughit-o afară pe horn, luând în mână cuțitul de la meliță. Moscalul, curios, a pus la fiert acele ierburi. Când au început să clocotească, moscalul a simțit de parcă cineva îl ridică. El s-a uns cu alifie, a luat cuțitul meliței și a ieșit pe horn pe Muntele Pleșuv. S-a trezit pe munte în mijlocul vrăjitoarelor, printre care și-a recunoscut îndată gazda. El s-a speriat și s-a ascuns după o piatră. De-acolo a văzut cum vrăjitoarele au început să sară una la alta cu săbiile și să amenințe: „– Te tai, dar nu de tot!”. Moscalul nu s-a putut abține, așa că a ieșit de după piatră, s-a năpustit cu sabia asupra vrăjitoarei și a strigat: „– Iar eu o să te tai de tot!”. Cum a dat cu sabia, i-a retezat vrăjitoarei sale un deget. Vrăjitoarele s-au împrăștiat, iar moscalul și gazda lui au venit acasă. Au intrat tiptil-tpitil în casă, iar ea i-a supt tot sângele, până a murit.

Nu doar vrăjitoarele însele zboară, ele pot face ca și alți oameni să zboare. Dacă vrăjitoarea iubește un flăcău sau este supărată pe cineva, pune la fiert ierburi; fiertura începe să clocotească, iar omul se ridică de pe loc și începe să zboare. Dacă ierburile clocotesc încet, omul zboară jos, la jumătatea pădurii, iar, uneori, poate muri, lovindu-se de pământ;

dacă ierburile clocotesc tare, omul zboară sus, deasupra pădurii¹. În zbor, acesta tot strigă: „– Vreau să beau, vreau să beau!”. El poate fi coborât, dacă se înfige în pământ cuțitul cu care, timp de șapte ani, se tăia pasca sfințită.

Zborul vrăjitoarelor pe Muntele Pleșuv demonstrează, de asemenea, că vrăjitoarele reprezintă imaginea străveche a norilor care se mișcă pe cer. Focul din cuptor, rugul de pe Muntele Pleșuv sunt simboluri ale focului ceresc în timpul ploii și al tunetului, când fulgerul parcă aprinde cerul. Chiar și ghințura, la fel ca feriga, este emblema fulgerului. Jocul de-a războiul cu săbiile amintește de războiul lui Hromovyk din timpul ploii și al tunetului, în mijlocul focului și al fumului, iar Muntele Pleșuv – imaginea cerului – este acel munte de sticlă din basme pe care urcă prinții și balaurii. Chiar și azi siberienii numesc cerul „tatăl cerul pleșuv!”². Vrăjitoarele se adună pe Muntele Pleșuv de Crăciun, aproape de Paști și de Kupailo, adică în acel anotimp al anului când, în natură, are loc trecerea soarelui spre vară, spre primăvară și spre iarnă.

Îndeletnicirea vrăjitoarelor este mulgerea vacilor. Ele obișnuiesc să facă acest lucru de Paște, iar, în timpul slujbei de noapte, se țin în biserică de închizătoare (deoarece, primăvara, se deschid pământul și apa). Cât cuprinde vrăjitoarea cu ochii, pe așa o întindere poate ea să ia laptele vacilor. Dacă de Buna Vestire și de Sfântul Gheorghe vrăjitoarea reușește să mulgă o vacă, atunci va putea s-o mulgă de la mare depărtare, oricând va dori: va înfige un țăruș în tocul ușii sau în stâlpul de la casă și îl va creșta, iar de acolo va curge laptele. O slujnică sluja în gospodăria unei vrăjitoare. A

---

¹ Записки Куліша, II, 39.

² Поэтич. возвр. Славян Афанасьева, I, 116.

intrat în bordei și a crestat țărșul. Din creșătură a început să curgă lapte, iar, mai apoi, sânge. Slujnica s-a speriat și a uitat să astupe deschizătura, până a venit stăpâna și a astupat-o. Uneori, vrăjitoarele mulg laptele direct din streășină, punând donița. Ele sug și sânge. Un slujitor a văzut cum, odată, la stăpâna lui s-au adunat vrăjitoarele, s-au năpustit asupra stăpânului care dormea, au supt din el un pic de sânge, din care au copt plăcinte. Vrăjitoarele se transformă în câini cu uger lung, în pisici, în broaște și chiar în gheme. Un om a prins o vrăjitoare, iar ea s-a transformat în broască. Omul a dat cu toporul și i-a retezat broaștei două degete de la picior, iar a doua zi a aflat că vecina lui are retezate două degete de la picior. Un slujitor, trezindu-se din somn, a văzut cum stăpâna lui ungea colțunașii cu smântână. Când smântâna s-a terminat, dar au mai rămas câțiva colțunași, stăpâna a zis: „– Săritoare pestriță! Dă-mi smântână!”. De sub podea, a ieșit o broască mare; stăpâna i-a pus în față farfuria, iar broasca a scuipat și a umplut-o cu smântână¹. Se povestește că, de Sfântul Gheorghe, vrăjitoarele adună în strecurătoare roua, storc laptele, iar vacile din vecini rămân fără lapte.

Asemenea mod de a mulge vacile și de a scoate laptele din broască, iar din rouă – laptele arată că, în vremurile de demult, vrăjitoarele erau zeițe ale norilor din care mulgeau laptele ceresc și smântâna, adică ploaia, la fel ca zeul Indra, căruia îi plăcea să mulgă vacile cerești (norii) și să trimită laptele lor pe pământ, iar transformarea vrăjitoarelor în animale sălbatice, în broaște, în gheme de foc și chiar în șerpi de foc amintește de schimbarea formei norilor pe cer, luminate de fulger.

---

¹ Стеблів Канівськ. пов., 12.

STRIGOII ȘI VÂRCOLACII

Strigoi¹ devin vracii și vârcolacii². Strigoi se nasc din draci și vrăjitoare, după cum spune zicala populară: „Strigoiul este o rudă de sânge îndepărtată a tuturor vrăjitoarelor”³. Strigoi sunt și vii, și morți. Strigoiul viu este ușor de recunoscut: el are fața foarte roșie⁴, de parcă ar fi plină de sânge, și-i place foarte mult să bea rachiul. Strigoiului îi este foarte greu să moară; el se chinuie și-și dă duhul câteva zile la rând: închide ochii și gura, stă de parcă ar fi mort de-a binelea, apoi iar deschide ochii și gura, respiră și, din nou, moare. Se povestește că unui moș-strigoi, pentru a muri mai repede, îi pecetluiau ochii și gura cu ceară topită, însă strigoiul, stând așa ceva vreme, de parcă era mort, iarăși deschidea ochii și gura, înlăturând ceara topită⁵. Pentru ca strigoiul să moară mai repede, se spune că trebuie scoasă o scândură din tavan. Imediat ce moare, se ridică lângă casă un vârtej îngrozitor, iar dracii îi iau sufletul și-l duc în iad. Strigoiul mort stă lungit pe laviță, roșu, și se uită cu un ochi. După ce îl îngroapă, el nu putrezește în mormânt, ci este în continuare roșu, îi cresc gheare la degete, iar pe cap pără lung. Pe mormântul strigoiului, este o găurică de unde, în miez de noapte, acesta iese sub forma unui șoarece sau a

---

¹ În limba ucraineană, *унуп* = strigoi (sinonim cu vampir). (n. trad.)

² În limba ucraineană, *вовкулак* = vârcolac. (n. trad.)

³ Приказки Номиса, 4.

⁴ Труды Чубинск., III, 205.

⁵ Семигори Канівськ. пов.

unei șopârle, umblă pe la case, sugă sângele oamenilor și, cel mai mult, pe cel al copiilor mici. Strigoiul trece prin ușa închisă sau cu dinții săi de fier roade o gaură în ușă. Cel căruia strigoiul îi sugă sângele moare repede. Se spune că trebuie scuturată prin casă cenușă sau sare pisată și se vor vedea urmele picioarelor lui pe podea. Imediat cum cântă cocoșii, strigoiii fug în cimitir, în mormânt, iar dacă întârzie, cad pe jos cu fața în sus. Strigoi nu doar că sug sângele oamenilor, ci țin în mâinile lor ploaia, trimit seceta și lipsa de recolte. Pentru a-l opri să mai facă pagube, se spune că strigoiul trebuie dezgropat și străpuns dintr-o singură lovitură cu un țăruș din lemn de plop fie în piept, fie în spate sau țărușul trebuie înfipt, pur și simplu, în mormânt. Dacă strigoiul va continua să umble, trebuie dezgropat și ars. Nu demult, în raionul Tarașcianskyi, pe timp de secetă, oamenii l-au dezgropat pe un starover; îl loveau peste cap, îi turnau apă în cap prin sită și spuneau: „– Dă ploaie!”. Se mai povestește cum a fost dezgropat un strigoi, fiind aruncat în foc de lemn de plop. Îndată ce s-au ridicat flăcările, strigoiul a crăpat, iar din el au ieșit șerpi, râme, au zburat ciori și coțofene. Oamenii au înconjurat rugul și cu măhuri, lopeți și vătraie au adunat toată spurcăciunea în foc, pentru ca strigoiul să nu iasă sub forma vreunei râme sau a unui șarpe.

Trăsăturile strigoiului sunt aceleași ca ale vrăjitoarei. Strigoilor le place să sugă sângele, iar, în timpul vieții, să bea rachie, la fel și vrăjitoarelor le place să mulgă, iar, uneori, să sugă laptele de la vacă ori să mulgă și sânge; strigoiii fură ploaia, trimit secetă, se transformă în animale și păsări, la fel ca vrăjitoarele. În mormânt, strigoilor le crește părul lung, la fel ca vrăjitoarelor, le place să-și lase părul despletit pe spate. În strigoi, vedem o creatură semimitică, aidoma vrăji-

toarelor, doar că au chip de bărbat, fantezia populară schimbând doar ușor coloratura poetică. Strigoii este imaginea demonică a norului, este însuși demonul norului, care sugerează din el ploaia, ia diferite forme și dispare definitiv în focul ceresc, în fulger. În Rusia, pe timp de secetă și de holeră, îi ardeau pe strigoi și pe vrăjitoare în foc de mărăcini, care este simbolul focului ceresc, al fulgerului, jucând un rol important în mitologia ucraineană. Chiar vârtejul care înhață sufletul strigoii arată că strigoii este nimeni altul decât însuși demonul vântului și al norilor, întruchipat într-un descântător bețiv și roșu la față.

Mitul despre vârcolaci nu este bine dezvoltat în fantezia populară. Se spune că se transformă în lupi chiar vrăjitorii, iar, uneori, îi transformă în lupi pe flăcăii pe care sunt supărați. Întâlnind oameni în pădure sau pe câmp, vârcolacii nu-i sfâșie, ci doar se uită în ochii lor cu jale. Dacă le aruncă cineva pâine, ei mănâncă, iar pe oi doar le sugrumă, nu le mănâncă. Cine își amintește și-l strigă pe vârcolac pe nume omenesc, el redevine imediat om. Se spune că vârcolacii sug sângele la fel ca vrăjitoarele.

Credința în vârcolaci există la toate popoarele indo-europene, iar polonezii cred că oamenii devin vârcolaci de două ori pe an: de Crăciun și de Rusalii, exact atunci când vrăjitoarele se adună pe Muntele Pleșuv. Vârcolacii împreună cu vrăjitoarele și strigoii fac parte din aceeași categorie mitică; sunt creaturi semimitice, care se află la tranziția de la imaginile mitice zoomorfe la cele antropomorfe ale norilor. În mitologia populară, norii sunt adesea descriși ca o haită de lupi, iar pe Sfântul Gheorghe fantezia populară l-a pus păstorul haitei de lupi, transferând asupra lui atributele lui Hromovyk, ca păstor al turmei cerești.

**PANTEISMUL ÎN MITOLOGIA UCRAINEANĂ,
METAMORFOZELE, FACEREA LUMII,
STEJARUL – COPACUL LUMII, REMINISCENȚA
DUALISMULUI, CREAREA OMULUI**

METAMORFOZELE

Religia panteistă asigură un cadru larg pentru nașterea poeziei populare; aceasta umple întreaga lume, cerul și pământul cu zeități, însuflețește, prin fantezia omului, natura moartă, înzestrează cu gândire, limbă, glas stelele, soarele, luna, pădurea, florile, păsările și animalele, pe când mono-teismul privează toate acestea de viață, aceasta fiind rezervată doar lui Dumnezeu și sufletului omului. Totul trebuie să tremure de frică în fața lui Iahve al evreilor, totul trebuie să moară doar privindu-L; în fața Lui, totul este moarte și doar în El este viață, în timp ce religia panteistă a făcut din lume un fel de templu fermecat, plin de viață, de tot soiul de minuni, unde toate aveau gândire și grai la același nivel cu omul și cu zeii.

La baza dezvoltării extraordinare a poeziei populare ucrainene a stat religia panteistă veche, cu concursul măreției naturii și al bogatei fantezii populare. Panteismul era cauza metamorfozelor, a transformării poetice a oamenilor în copaci, în flori, în stele, în păsări, în animale, pe care le găsim în poezia populară ucraineană. Unele metamorfoze sunt foarte asemănătoare cu cele grecești și romane, confir-

mând ideea că religia ucraineană veche era panteistă, când omul, ca microcosmos, se dizolvă într-o parte a naturii, din care îl scosese vechea mitologie.

Poezia populară ucraineană abundă în metamorfoze. Există cântece, în care este descris cum fata Hanna se descompune și se transformă în copac, în iarbă, în rouă și în flori. Odată, Hanna le-a dus, pe câmp, celor doi frați ai săi prânzul. Ambii frați erau necăsătoriți. Așezându-se să ia masa, i-au dat surorii să țină calul. Hanna a observat la frații săi un neadevăr și a sărit în marea albastră. Încercându-se în mare, ea spunea ca din marea aceea oamenii să nu ia apă, să nu se adune spuma mării, să nu se atingă roua de pe iarbă, să nu se taie mestecănul în pădure, să nu se rupă călina în luncă, să nu se rupă porumbe și pere, deoarece apa din mare este frumusețea Hannei, iar roua de pe iarbă – părul ei. Trupul ei s-a transformat în mestecăn, fețișoara ei a devenit călină, ochii – porumbe, iar sufletul – pară¹. În alt cântec, cosița Hannei devine iarba mătăsoasă², corpul – pește, sângele – apă, frumusețea chipului – călină, iar sufletul – măr.

Metamorfoza Hannei în mestecăn este similară cu cea a nimfei Daphne a lui Ovidiu în laur. Apollo s-a îndrăgostit de Daphne, însă aceasta nu i-a răspuns la iubire, deoarece dorea să rămână veșnic fecioară. Apollo fuge după ea, fiind gata s-o prindă, însă imediat corpul ei este învăluit în scoarță, mâinile i se transformă în ramuri, cosițele, în frunze de laur, picioarele i-au prins rădăcini, ea devenind laur. Mitul despre Hanna, aidoma celui despre Daphne, amintește de cântecul de vară legat de Kupailo, despre un frate care și-a

---

¹ Чтенія Имп. Общ., III, 679.

² Из черніг. в. 1861, 13.

ucis sora, peste care a semănat semințe de mac, iar din ea a crescut trifoiul. Aici, observăm că o zeităte luminoasă, care se apropie cel mai mult de zeița-nor, din cauza minciunii sau a iubirii, se descompune și se transformă într-un element al naturii. O asemenea transformare a fetei în copac găsim și în alte cântece¹. O mamă și-a luat noră, însă nu ca s-o iubească. Și-a condus fiul la drum, iar pe noră a trimis-o în câmp să scoată tot inul, altfel să nu se întoarcă acasă. Nora nu a scos inul, a înnoptat pe câmp, iar dimineața s-a transformat în plop. Fiul s-a întors acasă și i-a povestit mamei că a văzut pe câmp un plop atât de frumos, cum altul pe lume nu-i, care strălucește fără soare și se leagănă fără vânt. Mama i-a poruncit fiului să taie acel plop. Acesta a lovit cu toporul o dată, iar din plop s-a prelins sânge, a lovit a doua oară, iar plopul s-a aplecat, după care a spus să nu îl taie, pentru că este iubita lui. Metamorfoza nurorii este similară cu cea a surorilor lui Phaeton, care, de tristețe și de disperare din cauza fratelui, se transformă în plop. Mama lor a venit în fugă și a început să sfâșie scoarța și să rupă crengile, iar din scoarță și din crengi a început să picure sângele.

Băiatul, blestemat de mamă, s-a transformat în paltin. Mama l-a alungat pe fiu, blestemându-l să devină paltin, iar calul lui să devină piatră. După ce și-a blestemat fiul, mama s-a dezmeticit și a plecat la târg, în oraș, să-l caute. Ea întreba de el, îi privea pe toți în ochi, dar în zadar. Întorcându-se acasă, ea s-a așezat sub paltin și a rupt o crenguță. Atunci a auzit din copac glasul fiului care-i spunea că frunzele copacului sunt părul și buzele lui, crenguțele subțiri sunt degetele lui, iar calul lui sur a devenit piatră. În alte cântece, femeia

---

¹ Южно-русс. песни Метленск., 286.

își blestemă soțul care se transformă în paltin, iar calul său, în piatră. A ieșit femeia în câmp să secere, a văzut paltinul și a vrut să se adăpostească sub el de ploaie. Atunci ea auzi din paltin vocea soțului său. Uneori, în cântece, se transformă împreună în copaci cazacul și fata. Un cazac a fugit cu iubita sa și nu a putut să se cunune niciunde: în toate satele unde ajungea, nu-l găsea pe preot acasă. Și s-a transformat, pe deal, cazacul în porumbar, iar, în vale, fata a devenit călin. Au ieșit mamele lor să culeagă porumbe și să rupă călină și ambele și-au recunoscut copiii¹.

Motivul transformării oamenilor în flori și în ierburi apare frecvent în poezia populară ucraineană. Povestea despre floarea *frățiorul-și-surioara*, din cântecul popular ucrainean, este despre un cazac care și-a găsit o fată frumoasă, pe care a luat-o de soție. După ce s-au căsătorit, ei au început să se întrebe unul pe celălalt din ce neamuri se trag. Cazacul a spus că este fiul unui preot din Kiev, pe nume Ivanenko, iar fata a spus că și ea este din Kiev, tot fiică de preot, pe nume Ivanivna. Atunci, ei s-au despărțit și au luat drumul munților, unde s-au transformat în floarea *frățiorul-și-surioara*: fratele a devenit o frunză galbenă, iar fata una albastră. Cine va rupe acea floare, acela îi va pomeni și va înălța lui Dumnezeu o rugăciune pentru ei². Într-un alt cântec, în respectiva floare se transformă o mamă cu fiica ei. O tânără văduvă a născut doi fii, le-a dat numele de Ivan și Vasyl, i-a pus într-o corabie și le-a dat drumul pe mare. În al 18-lea an, s-a dus să ia apă și a văzut că de mal se apropie doi tineri cazaci de pe Don. Ea i-a plăcut unuia, care a luat-o de soție, iar celuilalt

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1866, III, 712. Южно-русс. песни Метленск., 290. Малорусск. сборн. Мордовщ., 232.

² Двісті пісень М. Вовчка.

i-a dat-o pe fiica ei. Aflând că cei doi cazaci sunt fiii ei, ea s-a transformat într-o floare albastră, iar fiica ei, într-o floare galbenă. Din Vasyl, care a fost ademenit și gădilat de rusalce, au crescut albăstrele.

Scumpia, menta și brebenocul au crescut din cenușa care a rămas după ce trei fete orfane au ars. Din cauza faptului că fetele nu au păzit mătasea aurie a cânepii, mama vitregă le-a dat foc fetelor, iar din cenușa aceea au crescut scumpia, menta și brebenocul¹. Florile albe au crescut din cenușa unui băiat otrăvit de soră, cenușă care a fost împrăștiată pe câmp². Rozmarinul și crinul au crescut pe mormintele lui Ianyciko și Hannecika. Erau două vecine și aveau doi copii: una avea un fiu, pe nume Ianyciko, iar cealaltă avea o fiică, pe nume Hannycika. Ei se iubeau așa de mult, încât chiar și în biserică, jucându-se, își aruncau unul altuia un măr de aur, dar, din nefericire pentru Ianyciko, mama fetei nu a vrut s-o dea pe Hannycika după el. „– Eu voi muri, mamă, voi muri după Hannycika!” îi spuse Ianyciko mamei. „– Fiule, nu muri!” îi spuse mama. „Voi porunci să se construiască o cârciumă. Vor merge oamenii la cârciumă și atunci o va lăsa mama și pe Hannycika”. S-a cerut Hannycika la cârciumă, dar mama a certat-o și nu a lăsat-o. „– Voi muri eu, mamă, voi muri după Hannycika!” îi spuse fiul mamei. „– Nu muri, fiule!” îi spuse mama. „Voi porunci să se construiască un pod din curele. Și vor merge domnii și domnițele pe acel pod și o va lăsa mama și pe Hannycika”. A construit ea și podul, dar pe Hannycika tot nu a lăsat-o mama. Atunci mama lui Ianyciko a contruit o biserică, dar mama Hanecikăi nu a lăsat-o nici la biserică.

---

¹ Малорусск. сбори. Мордовщ., 230.

² Чтения Имп. Общ., 1863, 4, 309; 1864, 184.

Ianyciko a murit, iar coșciugul lui l-au dus în biserică. Hannycika a fugit de-acasă, s-a agățat de coșciug și a murit și ea. Atunci i-au înmormântat lângă biserică. Pe Ianyciko de o parte a bisericii, iar pe Hannycika de cealaltă parte. Pe mormântul lui Ianyciko a crescut rozmarinul, iar pe mormântul Hannecikăi a crescut brebenocul. Și au crescut ele, au crescut, până ce au ajuns deasupra bisericii, unde și-au unit vârfurile. Mama Hannycikăi a pus o scară și a tăiat vârfurile¹.

Există numeroase cântece în Ucraina și în Belarus cu subiect asemănător, în care se povestește despre o soacră care nu-și iubește nora și o otrăvește, iar soțul, de disperare, bea și el otravă și moare. Pe mormintele lor cresc paltinul, plopul sau mesteacănul². Și în basmele ucrainene, întâlnim destul de multe metamorfoze, ca, de exemplu, cea a sufletului fratelui ucis care se transformă într-un fluier de soc, ce demască moartea sa nevinovată³. Sufletul fetei Marusia, chinuită de strigoii, a trecut în floarea ce a crescut pe mormântul ei. Un fiu de boier a sădit-o în ghiveci și a pus-o în casa sa. Noaptea, floarea s-a mișcat, a căzut pe jos și s-a transformat într-o frumoasă fată⁴. În poezia ucraineană populară, sufletele oamenilor se transformă în mere și în pere. Sufletul Hannei care s-a înecat în râu a devenit pară. Într-o povestire foarte populară în Ucraina, este vorba despre un haidamac, despre sufletul mamei și al tatălui său și ale tuturor celor pe care i-a ucis, ce au devenit mere ale copacului care a crescut dintr-o creangă uscată, pe care el a sădit-o și a udat-o, aducând apă din iaz în gură toată viața lui.

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1866, III, 710.

² Этнограф., сборн., ч. V. билор. писм.

³ Южно-русс. сказки Рудченко, I, 156, 159.

⁴ Поэтич. возр. Славян Афанасьева, II, 498.

Metamorfozele ucrainene ale oamenilor în flori amintesc de metamorfozele grecești. Prințul Hiacinthus din Laconia a fost ucis accidental de discul lui Apollo, devenind o floare albă cu punctulețe roșii, numită iacint sau zambilă. Afrodita l-a transformat pe iubitul Adonis într-o anemonă, iar Narcis, mândru de frumusețea sa, s-a îndrăgostit de el însuși, dar, de durere, a devenit narcisă.

Poezia populară abundă în transformarea oamenilor în păsări și în animale. În cântece, cel mai adesea, este descrisă metamorfoza în cuc. O noră nefericită se transformă în cuc. Mama și-a forțat fiica să se căsătorească în ținut străin și i-a interzis s-o viziteze timp de șapte ani. De durere, fiica a devenit cuc, a zburat la mamă, s-a oprit lângă casă și a început să cânte ca mama să audă și să iasă din casă. În unele cântece, fiica se transformă în cuc deja după moartea mamei¹. În cuc se metamorfozează și mama, de dor după fiul său; ea a zburat la mormântul fiului ei, rugându-l să-i dea mâna din mormânt.

Se spune că ciocănitoarea și cucul erau cândva oameni, după care Dumnezeu a făcut în așa fel încât au devenit păsări. Dacă cineva se apropie de cuibul unei ciocănitoare va auzi cum aceasta suspină, deoarece o doare capul cum tot bate cu ciocul în copac². Doi gemeni au devenit cuc și privighetoare. O fată nu a ascultat-o pe mama ei și s-a căsătorit cu un șarpe. Copiii s-au născut oameni, iar mama i-a dus în sat într-o trăsură de aur, pentru a-i boteza. Auzind acest lucru, bunica copiilor a venit în fugă pentru a-i omorî. Văzând moartea iminentă, fiica a spus: „– Zburați, copilași, în

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1863, 4, 196.

² Записки Куліша, II, 36.

lume în chip de păsări: Tu, fiule, fii privighetoare, iar tu, fiica mea, fii cuc!". Privighetoarea a zburat în lume pe fereastra din dreapta a trăsurii, iar cucul, pe fereastra din stânga. A dispărut și mama, doar urzica a acoperit drumul¹.

În Basarabia, poporul ucrainean povestește că barza era odinioară om. Cândva, demult, la începutul veacurilor, Dumnezeu i-a dat omului un sac legat și i-a spus: „- Ai grijă, să nu-l desfăci și să nu te uiți în sac, ci du-l și aruncă-l în apă". Omul nu s-a abținut și a dezlegat sacul. De-acolo au ieșit broaște, șerpi, șopârle, vipere, și de-atunci există în lume toată această spurcăciune. Atunci Dumnezeu l-a transformat pe acel om în barză, poruncindu-i să mănânce toate acele lighioane, pentru a nu se înmulți foarte tare în lume. Această legendă amintește de mitul grecesc al cutiei Pandorei, prima femeie din lume căreia Dumnezeu i-a dat o cutie, interzicându-i s-o deschidă. Pandora nu a rezistat tentației, a deschis cutia, iar de-acolo au ieșit în lume toate relele. Porumbelul era cândva băiat. Un moș și o babă aveau o fiică și un fiu. Ei o iubeau pe fiică, dar pe fiu îl urau, așa că l-au ucis. Fiica a îngropat oasele fratelui sub masă, le-a udat, iar din ele a ieșit un porumbel cenușiu care s-a așezat pe o prăjină și a povestit că a fost omorât de tatăl și de mama sa².

Există, în popor, povești despre transformarea oamenilor în animale. Astfel, ursul era cândva morar. În vremuri pe când Dumnezeu împreună cu Petru umblau pe pământ, morarul s-a gândit să-l sperie pe Dumnezeu. El și-a pus cojocul întors pe dos și s-a așezat sub un pod. Seara, când Dumnezeu împreună cu Petru treceau peste pod, morarul a sărit

---

¹ Записки Куліша, II, 36.

² Южно-русс. сказки Рудченко, II, 35.

de-acolo și a răcnit precum ursul. „– Să răcnești ca ursul de azi și până-n veci vecilor!” a zis Dumnezeu; după rostirea acelor cuvinte, jocul s-a lipit de morar, iar el a devenit urs. Se povestește că un om rău și soția acestuia s-au transformat în urși după ce și-au luat cojoacele invers, cu intenția să-i sperie de sub pod pe Petru și Pavel¹. Motivul metamorfozei oamenilor în urși amintește de motivul pentru care Zeul Bachus i-a transformat pe corăbierii tirenieni în pești.

Zeul Bachus i-a rugat să-l ducă pe insula Naxos, însă ei l-au păcălit și l-au dus în alt loc. Din cauza aceasta le-au crescut cozi și aripioare, devenind pești. Deseori, se întâmplă să auzi în popor cum oamenii se transformau în vârcolaci. O slugă a observat cum stăpânul său s-a rostogolit după șopron, peste un ciot și a devenit vârcolac, fugind în pădure. Și sluga s-a rostogolit peste același ciot, transformându-se în vârcolac și fugind în pădure. Mult timp a alergat el cu lupii și nu mai știa cum să facă să redevină om. Se întâmpla să vină la gard și să se uite cu jale în ochii stăpânului, dar câinii îl goneau imediat în pădure. Și, totuși, stăpânul și-a amintit de el, l-a rostogolit peste ciot în sens invers, iar el a redevenit om, slujindu-l pe stăpân. Era slab ca o scândură și zgâriat de câini². Se povestește cum, odată, niște bărbați au înnoptat în desiș; s-au culcat, când, în spatele căruței, aud un geamăt de om. A doua zi, au pornit spre casă și au văzut că după ei, în spatele căruței, aleargă un lup slab ca o scândură și li se uită drept în ochi cu atâta jale, încât își sprijină capul de căruță. Bărbații i-au aruncat o bucățică de carne, dar el nu a luat-o; i-au aruncat o bucățică de pâine și el a înhățat-o și a fugit în

---

¹ Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, III, 552.

² Записки Куліша, II, 35.

desiș. Au ajuns acasă, iar un moș le-a povestit cum, în sat, a dispărut un flăcău, devenind lup¹. În Belarus, se povestește că, la o nuntă, un vrăjitor i-a transformat pe bărbați în lupi, pe femei – în ciori, iar pe mireasă, în cuc².

În Ucraina, în popor, există urme ale credinței transformării sufletelor oamenilor după moarte. O babă descântătoare a observat cum un copil mic s-a ridicat din leagăn, s-a transformat într-un moșneguț cu barbă, a mâncat toată mâncarea din oalele de pe cuptor, și iar s-a culcat în leagăn. Bătrânelul a recunoscut că a fost și pește, și pasăre, și insectă, și animal sălbatic, după care a redevenit om³.

În descrierea metamorfozelor, putem observa că principalul motiv al celor mai semnificative metamorfoze era o nedreptate, o nefericire. Fata Hanna se îneacă în mare și se dizolvă în natură din cauza unei mari nedreptăți, provocate de doi frați necăsătoriți, faptă nementionată în cântec. Ivanenko și Ivanivna au devenit flori din cauza faptului că mariajul lor era incestuos. Fiul s-a transformat în paltin din cauza blestemului mamei. Fiica zboară la mamă sub forma unui cuc, fugind de viața amară din locurile străine. Orfanii se metamorfozează în ierburi din cauza răutății mamei vitrege. Chinuiți de o mamă rea, din Ianyciko și Hannusia, din iubirea lor nefericită, cresc rozmarinul și crinul. Pe mormântul unui flăcău ucis fără temei, crește călinul, iar fluierul făcut din el cântă despre moartea sa nedreaptă. În asemenea metamorfoze, există un singur motiv: nedreptatea și moartea abuzivă a tinerei și frumoasei fete și a băiatului, ai căror

---

¹ Записки Куліша, II, 35.

² Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, III, 55.

³ Записки Куліша, I, 305.

dușmani nu sunt străinii, ci chiar membrii familiei. Același motiv al metamorfozelor este asemănător cu cel din cauza căruia zeul luminii, învins de forțele întunericului, care nu-i erau deloc străine, ci erau parte a aceleiași naturi, se schimbă în alte forme, se dizolvă în elemente ale naturii. La baza motivului transformării oamenilor în animale, care este foarte variat în poveștile populare, a stat schimbarea formei norilor pe cer, ca dușmani ai zeului luminos.

Metamorfozele poeziei ucrainene populare își trag rădăcinile din vechea religie panteistă. Dacă însuși zeul lumii s-a distrămat, luând chipul lumii, și omul, ca microcosmos, poate, de asemenea, să ia diferite forme. Metamorfozându-se, omul se întoarce la formele familiare lui, ale vieții universale, de unde, prin forța vieții, a ieșit în lume. În vremurile imemorale, omul nu se deosebea de animale, de păsări, chiar și de copaci și flori și se uita la natură ca la sine însuși. Și acum poporul crede că toate animalele și păsările vorbeau precum omul¹. Se povestește că un om, în noaptea de dinainte de Crăciun, a auzit cum doi boi vorbeau între ei: „– Hai să ne culcăm, căci mâine îl vom înmormânta pe stăpân”. Omul s-a speriat așa de tare, încât, de cum a intrat în casă, a și murit. Se mai povestește despre un ciumac, care, făcând un popas în stepă, a fluierat și a adunat la el toți șerpii. I-a strâns pe toți într-un cazan și i-a pus la foc să fiarbă. A schimbat apa de două ori, a pus crupe de mei și a fiert terci, a mâncat bine, după care i-a poruncit slujitorului să spele cazanul. Slujitorul a văzut tot ce s-a întâmplat și nu s-a putut abține: a adunat resturile de terci de pe pereții vasului și le-a mâncat. Și i s-a întâmplat o minune: a auzit

---

¹ Записки Куліша, II, 36.

cum vântul leagănă iarba în stepă, iar iarba șoptește: „– Eu lecuiesc de această boală, iar eu, de aceasta”. A mers slujitorul să înjuge boii, iar ei spun: „– Iată că deja vine să ne pună jugul”¹.

Motivul panteistic, la poporul ucrainean, a făcut ca toată natura să fie vie, inteligentă, să aibă glas și să gândească. Din această cauză, iubirea de natură din cântece, însuflețirea ei sunt atât de profund și pe larg zugrăvite în poezia populară; din această pricină, în cântecele ucrainene, fata vorbește cu stelele și luna, își împodobește capul cu stele, aidoma florilor, se sfătuiește cu copacul, când se află în ținut străin, îmbrățișează paltinul ca pe-un tată, iar plopul ca pe-o mamă; de aceea cazacul ucrainean vorbește cu tovarășul său, calul, îl roagă pe vultur să-i ducă de veste fetei iubite, familiei în Ucraina, aude cum, în stepă, mormintele vorbesc cu vântul. Aproape în fiecare cuplet al cântecului, se ia o imagine din natură, pentru a se face analogia cu fiecare idee, cu cuvântul cazacului și al fetei, încât, adesea, se exagerează. Florile, ierburile, păsările, apa, cerul cu stelele, luna și soarele, toate acestea sunt analoage sufletului uman, tristeții și bucuriei, lacrimilor și râsului.

---

¹ Поэтич. воззр. Славян Афанасьева, II, 574.

FACEREA LUMII ȘI COPACUL LUMII

În colinde, până în zilele noastre, s-a păstrat o viziune foarte veche în ceea ce privește facerea lumii. Este descris limpede că doi porumbei au creat lumea: „Era, cândva, la începutul veacurilor; / Pe-atunci nu era nici cerul și nici pământul, / Nu era nici cerul, nici pământul, doar marea albastră. / Iar în mijlocul apei, doi stejari. / S-au așezat doi porumbei; / Doi porumbei pe doi stejari, / Au început să se sfătuiască, / Să se sfătuiască și să huruie, / Cum putem noi să creăm lumea? / Ne vom afunda pe fundul mării, / Vom scoate nisipul mărunț, / Nisipul mărunț, pietricele albastre; / Vom semăna nisipul mărunț, / Pietricele albastre le vom sufla. / Din nisipul mărunț se vor face pământul negru, / Aparece, iarba verde, / Din pietricelele albastre – cerul albastru, / Soarele strălucitor, luna luminoasă, / Luna luminoasă și toate stelele”¹.

Înainte de toate, până la facerea lumii, când nu exista nici cerul și nici pământul, putem observa doar marea albastră, iar, în mijlocul acesteia, doi stejari. În alte variante ale colindelor, este vorba despre paltinul verde, dar, în cântecele ucrainene, paltinul este sinonim cu stejarul. Acest copac joacă un rol important în colinde, urări, fiind menționat chiar și în cântecele de primăvară și în cele de vară, legate de Kupailo. În alte cântece, acel copac este pinul, cel care stă în mijlocul curții, frumos și strălucitor precum aurul și ar-

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 5.

gintul¹; el se laudă cu frunza mare și subțire, cu trunchiul gros și cu vârful bogat². Frunzișul și scoarța lui sunt aurii, iar roua perlată; el se mai numește și copacul-raiului: are trei vârfuri și plutește pe niște râuri, pe o mare³; în acel copac, se află o corabie, iar, în corabie, stă o domniță. Pe acel copac minunat, stau doi, uneori, și trei porumbei, însă cel mai adesea, în colinde, apare un șoim sur care își face cuib în vârful. La baza cuibului, pune brebenoc și lujer, îl împrejmuiește cu măracini, în mijloc, așază floarea de călin, iar, deasupra, aur curat⁴. În scorburi, printre crengile aceluia copac, roiesc albinele, iar, sub copac, trăiesc castori negri și vulpi. Pe crengi, stau cucul cenușiu și privighetoarea. Din copac picură rouă, iar din roua aceea se formează izvoarele.

Acest copac al lumii, în mijlocul mării largi, cu asemenea atribute mitice, ne transpune în trecutul îndepărtat al concepției indo-europene mitice asupra lumii. Un copac asemănător, cu aceleași atribute, era cunoscut încă de hinduși; ei îl numeau smochin, care creștea cu rădăcinile în sus în cel deal treilea cer de sus al lumii eterne, lăsându-și în jos crengile și peste cerul senin, și peste cerul înnorat și cețos. Din frunzele lui picură *amrita*, o băutură cerească dulce. Sub acel copac, cresc plante tămăduitoare și trăiesc sufletele celor drepti. El susține toate lumile, iar din el zeii au făcut cerul și pământul. Deasupra copacului, stau două păsări, iar, pe crengi, altele care beau din el sucul dulce. Însuși zeul Agni se ascunde printre crengile lui. În mitologia Zend-Avesta (persană), este vorba despre același copac, pe vârful căruia

---

¹ Труды Чубинск., III, 418. Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 3.

² Чтенія Имп. Общ., 1866, I, 608.

³ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 30.

⁴ *Ibidem*, 60, 68.

stă o pasăre, asemănătoare cu vulturul, iar o alta stă sub copac, culege semințe și le dă drumul pe apă, pentru a fi duse în toată lumea. Sub copac, cresc ierburi albe, din care se face băutura divină *soma*, dătătoare de sănătate și nemurire. În Edda scandinavă, frasinul este copacul lumii, cel care și-a întins ramurile peste întreaga lume. De sub ramurile lui, curg izvoare sfințite, din frunze, picură roua, pe ramuri, stau șerpi, cerbi și veverițe, iar, deasupra, stă vulturul. În mitologia slavă, foarte puțin se amintește de un asemenea copac. În poezia sârbă, copacul lumii se referă la copacul vieții din Biblie, iar rușii abia pomenesc despre un stejar viguros, aflat pe insula Buian.

În cântecele ucrainene, copacul lumii este imaginea norilor care acoperă întreg cerul. Roua perlată, pânza aurie, albinele în scorburi și izvoarele de sub copac sunt metafore ale ploii și ale rouăi, acele băuturi cerești care dau viață naturii. Marea albastră, spațiul larg în mijlocul căruia crește copacul lumii, este simbolul imensității celeste, azurii, în mijlocul căreia plutesc norii. Păsările și animalele de pe crengile copacului lumii reprezintă simbolul vânturilor care ajută la fertilizarea naturii, răspândind semințele în lume¹. Cel mai important rol de pe copacul lumii îl au doi porumbei și șoimul sur. Cuibul său, situat în vârf, este construit din asemenea materiale care, în poezia ucraineană, reprezintă simboluri mitologice ale lumii. Culoarea roșie a călinei, în toate

---

¹ În afara copacului lumii, mai există o imagine a norilor, specific ucraineană. Domnul Gospodar, adunând grânele de pe câmp, le duce lângă Dunăre, le așază în snopi și pune în vârful lor Șoimul cenușiu, care se uită de sus spre Dunăre și vorbește cu peștele Vizba. În locul copacului lumii, vedem un snop ca imagine a norilor. Чтения Имп. Общ., 1842, I, 117.

cântecele ucrainene, simbolizează frumusețea și lumina; porumbarul, focul de spini joacă un rol major în mitologia ucraineană, fiind asociat cu semnul fulgerului sau al razei de soare, având același rol și în mitologia hindusă.

În Vede, se povestește despre zeul Indra, care, odată, s-a transformat în șoim, pentru a fura din nori nectarul. Paznicul acelei băuturi a fugit după el și l-a ținut; din șoim au căzut pe pământ o pană și o gheară, iar din acestea au crescut spini pe copac. Aurul curat care acoperă cuibul de șoim este simbolul luminii sau al soarelui. Însuși șoimul care are cuibul aurit pe vârful copacului lumii reprezintă imaginea zeului luminos, a vechiului zeu al tunetului, Indra. Din variantele colindelor, se poate remarca faptul că acei doi porumbei nu sunt simple păsări. Într-o colindă, este vorba despre doi porumbei care s-au ridicat și au zburat, acoperind stepele cu aripile lor și înveselind întreaga lume cu glasurile lor, de răsună pădurile; chiar ei spun că nu sunt simpli porumbei, ci doi îngeri¹.

În altă colindă, se vorbește, pur și simplu, că, în biserică, în fața Maicii Domnului, a înflorit un trandafir, iar din acel trandafir „apare o pasăre; dar nu este pasăre, ci însuși Domnul”². De copacul analog cu stejarul lumii, conform unei alte colinde, atârnă un leagăn, iar, în leagăn, se află copilul divin, pe când într-o altă variantă, de copac atârnă un leagăn cu un copil, pe care-l leagănă mama și care se joacă cu el cu un măr. Acel copil este mândru; el se joacă și cântă frumos. Pe același copac, împreună cu copilul stă un șoim³. Au venit

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 22.

² Чтенія Имп. Общ., 1866, I, 7.

³ Чтенія Имп. Общ., 1872, I, 120, 118.

vulturii, au luat copilul divin și l-au dus în ceruri¹. Adesea, în colinde, se întâmplă ca păsările să construiască vechea biserică, cu trei gemulețe și sălcii, care slujește drept emblema lumii. Din toate acestea, observăm că păsările mitice, doi porumbei și un șoim, reprezintă zeitățile luminoase ale focului, fulgerului, tunetului sau ale soarelui, care trăiesc pe cerul cel mai înalt, deasupra copacului lumii, deasupra norilor cerești, în spațiul celest.

Acei porumbei mitologici au creat lumea: ei au făcut din piatră albastră sau aurită cerul cu soarele, luna și stelele, iar pământul l-au făcut din nisip. Culorile albastru și auriu, în mitologie, sunt metafore ale luminii, iar pietrele prețioase reprezintă stelele care revarsă lumina precum niște diamante. Din toate acestea, putem observa că principalele elemente din care divinitatea luminoasă a creat lumea erau lumina și elementul dur, iar copacul lumii pe care stăteau porumbeii, ca simbol al apei cerești, indică spre al treilea element inițial al originii universului – apa. Motivul unui asemenea mit despre crearea lumii era, firește, norul de vară cu ploaie și tunete, deasupra căruia fie strălucește soarele, aidoma cuibului de foc auriu al șoimului, fie strălucește fulgerul, din care picură pe pământ ploaia-rouă perlată. Și toate acestea dau viață naturii, o trezesc din somnul de moarte al iernii, chemând-o la mișcare neobosită, la viață nouă, perpetuă.

---

¹ Чтенія Имп. Общ., 1864, I, 43.

REMINISCENȚA DUALISMULUI

În Ucraina, în popor, există povestiri despre geneza lumii, în care se poate observa, pe lângă influența creștină, și o reminiscență a viziunii dualiste asupra nașterii lumii, pătrunsă, firește, odată cu cărțile bulgărești de orientare bogomilică. Însăși forma prozaică a povestirilor indică faptul că nu sunt atât de vechi precum cele amintite de noi anterior: „Când Dumnezeu S-a gândit să creeze lumea, i-a spus celui mai mare dintre îngeri, Satanail: «– Ce zici, arhanghelul meu? Hai să creăm lumea!». «– Să mergem, Doamne», spuse Satanail. Iată că s-au dus ei deasupra mării, iar marea era atât de întunecată, de parcă nu avea fund. Așa că Dumnezeu îi zise lui Satanail: «– Vezi acel abis?». «– Văd, Doamne!». «– Du-te, zice, în acel abis, chiar pe fundul mării, și adu-mi un pumn de nisip, dar ai grijă, când vei lua, să zici în gând: *te iau pe tine, pământule, în numele lui Dumnezeu*». «– Bine, Doamne!» spuse Satanail și se cufundă în abisul mării, pe nisip, și simți invidie. «– Nu, spuse, Doamne! Voi adăuga și numele meu, ca să fie și numele Tău, și numele meu. Ia el nisip și spune: *Te iau, pământule, în numele lui Dumnezeu și al meu!*». A venit vremea să-l scoată afară, dar apa a dizolvat nisipul. În zadar strângea el pumnul, n-ai cum să-l înșeli pe Dumnezeu. A ieșit din mare, dar fără nisip, întrucât a fost luat de apă. «– Nu glumi, Satanail, zise Dumnezeu, du-te, din nou, și nu pomeni numele tău». S-a dus, iarăși, Satanail și zice: *Te iau pe tine, pământule, în numele lui Dumnezeu și al meu!* Dar nici acum nu a putut aduce nisip. Abia a treia oară, zise Sata-

nail: *Te iau, pământule, în numele Domnului!* Și, iată, a adus nisip; și nu a mai strâns pumnul, ci l-a adus în palmă, ca să fie spălat de apă. Și luă Dumnezeu acel nisip, și umblă pe mare, și-l semănă”.

Iar Satanail, ce să vezi? Începu să-și lingă mâna: măcar un pic, gândi el, să ascund pentru mine, și, mai apoi, să fac pământ. Iar Dumnezeu, terminând de împrăștiat nisipul, spuse: «– Deci, Satanail, nu mai este nisip?». «– Nu mai este, Doamne!». «– Atunci, trebuie binecuvântat! Și a binecuvântat Dumnezeu pământul în cele patru zări, și pământul a început să crească. Dar și ceea ce era în gura lui Satanail creștea..., încât îi plesnea gura. Și Dumnezeu îi spuse: «– Scui pă, Satanail!». Și acela a început să scuie și să arunce din gură; și unde scuipa, acolo creșteau munții, și unde arunca din gură, acolo creșteau stâncile. Iată de ce la noi pământul nu este neted. Și se mai zice că acei munți și acele stânci, Dumnezeu știe până când ar fi crescut, dacă Petru și Pavel nu i-ar fi blestemat, iar de-atunci au încetat să mai crească. Și Dumnezeu îi spuse lui Satanail: «– Acum, zice, a mai rămas să binecuvânteț pământul, dar să-l lăsăm să crească, iar noi să ne odihnim». «– Bine, Doamne!» zise Satanail. Și s-au culcat. Dumnezeu se odihnește, iar Satanail se tot gândește cum să facă să ia pământul. Așa că Îl ridică pe Dumnezeu și fuge cu El să-l arunce în apă, dar nu găsește marea; fuge spre miazănoapte, nici acolo nu e. A fugit în toate cele patru zări, dar fără rost. Când își dă seama că nu poate face nimic, Îl duce pe Dumnezeu la locul lui și se culcă și el lângă El. A stat culcat cât a stat, după care îl trezește pe Dumnezeu: «– Trezește-te, Doamne, să sfințești pământul»¹.

---

¹ Очова, 1861, 1.

Se mai povestește că Dumnezeu a creat din acel nisip, pe care dracul l-a adus sub unghii, încă atâta pământ, cât să aibă amândoi loc unde să se culce. Iată că s-au culcat unul lângă celălalt: Dumnezeu, la răsărit, iar dracul, la apus. Când dracului i s-a părut că Dumnezeu a adormit, a început să-l împingă spre margine, să cadă în mare și să se înece. Și pământul a început să se întindă mult, spre răsăritul soarelui. Atunci, dracul l-a împins pe Dumnezeu înspre apus, apoi spre miazănoapte și spre miazăzi, și peste tot pământul se întindea în lung și-n lat. Dumnezeu s-a ridicat și s-a dus în cer, iar dracul, după el. Auzind el cum îngerii din cer îl slăvesc pe Dumnezeu prin cântece, vru și el să-și creeze atâtea spirite. Așa că, udându-și fața și mâinile cu apă, el stropi îndărătul său și făcu atâția draci, încât nici îngerii nu mai aveau loc în cer. Dumnezeu i-a poruncit lui Ilie să pogoare asupra lor tunetul și fulgerul. Ilie a tunat și s-a pornit o ploaie timp de 40 de zile și 40 de nopți, și, odată cu ploaia, au căzut din cer și toți dracii. Și până în ziua de azi, mulți dintre ei rătăcesc pe sub cer sub formă de foc, ajungând abia acum pe pământ.

În aceste povestiri populare, doar numele de Dumnezeu și de Satanail sunt creștine. La baza lor stă dualismul, întemeiat pe fondul vechi panteist. Și Dumnezeu, și Satanail, amândoi sunt veșnici și egali între ei. Dumnezeu se sfătuiește cu Satanail și-l roagă să creeze lumea împreună cu El nu ca pe o slugă, ci ca pe un egal al Său. Dracul se comportă cu Dumnezeu ca și cu un prieten apropiat. Dumnezeu creează pământul cu mâinile diavolului, trimițându-l în abis după nisip, iar dracul reușește să facă și el partea sa din lucrare, creând munții și stâncile. Dumnezeu și-a creat îngerii, pentru a-i aduce slavă în cer, iar diavolul și-a creat dracii, dorindu-

și, cu siguranță, și el glorie. În aceste povestiri, remarcăm, în mod evident, ideile bogomile dualiste aduse din Asia Mică de către ereticii maniheiști, ei înșiși preluându-le din vechea religie dualistă persană. Aici, îi recunoaștem atât pe luminosul Ormuzd, care a creat spiritele luminoase și tot ce e frumos și bun în lume, precum și focul fără fum, cât și pe întunecatul Ariman, care și-a creat spiritele malefice, stricând creația armonioasă a lui Ormuzd și aruncând în lume întunericul, răul și tot felul de spurcăciuni. Pătrunzând în Bulgaria, prin scrierile apocrife necanonice, bogomilismul a cuprins cu repeziciune întreaga Europă de Sud, printre care Ucraina și chiar și Rusia. Cu toate acestea, neținând cont de elementul dualist târziu, recunoaștem și aici fondul panteist străvechi: acea imensă mare sau întindere vastă pe care plutesc Domnul și diavolul, precum și copacul lumii, având în vârf cuibul de aur și păsări mitice. Acel șoim sur sau cei doi porumbei îl întruchipează pe Dumnezeu, întrucât, la fel ca ei, El a creat pământul din nisip. Aici, doar dracul nu este nici dintr-o parte, nici din alta, fiind împrumutat dintr-un alt sistem. El este așezat în locul copacului lumii, reprezentând norii furoși, forțele întunecate ale iernii, care concurează cu forțele luminoase. Din această cauză, în povestirile populare, dracul stă în spuma mării și țipă, la fel cum urlă și şuieră vântul printre nori, iar apoi creează munții și stâncile, care, în mitologie, sunt simbolul norilor. Acei munți și stânci tot cresc și cresc, precum norii de pe cer care se tot întind, acoperindu-l în întregime. El scutură din mâini și își creează slugi, la fel ca ploaia care se varsă din nori pe pământ.

CREAREA OMULUI

Legenda ucraineană populară despre crearea omului, a sufletului uman și a corpului este la fel ca în mitologia altor popoare indo-europene. În colinde, este vorba despre faptul că oamenii s-au înmulțit și s-au răspândit în lume cu ajutorul unei păsări. Acea pasăre a ieșit din trandafirul care a înflorit deasupra Fecioarei Maria, numindu-se, simplu, forța divină¹. Și Fecioara Maria, din colindă, a luat locul zeiței străvechi a Soarelui, trandafirul este emblema soarelui, în timp ce pasărea mitică este emblema zeității de foc a tunetului și a fulgerului. Conform legendei populare ucrainene, oamenii se trag din cioturi², însă doar corpul omului, pe când sufletul, după unele credințe vechi, se naște din foc. Este populară, în Ucraina, povestea despre un om care și-a luat de nașă moartea. Odată, a venit omul în vizită la nașa sa, undeva sub pământ, iar aceasta avea casa plină de lumânări. Unele dintre ele abia începuseră să ardă, iar altele erau pe sfârșite: „– Ce-i cu aceste lumânări?” o întrebă omul pe nașă, iar ea îi răspunse: „– Fiecare om care trăiește pe această lume are aici lumânarea sa: când el se naște, lumânarea se aprinde, iar când lumânarea se stinge, el moare”. „– Dar unde este lumânarea mea?” întrebă omul. Moartea i-a arătat un rest de lumânare. Omul a început s-o roage să-i mărească lumânarea. „– Mai ții minte că m-ai luat de nașă, deoarece eu

---

¹ Труды Чубинск., III, 447.

² Стеблів Канівськ. пов.

trăiesc în adevăr?” i-a spus moartea, în timp ce restul de lumânare s-a stins, iar omul a murit imediat¹. Despre faptul că omul provine din lemn se menționează într-o poveste populară despre Ivan Telesyk (cert din cuvântul *teslea*²). Un moș și o babă care nu aveau copii și-au făcut un leagăn, în care au pus un lemn. Baba tot legăna acel lemn și îi cânta, până când, a doua zi, lemnul s-a transformat în fiul lor Telesyk sau Telpujok³.

În mitologiile persană, scandinavă, greacă și romană, găsim informația referitoare la faptul că oamenii provin din lemn sau din foc. Grecii credeau că Zeus a creat al treilea trib uman din frasin, iar romanii erau de părere că oamenii se trag dintr-un stejar masiv și din cioturi. În Vede, se vorbește că primul om, Yama, s-a născut din fulger, iar grecul Prometheus a furat focul ceresc și l-a vârat în corpul primului om. Ideea despre crearea corpului uman din lemn și a sufletului din foc le-a fost insuflată oamenilor de fenomenul ceresc al tunetului și al fulgerului din norii de vară, de unde se dezvoltă începutul vieții în natură, unde, în copacul lumii și al vieții, în nori, se aprinde lumânarea vieții lumii și scânteia divină – fulgerul. Nu întâmplător, în colindă, Hromovyk (zeul tunetului) creează lumea, scăpărând din stâncă cu copitele calului său fermecat. Și aici observăm aceeași idee despre începutul vieții umane: fulgerul lovește norul și scapără scânteia vieții lumii.

I. Levytskyi

---

¹ Быть Подолян. Шейк, II, 66.

² *Teslea* – *тесля* (sinonim cu *тесляр*) = dulgher. (n. trad.)

³ Южно-русс. сказки Рудченко, II, 38.

„OCHIUL ATOTCUPRINZĂTOR AL UCRAINEI”

Mitologia ucraineană este una dintre ramurile mitologiei slave, în general, și a celei universale. Își trage rădăcinile din trecutul îndepărtat, din perioada preistorică și precreștină. Chiar înainte de adoptarea creștinismului, triburile slave rășăritene și-au creat o mitologie bogată, care se baza pe credințe populare, având caracter magico-animist. Vechii ucraineni aveau Olimpul lor păgân, divinizau și însușeau natura, credeau în forța ei magică. În afară de zeitățile principale ale Vechii Rusii: Svaroh, Hors, Dajboh, Perun, Veles, Stryboh, Mokoș, Iaryl, Kupailo etc., ei personificau aproape toate fenomenele și forțele naturii: soarele, luna, stelele, tunetul și fulgerul, gerul, vântul, focul, apa, au creat imagini poetice ale sorții, ale diferitelor spirite: lisovyk (spiritul pădurii), vodianyk (spiritul apei), domovyk (spiritul casei), ale dracilor, strigoilor și ale altor spirite rele.

După adoptarea creștinismului, biserica a început lupta cu credințele vechi, interzicându-le și adaptând la tradițiile păgâne credințele sale creștine, obiceiurile și ritualurile. Această luptă a durat secole întregi, cu toate acestea, tradițiile vechi nu au putut fi, practic, dezrădăcinate niciodată. Astfel, în Rusia Kieveană, au început să coexiste două concepții religioase ale poporului: păgână și creștină. Zeitățile păgâne vechi au dubletele lor creștine, iar sărbătorile creștine sunt adaptate la cele păgâne. Vechea mitologie ucraineană păgână, sub aspectul său creștin, este unul dintre fenomenele proeminente ale vieții ucrainene naționale și culturale.

Cultura spirituală contemporană a poporului ucrainean poate fi înțeleasă pe deplin doar după elucidarea acelor începuturi, care s-au format și s-au confirmat în perioada creștină, iar după adoptarea creștinismului i-au conferit o nouă valoare, care, iată, deja de secole, reprezintă sufletul culturii populare, o ferește de dispariție chiar și în perioadele cele mai nefaste ale noilor vremuri.

Cercetarea științifică a mitologiei ucrainene ca sector al mitologiei slave generale își are începutul în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. S-au aplecat asupra acestei teme scriitorii și cercetătorii ucraineni: M. Kostomarov, M. Maksymovych, O. Potebnea, M. Sumțov, dar și cei ruși: F. Busliaev, O. Afanasiev, O. Veselovski. În anii '70 ai secolului al XIX-lea, aceasta a atras atenția lui Ivan Neciui-Levyțkyi (1838-1918).

Despre Neciui-Levyțkyi ne amintim încă de pe băncile școlii ca despre un scriitor remarcabil, autorul povestirilor «Микола Джеря» („Mykola Djerea”) și «Кайдашева сім'я» („Familia lui Kaidas”) și al altor opere cunoscute. Dar știm puține despre el ca scriitor pe teme istorice, ca autor al romanelor «Єремія Вишневецький» („Jeremia Vyșnevețkyi”) și «Іван Виговський» („Ivan Vyhovskyi”). Și nu-l cunoaștem deloc în calitate sa de istoric, etnograf, cercetător al literaturii și lingvist.

Scriitorul a făcut foarte mult pentru popularizarea istoriei în rândul poporului, lăsând o întreagă serie de studii istorice, care, astăzi, în perioada renașterii conștiinței naționale și a interesului tot mai crescut pentru trecutul istoric, se întorc la noi ca o lectură interesantă care, într-o formă populară, recrează adevărul istoric despre viața și lupta poporului nostru în timpurile vechi pentru supraviețuirea și confirmarea sa.

Dintre lucrările istorice ale lui Neciui-Levyțkyi, merită menționate următoarele: «Унія і Петро Могила, київський митрополит» („Unirea și Petru Movilă, mitropolitul Kievului”) (Kiev, 1875), «Перші київські князі Олег, Ігор, Святослав і святий Володимир і його потомки» („Primii sneji kieveeni: Oleh, Ihor, Sviatoslav și sfântul Volodymyr și urmașii lui”) (Kiev, 1876), «Татари і Литва на Україні» („Tătarii și Letonia în Ucraina”) (Kiev, 1876), «Український гетьман Богдан Хмельницький і козаччина» („Hatmanul ucrainean Bohdan Hmelnyțkyi și căzăcimea”) (Lviv, 1878), «Українські гетьмани Іван Виговський та Юрій Хмельницький» („Hatmanii ucraineni Ivan Vyhovskyi și Iurii Hmelnyțkyi”) (Lviv, 1879), «Руїна на Україні. Українські гетьмани Дорошенко, Многогрішний та Самойлович» („Ruina în Ucraina. Hatmanii ucraineni Doroșenko, Mnohohrișnyi și Samoïlovyci”). În anii 1878 și 1884, în ziarul «Правда» („Adevărul”) din Lviv, era tipărit cunoscutul lui articol «Сьогочасне літературне прямування» („Tendința literară de azi”) care a provocat răspunsul polemic al tânărului Ivan Franko, deși acest lucru nu l-a împiedicat să-l numească, mai târziu, pe Neciui-Levyțkyi „artist al observării”, „ochiul atotcuprinzător al Ucrainei”.

Cu toate acestea, lucrările sale au fost, vreme îndelungată, pe nedrept subapreciate, referirea la ele făcându-se, în cel mai bun caz, prin prisma limitării burghezo-naționaliste a autorului, motiv pentru care erau trecute sub tăcere, nefiind publicate.

Între preocupările istorice și filologice ale scriitorului, a apărut și studiul său etnografico-folcloric «Світосгляд українського народу» („Concepția despre lume a poporului ucrainean”) care, de-a lungul anului 1876, s-a publicat în ziarul «Правда» („Adevărul”) (Numerele 1-9, 13-17, 20, 22, 23), iar,

anul acesta, a ieșit în ediție separată, ca retipărire din «Правда»: «Світогляд українського народу. Ескіз української міфології» („Concepția despre lume a poporului ucrainean. Schiță de mitologie ucraineană”) scrisă de Ivan Levyțkyi la Lviv, 1876, 80 de pagini.

Lucrarea lui Neciui-Levyțkyi a fost lipsită de șansă: ea a trecut neobservată, nu a mai fost retipărită, nici măcar nu a fost inclusă în lista bibliografică a operelor scriitorului, cuprinsă în volumul al 3-lea al dicționarului bibliografic al „Scriitorilor ucraineni” (Kiev, 1963). Acesteia i s-a pus eticheta de naționalism burghez ucrainean, întrucât autorul a vorbit despre mitologia ucraineană încă din timpuri precreștine, a cercetat cultura ucraineană în contextul dezvoltării ei istorice între alte culturi slave și neslave, de la cele mai vechi origini, ca fiind preponderent națională. I se imputa lui Neciui-Levyțkyi, pe nedrept, lipsa de originalitate a operei sale, că ar fi fost influențată de celebra cercetare în trei volume a cunoscutului etnograf și folclorist rus Afanasiev «Поэтические воззрения славян на природу» („Viziunea poetică a slavilor despre natură”) (Moscova, 1865-1869), îi atribuiam o „abordare preconcepută” a creației populare, hiperbolizarea „concepției religioase” a poporului ucrainean.

Într-adevăr, Neciui-Levyțkyi s-a folosit de cercetarea lui Afanasiev, însă era interesat doar de mitologia poporului ucrainean, iar nu a întregii lumi slave, bazându-se, în acest context, pe edițiile de folclor ucrainean din secolul al XIX-lea: culegeri de cântece, colinde, legende, povești, proverbe, zicători și pe alte materiale etnografice ale lui A. Metlynskyi, P. Kuliș, D. Mordovțev, P. Ciubynskyi, Ia. Holovațkyi, M. Drachomanov, M. Nomys, I. Rudcenko, M. Zakrevskyi, V. Vysloțkyi și

alții. De asemenea, a folosit și propriile însemnări și observații din Kanivșcena natală.

Despre asemănarea lucrării lui Neciui-Levyțkyi cu cea a lui Afanasiev nu are sens să vorbim: autorul acesteia cunoștea bine realizările școlii mitologice în folcloristica europeană și rusă. El nu avea nicio îndoială că poporul ucrainean face parte din familia popoarelor indo-europene și baza mitologiei lui este aceeași ca și la alte popoare ariene, din acest motiv, sursele ei vechi, precreștine trebuie căutate, parțial, în cărțile vechi ale popoarelor răsăritene. O asemenea abordare a problemei poate provoca imediat obiecții, dar, prin aceasta, ea nu este anulată, literatura cea mai recentă confirmând-o și oferind date mai mult decât interesante despre rădăcinile mitologiei ucrainene precreștine, cu precădere, indiene. Nu mai puțin importantă este instituirea de paralele între mitologia ucraineană și cea antică, evident, cu respectarea măsurii și a abordării istorice.

Analizând mitologia ucraineană, Neciui-Levyțkyi a pornit de la principii, conform cărora baza acesteia o constituiau fenomenele cerești, iar fantezia umană le însușește într-o formă geomorfă și zoomorfă, adaptându-le la necesitățile sale cotidiene. Poporul a creat imaginile zeilor în conformitate cu gusturile și cu profilul său psihologic, a transferat de pe pământ în cer forme ale existenței și ale ierarhiei sociale. Autorul a atras atenția asupra laturii estetice a mitologiei populare, a respectării formelor naturale și a fanteziilor.

Pentru vremea sa, lucrarea lui Neciui-Levyțkyi se remarcă prin, să zicem, integralitatea materialului, printr-o abordare complexă a obiectului cercetat. La început, autorul i-a arătat pe „zeii Luminii”: zeul Gospodar, zeița Soare, zeița Stea, zeița Nor, zeița Primăvară, zeul Tunet, sub înfățișarea războinicu-

lui, a păstorului, a agricultorului, a vânătorului, apoi, pe Kupailo și pe Koliada. După această pătură superioară a puterii, urmează spiritele inferioare și semispiritele, cu care fantezia umană a populat pământul: rusalcele, mavcele, polisuny, poliovyky, domovyky, dracii, vrăjitoarele și vrăjitorii, strigoi și vârcolacii, Soarta și Zlydni. Și se termină cartea cu capitoul despre panteismul în mitologia ucraineană: metamorfozele (transformarea omului în copac, iarbă, rouă, floare, pasăre, animal etc.), facerea lumii și copacul lumii, crearea omului. Autorul a operat cu acel material care exista la acea vreme, fiind supus generalizării științifice. Multe dintre afirmațiile cărții nu ar trece testul exigențelor criticii științifice din zilele noastre, dar materialul faptic al acesteia, sistematizarea lui, observațiile precise ale scriitorului-cercetător, prezentarea clară îl atrag pe cititor, dezvăluindu-i panorama largă a culturii populare ucrainene vechi.

Neciui-Levyțkyi a fost primul dintre scriitorii care au oferit o viziune sistematizată a mitologiei ucrainene. După el, au mai apărut câteva lucrări care au aprofundat anumite aspecte ale acestei probleme științifice, pe baza materialului mitologiei atât ucrainene, cât și a celei slave, în general (Bulașov H. O., «Украинский народ в своих легендах и религиозных воззрениях и верованиях» „Poporul ucrainean în legendele sale, în viziunile religioase și în credințe”, Kiev, 1908; Anicikov E. V., «Язычество и древняя Русь», „Păgânismul și vechea Rusie Kieveană”, vol. I-II, 1908; Halkovskyi N., «Борьба христианства с остатками язычества в древней Руси» „Lupta creștinismului cu rămășițele păgânismului în vechea Rusie Kieveană”, vol. I-II, 1914; Hrușevskyi M., «Історія України-Руси» „Istoria Ucrainei-Rusy”, vol. I (anumite capitole); «Історія української літератури» „Istoria literaturii

ucrainene" vol. I (anumite capitole)). În anii '50-60, în Canada, au apărut două lucrări fundamentale pe tema credințelor și a obiceiurilor ucrainenilor: Kylymnyk Stepan «Український рік у народних звичаях в історичному освітленні» „Anul ucrainean în obiceiurile populare, în lumina istoriei” vol. I-V, Vinnipeg, 1957-1964; Mitropolitul Ilarion, «Дохристиянські вірування українського народу. Історично-релігійна монографія» „Credințele precreștine ale poporului ucrainean. Monografie istorico-religioasă” Vinnipeg, 1965. În aceste opere, este zugrăvit destul de complet tabloul mitologiei ucrainene, al credințelor, al obiceiurilor poporului ucrainean de-a lungul secolelor, începând cu perioada precreștină.

Pe fondul acestor cercetări științifice, se pot vedea mai clar părțile mai bune și cele mai slabe ale cărții lui Neciu-Levytskyi. Ea nu și-a pierdut însemnătatea științifică, estetică și gnoseologică. Ca primă încercare a schițării mitologiei ucrainene, este o primă sursă valoroasă, un prim început serios al discuției despre spiritualitatea poporului ucrainean și despre tradițiile de veacuri ale culturii sale originale.

9 iulie 1991

Oleksa MYŠANYCI,
doctor în științe filologice

CUPRINS

<i>PREFAȚĂ</i>	5
BAZA, SCOPUL ȘI FORMA MITURILOR VECHI UCRAINESE; COLINDELE ȘI URĂRILE – CEL MAI BOGAT MATERIAL PENTRU MITOLOGIE	11
ZEII LUMINII: DOMNUL GOSPODAR, ZEIȚA SOARE, ZEIȚA STEA, ZEIȚA NOR, ZEUL TUNET-PĂSTOR, ZEUL TUNET-PLUGAR, ZEUL TUNET-RĂZBOINIC, ZEUL TUNET-VÂNĂTOR, VÂNTUL, ZEIȚA PRIMĂVARĂ. JOCURILE DE PRIMĂVARĂ, KUPAILO, COLINDA. FORȚELE ÎNTUNECATE ALE IERNII, PATIMILE ȘI MOARTEA ZEILOR LUMINII. CRĂCIUNUL SOARELUI ȘI AL ALTOR ZEI AI LUMINII	18
DOMNUL GOSPODAR	21
ZEIȚA SOARE	24
ZEIȚA STEA	30
ZEIȚA NOR	33
ZEUL TUNET-RĂZBOINIC	37
ZEUL TUNET-PĂSTOR	42
ZEUL TUNET-PLUGAR	46
ZEUL TUNET-VÂNĂTOR	49
ZEIȚA PRIMĂVARĂ	56
JOCURILE DE PRIMĂVARĂ	58
KUPAILO	63

COLINDA	72
FORȚELE ÎNTUNECATE ALE IERNII	77
PATIMILE ȘI MOARTEA ZEILOR	80
CRĂCIUNUL SOARELUI	82
RUSALCELE, MAVCELE, POLISUNY, POLIOVYKY, DOMOVYKY, DRACII, VRĂJITOARELE, STRIGOII, VÂRCOLACII, DOLIA ȘI ZLYDNI	86
RUSALCELE ȘI MAVCELE	86
POLISUNY ȘI POLIOVYKY	93
DOMOVYKY	96
DRACII	101
DOLIA ȘI ZLYDNI	106
VRĂJITOARELE ȘI VRĂJITORII	110
STRIGOII ȘI VÂRCOLACII	117
PANTEISMUL ÎN MITOLOGIA UCRAINEANĂ, METAMORFOZELE, FACEREA LUMII, STEJARUL – COPACUL LUMII, REMINISCENȚA DUALISMULUI, CREAREA OMULUI	120
METAMORFOZELE	120
FACEREA LUMII ȘI COPACUL LUMII	132
REMINISCENȚA DUALISMULUI	137
CREAREA OMULUI	141
„OCHIUL ATOTCUPRINZĂTOR AL UCRAINEI”	143